

Bilag 1 a

Sekretariatet for ekspertudvalget
vedrørende klagesystemet på
natur- og miljøområdet

J.nr. 019-00053
Ref.
Den

Notat om Århus-konventionen og tilhørende EU-regler

1. Baggrund for konventionen

Konventionen om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, (Århus-konventionen), blev underskrevet i Århus den 25. juni 1998 på den 4. miljøministerkonference, som blev afholdt i regi af FN's økonomiske organisation for Europa (UNECE). Konventionen er efterfølgende i 2005 ændret, således at GMO aktiviteter nu også er omfattet af regler om offentlig deltagelse i beslutningsprocesser.

Konventionens overordnede mål er at sikre borgernes miljørettigheder og konventionen indeholder en lang række regler om borgernes adgang til aktindsigt, deltagelse i beslutninger og klageadgang m.v. på miljøområdet.

Reglerne har forskellig karakter, spændende fra regler, der stiller krav om bindende regler i lovgivningen, over regler, der blot kræver en efterlevelse i praksis, til regler, der alene indeholder opfordringer til at tilstræbe en bestemt retstilstand eller praksis. Konventionen er juridisk set vanskelig tilgængelig og giver anledning til mange fortolkningsspørgsmål.

Konventionen består, foruden af en præambel, af 22 artikler og 2 bilag. Artikel 1, 2 og 3, indeholder henholdsvis en formålsbestemmelse, en række definitioner og visse almindelige bestemmelser. I artikel 4 - 9 findes de centrale indholdsmæssige regler. De er bygget op omkring de 3 såkaldte søjler om henholdsvis borgernes adgang til miljøoplysninger, borgerens adgang til at deltage i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet. Artikel 10 - 22 indeholder traditionelle konventionsbestemmelser om partsmøder, sekretariat, ændringer af konventionen, tilsyn med bestemmelsesernes overholdelse (Compliance Komiteen), bilæggelse af tvister samt rent formelle regler om undertegnelse, ratifikation, ikrafttrædelse og opsigelse mv. Kopi af konventionen er vedlagt som bilag 2 b.

Konventionen trådte i kraft den 30. oktober 2001. 44 europæiske lande og EU har pr. september 2010 ratificeret konventionen. Danmark godkendte konventionen den 29. september 2000 og EU den 17. februar 2005.

1.1. Konventionens gennemførelse i EU-retten

Gennemførelseslovgivningen i forhold til medlemslandene er fokuseret på de bestemmelser i konventionen, der stiller krav om bindende regler i national lovgivning. Det betyder, at EU's gennemførelseslovgivning er koncentreret om konventionens aktindsigtsregler, procedureregler i forbindelse med offentlighedens inddragelse i forbindelse med visse konkrete afgørelser vedr. en

række forurenende aktiviteter – IPPC og VVM direktiverne – på offentlighedens inddragelse i forbindelse med tilvejebringelse og vedtagelser af visse planer og programmer på miljøområdet samt på adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet.

Århus-konventionen er bl.a. gennemført i EU-retten med Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/4 om offentlig adgang til miljøoplysninger og om ophævelse af Rådets direktiv 90/313/ØEF, som dækker konventionens 1. og 3. søjle, særligt artikel 4 og 9, stk. 1 og 4, vedr. aktindsigt i miljøoplysninger, herunder adgang til klage og domstolsprøvelse.

Herudover er vedtaget Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/35 om mulighed for offentlig deltagelse i forbindelse med udarbejdelse af visse planer og programmer på miljøområdet og om ændring af Rådets direktiv 85/337/EØF(VVM-direktivet) og 96/61/EF (IPPC-direktivet) for så vidt angår offentlig deltagelse og adgang til klage og domstolsprøvelse. Direktivet dækker 2. og dele af 3. søjle med hensyn til offentlig deltagelse i beslutningsprocesser, herunder adgang til klage og domstolsprøvelse, herunder særligt artikel 6 og 9, stk. 2, og 4.

EU-Kommissionen har endelig fremsat et direktivforslag i 2003 om adgang til klage og domstolsprøvelse, som vedrører den resterende del af 3. søjle om klage og domstolsprøvelse, særligt konventionens artikel 9, stk. 3 og 4. Direktivet ligger stille i Rådet og har ikke været forhandlet siden 2003. EU har ved ratifikationen i 2005 fremsat en erklæring om, at medlemslandene i fravær af relevant EU-lovgivning på den resterende del af 3. søjle selv sikrer konventionens overholdelse i national ret. Konventionen har dog også for så vidt angår disse bestemmelser en mere direkte afsmittende effekt i forhold til EU-direktiver, herunder om adgang til efterprøvelse af beslutninger, som omhandlet i EU-domstolens sag C-240/09, om forståelsen af konventionens artikel 9, stk. 3, i relation til habitatdirektivet. Sagen handler om, hvorvidt en miljøorganisation skal tillægges søgsmålsret i en sag ved en national ret om overtrædelser af habitatdirektivet. Domstolen finder, at artikel 9, stk. 3, er en del af EU-retten, men at den ikke har direkte virkning i EU-retten. Den nationale ret bør imidlertid fortolke artikel 9, stk. 3, i overensstemmelse med bestemmelsens formål, som formålet med effektiv retsbeskyttelse af EU-retten, med henblik på at gøre det muligt for en miljøorganisation ved en retsinstans at anfægte en afgørelse, truffet efter en administrativ procedure, som kan være i strid med Unionens miljøret.

Det er imidlertid ikke klart om domstolen herved har taget udtrykkelig stilling til hvilke retsmidler, der kan anses for korrekt og tilstrækkelig opfyldelse af artikel 9, stk.3, eller om domstolen alene har taget stilling til spørgsmålet om søgsmålsberettigelse.

EU har endvidere gennemført konventionen i forhold til EU's egne institutioner med Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1367/2006 af 6. september 2006 om anvendelse af Århus-konventionens bestemmelser om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet på Fællesskabets institutioner og organer. En verserende sag for Compliance Komiteen rejser imidlertid tvivl om, hvorvidt EU's søgsmålsregler i forhold til miljøorganisationer er tilstrækkelige til at opfylde konventionens regler.

Som eksempel på tidligere EU-lovgivning, som allerede overholder konventionens krav, kan nævnes Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/35 om ansvar for miljøskader, der bl.a. indeholder

regler om adgang til klage og domstolsprøvelse. Al senere EU-lovgivning skal opfylde konventionens krav.

Som ovenfor nævnt er konventionen på en række punkter juridisk vanskelig tilgængelig og på visse punkter åben for fortolkning, og som følge heraf fraviger EU's implementering på en række punkter konventionens ordlyd med det sigte at tilvejebringe en klarere retstilstand, end hvad der følger af konventionen.

1.2. Konventionens gennemførelse i dansk ret

Konventionen bygger i vidt omfang på kendte regler, og der forelå derfor også i et ganske stort omfang normharmonisering, og behovet for ændringer i dansk lovgivning var derfor relativt begrænset.

Danmark har gennemført konventionen i dansk ret ved lov nr. 447 af 31. maj 2000 og efterfølgende ved lov nr. 309 af 2. maj 2005 og 310 af 2. maj 2005 som følge af EU's implementering af konventionen i EU-retten.

Den danske gennemførelseslovgivning vedrørte særligt ændringer i lov om aktindsigt i miljøoplysninger, herunder klageregler samt i bestemmelserne om klageberettigede i en række natur- og miljølove samt en række bekendtgørelser.

2. Compliance Komiteen, EU-domstolen samt konventionens placering i retskildehierarkiet

2.1. Compliance Komiteen

Århus-konventionens Compliance Komité er etableret i henhold til konventionens tilsynsbestemmelse, som stiller krav om frivillige arrangementer, der ikke giver anledning til konfrontationer, og som har en ikke-retslig og konsultativ karakter.

Komiteens 9 medlemmer vælges af konventionens parter, men indstilles af såvel parter som underskrivere af konventionen og ikke-statslige organisationer på miljøområdet. Ekspertpanelet er efter udnævnelsen uafhængige af disse.

Komiteen behandler sager om overtrædelse af konventionen fra konventionens parter, sekretariat og offentligheden. Komiteen kan afvise at behandle visse typer af sager, herunder åbenlyst ubegrundede sager og skal tage hensyn til muligheden for at anvende nationale retsmidler, medmindre disse vil kunne trække sagen urimeligt i langdrag eller tydeligvis ikke er en effektiv og egnet rekursinstans. Komiteen kan endvidere også undersøge sager om compliance af egen drift og give anbefalinger.

I alt overvejende grad kommer komiteens sager fra offentligheden. Konventionens accept af sager fra offentligheden er unik inden for konventionsretten.

Komiteen rapporterer til konventionens parter om compliancespørgsmål. Parterne har en række reaktionsmuligheder over for de parter, der findes i ikke-compliance, spændende fra rådgivning,

anbefalinger, krav om handlingsplaner til suspension af parten fra konventionen samt andre ikke konfrontatoriske og ikke juridisk bindende foranstaltninger.

Komiteen kan også uden at afvente parternes endelige vurdering og iværksættelse af evt. reaktionsmuligheder rådgive parten om compliancespørgsmål samt, hvis parten er indforstået hermed, tillige give anbefalinger og anmode parten om handlingsplaner m.v. Denne mulighed anvendes også i sager, hvor komiteen vurderer, at parten er i compliance, men hvor komiteen samtidig finder behov for en opfølgning i forhold til parten.

Komiteens rapporter er offentligt tilgængelige. Parterne har i perioden 2002 -2008 (seneste partsmøde fandt sted i 2008) vedtaget beslutninger i 9 sager om ikke-compliance, der vedrørte 6 forskellige partslande. Beslutningerne er tilsvarende offentligt tilgængelige. Komiteens konklusioner og anbefalinger i sager om ikke-compliance, blev på seneste partsmøde endorseret af parterne på deres partsmøder.

Komiteens konklusioner i sager, hvor parten findes i compliance, bliver ligeledes behandlet og blev på partsmøder i 2002 og 2008 taget til efterretning af parterne. Parterne har i perioden 2002-2008 behandlet sager i denne kategori fra 4 lande, herunder Danmark, samt EU.

Komiteen har i perioden 2002 -2011 behandlet tre sager fra offentligheden om Danmark, hvoraf Danmark i den første, der vedrørte konventionens artikel 9, stk. 3 og 4, om adgang til klage og domstolsprøvelse, blev fundet i compliance, samt 2 sager, der endnu ikke er færdigbehandlet. Disse sager vedrører artikel 4 og 9, stk. 4, om aktindsigt, herunder sagsbehandlingstider samt artikel 9, stk. 4, vedr. klagegebyr.

Komiteens udtalelser er ikke juridisk bindende. De må imidlertid antages i praksis at få stor betydning for fortolkningen af konventionen og forventes også at skulle indgå i en opdateret vejledning til konventionen, som er planlagt til foråret 2011. Vejledningen er ikke juridisk bindende.

2.2. EU-domstolen

EU-domstolen tager bl.a. stilling til institutionernes og medlemsstaternes overholdelse af deres EU-forpligtigelser og sikrer, at EU-retten bliver fortolket ensartet i EU.

EU har tiltrådt Århus-konventionen på grundlag af Rådets afgørelse 370/2005/EF og har gennemført konventionen i EU-retten, som anført under pkt. 1.1.

2.3. Retskildehierakiet

Danmark har ved godkendelsen af konventionen forpligtet sig til at overholder konventionens bestemmelser i national ret, ligesom Danmark er forpligtet efter EU-retten til at gennemføre de ovennævnte EU-direktiver i dansk ret og i øvrigt at efterleve EU-retten.

2.3.1. Folkeret – Århus-konventionen

Den almindelige folkeret stiller ikke krav til staterne om anvendelse af bestemte metoder til opfyldelse af traktatmæssige forpligtigelser.

Efter dansk ret er det forfatningsretlige udgangspunkt, at bestemmelser i folkeretlige traktater, konventioner m.v., som Danmark er bundet af, ikke som sådan kan håndhæves af danske domstole eller administrative myndigheder. Uanset at Danmark som udgangspunkt kan betegnes som dualistisk, kan man med en vis vægt tale om, at denne opfattelse i dansk ret er under opblødning, således at dansk ret og international ret ikke længere opfattes som to forskellige retssystemer. I den juridiske litteratur taler man om ”praktisk monisme”, hvorefter international ret udgør en retskilde også i den nationale ret, som domstolene og andre retsanvendende myndigheder kan anvende også uden udtrykkelig hjemmel. Man taler således også i dansk ret om en fortolkningsregel, formodningsregel og instruktionsregel¹.

Som ovenfor nævnt er Compliance Komiteens udtalelser ikke juridisk bindende. I de tilfælde hvor udtalelsen ligger til grund for parternes vurdering af, at en part er i ikke-compliance, og hvor parterne efterfølgende endorserer komiteens konklusioner og anbefalinger, må udtalelsen antages at få karakter af konventionspraksis. I de tilfælde, hvor udtalelserne alene relaterer sig til sager, hvor parten er i compliance, tager parterne normalt kun komiteens udtalelser til efterretning. Der er dog alligevel en tendens til, at der lægges vægt på disse udtalelser i fortolkningen af konventionen, bl.a. fordi de udtrykker komiteens synspunkter på forståelsen af konventionens bestemmelser, jf. også ovenfor under pkt. 2.1.

2.3.2. EU-retten

Det følger af EU-domstolens retspraksis, at konventioner mv., som Rådet indgår, er bindende for EU's institutioner og for medlemslandene, jf. også artikel 216. Det følger endvidere af retspraksis, at disse traktater, konventioner m.v. udgør en retskilde i EU-retten, som domstolen kan anvende, fortolke og tage stilling til. Det følger endvidere af praksis, at disse traktater, konventioner mv. har forrang frem for de sekundære retskilder i EU-retten (direktiver, forordninger, afgørelser) med den virkning, at domstolen og de retsanvendende myndigheder i tilfælde af konflikt mellem de to typer af retskilder vil skulle lægge konventionens bestemmelser til grund. Princippet om forrang betyder endvidere også en fortolkningsforpligtelse, dvs. en pligt til at fortolke EU-retten i overensstemmelse med konventionen.

Medlemsstaterne har ligeledes en forpligtelse til at sikre overholdelse af de forpligtelser, som Fællesskabet har påtaget sig. EU-domstolen kan derfor under traktatens artikel 258 dømme en medlemsstat for ikke at overholde en international aftale, konvention, som Fællesskabet har tiltrådt².

EU-domstolen har taget stilling til 6 sager, der vedrører miljøoplysningsdirektivet 2003/4 og 3 sager vedr. direktiv 2003/35 om offentlig deltagelse i planer og programmer og ændring af IPPC- og VVM-direktiverne og 1 sag der vedrører forståelsen af Århus-konventionens artikel 9, stk.3.³

Det bemærkes, at Generaladvokaten i mindst en af de nævnte sager har henvist til ovennævnte vejledning til Århus-konventionen.

¹ Loven af Anne Louise Bormann m.fl. s. 148 ff.

² Compliance komiteens sag ACCC/C/2006/17 (EU) bilag af 21.11.07 vedr. Europa-Kommissionens redegørelse for forholdet mellem international ret og EU-retten.

³ C-340/06, C-391/06, C-552/07, C-359-361/08, C266/09, C-524/09, C-69/07, C247/07, C427/09 og C-240/09

3. Århus-konventionens regler om deltagelse i visse beslutningsprocesser, aktindsigt, samt adgang til klage og domstolsprøvelse

Den følgende gennemgang af konventionens regler er koncentreret om de sager, hvor konventionen stiller krav om prøvelse mv., og hvor der for en række af disse afgørelser i dansk ret er klageadgang til Natur- og Miljøklagenævnet. Ifølge Århus-konventionen stilles der krav om enten adgang til en domstol eller et andet ved lov etableret uafhængigt og upartisk organ.

3.1. Afgørelser om forurenende aktiviteter eller med væsentlig indvirkning på miljøet

Konventionens artikel 6 foreskriver en særlig procedure, som myndighederne skal følge for at sikre offentlighedens mulighed for at deltage i beslutningsprocessen, når myndighederne træffer afgørelse vedrørende en række forurenende aktiviteter, der er opført i konventionens bilag 1. Endvidere skal offentligheden inddrages forud for afgørelser vedr. andre aktiviteter med væsentlig indvirkning på miljøet. Det er som udgangspunkt den nationale lovgivning, der fastlægger hvilke andre aktiviteter der skal være omfattet af kravene.

Procedurereglerne indebærer bl.a. en forudgående høring af offentligheden, inden myndigheden træffer afgørelse vedrørende de pågældende aktiviteter.

Procedurereglerne i artikel 6 spiller sammen med klagereglerne i artikel 9, stk. 2, der stiller krav om adgang til prøvelse af alle afgørelser, handlinger eller undladelser vedrørende de konkrete aktiviteter, der er omfattet af konventionens artikel 6.

Adgangen til prøvelse kan efter konventionen enten være en adgang til at lægge sag an ved domstolene eller en klage ved et andet uafhængigt og upartisk organ, etableret ved lov. Afgørelserne skal være bindende.

3.1.1. Hvad kan der klages over?

Der kan klages over lovligheden af selve den afgørelse, der træffes inden for artikel 6 (afgørelse om nyetablering, ændring/udvidelse eller revurdering af en bilagsaktivitet eller en anden aktivitet med væsentlig indvirkning på miljøet). Endvidere kan der klages over, at myndigheden ikke har overholdt de processuelle regler i artikel 6 (tidlig informering, rimelige tidsrammer, adgang til sagens oplysninger, adgang til at kommentere sagen mv.).

3.1.2. Kan klagesager afvises eller klagesagsbehandlingen begrænses ?

Prøvelsen kan begrænses til retlig prøvelse.

Århus-konventionen indeholder ikke regler om klageinstansens adgang til at afvise sager, herunder sager uden principiel betydning. Efter bestemmelsens ordlyd har de klageberettigede et retskrav på at få prøvet afgørelsen. Det må derfor antages, at bestemmelsen som minimum stiller krav om, at klageinstansen - i lighed med dansk ret - skal behandle afgørelser, som vil kunne føre til ophævelse, hjemvisning eller ændringer af afgørelsen.

3.1.3. Hvem kan klage?

Alle, der har en tilstrækkelig interesse i sagen. Hvad der udgør en "tilstrækkelig interesse" skal fastsættes med det mål at give den berørte offentlighed vid adgang til klage og domstolsprøvelse.

Alle ikke-statslige organisationer, der arbejder for at fremme natur- og miljøbeskyttelse, og som opfylder alle krav efter den nationale lovgivning, har pr. definition en "tilstrækkelig interesse".

3.1.4. Hvilke krav er der til retsmidlerne ?

Retsmidlerne skal være tilstrækkelige, effektive, rimelige, betimelige og ikke overkommelige dyre, ligesom afgørelserne skal være skriftlige eller registreres på skrift, jf. artikel 9, stk. 4. I vurderingen af retsmidlet indgår formentlig også sagsbehandlingstiden.

3.1.5. Relevante fortolkningsbidrag fra EU-domstolen og Compliance Committee

Compliance komiteen har i sag ACCC/C/2005/11 forholdt sig til, hvornår en miljøorganisation må antages at have "tilstrækkelig interesse" i at få prøvet en sag, i lyset af kravet om, at dette skal fastsættes med det mål at give den berørte offentlighed vid adgang. Komiteen udtalte, at parterne ikke må fastsætte søgsmålskriterier som de facto udelukker alle eller næsten alle miljøorganisationer fra at kunne rejse en sag. I den konkrete sag fandt komiteen, at belgisk retspraksis, hvorefter miljøorganisationer kun ville blive tillagt søgsmålsberettigelse, såfremt de kunne påvise en direkte, personlig og legitim interesse i sagen, og såfremt interessen i sagen, der skulle ligge inden for organisationens formålsbestemmelse, ikke var i modstrid med evt. medlemmers personlige eller generelle interesser i den konkrete sag, ikke ville være forenelig med konventionen.

EU-domstolen fandt endvidere i en præjudiciel sag C-263/08 fra Sverige, at direktiv 85/337 (VVM-direktivet), som ændret ved direktiv 2003/35, jf. ovenfor under pkt. 1.1. var til hinder for en bestemmelse, der forbeholder miljøorganisationer, der har mindst 2000 medlemmer retten til at få prøvet afgørelser, der falder ind under direktivets anvendelsesområde.

I sag ACCC/C/2005/17 fandt Compliance Komiteen, at det ikke ville være i overensstemmelse med konventionen, hvis adgangen til klage- og domstolsprøvelse i relation til tilladelsesprocedure til konkrete forurenende aktiviteter under IPPC og VVM-direktiverne først gives, når tilladelsen er udnyttet.

I ACCC/C 2008/33 fandt Compliance Komiteen at der i engelsk ret ikke er tilstrækkelige og bindende ordninger, der sikrer at domstolsprøvelse ikke bliver uoverkommeligt dyr. (Sagen er endnu ikke behandlet af konventionens parter).

3.1.6. Hvordan er bestemmelsen gennemført i dansk ret ?

Regler om klageadgang til Natur – Miljøklagenævnet for afgørelser omfattet af konventionens bilagsaktiviteter, der nogenlunde svarer til sager efter VVM-direktivet og miljøgodkendelsessager efter IPPC-direktivet er primært gennemført i planloven, miljøbeskyttelsesloven og husdyrbrugsloven.

3.1.7. Råderum i forhold til muligheden for begrænsning af prøvelsen og de prøvelsesberettigede samt valg af prøvelsesinstans

- begrænsning til retlig prøvelse
- afgrænsning af de klageberettigede ikke-statslige organisationer på natur- og miljøområdet, således at organisationer, der fx alene varetager rekreative formål ikke tillægges klageret
- valgfrihed mellem domstolsprøvelse eller klagenævn, jf. dog krav i artikel 9, stk. 4, om at retsmidlet skal være betimeligt og ikke må være uoverkommeligt dyrt, hvilket bl.a. skal ses i sammenhæng med adgangen til retshjælpsforsikring og fri proces, men også fx pålæg om at lade sig repræsentere ved advokat og risikoen for at blive idømt sagsomkostninger til modparten. Endelig må sagsbehandlingstiden ikke være så lang, at retsmidlet ikke vil være effektivt eller betimeligt.

De danske regler om domstolsprøvelse er ikke analyseret til bunds, fordi man ved gennemførelsen af konventionen har opereret med klageadgang. Der foreligger nogle udtalelser fra konventionens Compliance komite, jf. ovenfor, hvorefter bl.a. UK's domstolsprøvelse på visse punkter ikke syntes at være i overensstemmelse med konventionen.

3.2. Aktindsigt

Konventionens artikel 4 indeholder regler, der skal sikre offentlighedens adgang til aktindsigt i miljøoplysninger.

Sagerne genereres her via aktindsigtsreglerne i artikel 4, der spiller sammen med artikel 9, der i stk. 1 stiller krav om en adgang til at få prøvet alle sager om aktindsigt på miljøområdet i form af enten domstolsprøvelse eller ved indbringelse for et andet uafhængigt og upartisk organ, etableret ved lov. Hvis domstolsprøvelse vælges skal der tillige være en adgang til en hurtigere procedure i form af en remonstration, klageadgang eller lign.

3.2.1. Hvad kan der klages over?

Der kan klages over, at en anmodning om aktindsigt ikke er besvaret, urigtigt afslået, enten helt eller delvist, utilstrækkeligt besvaret eller på anden måde ikke behandlet i overensstemmelse med artikel 4. Retlig prøvelse er tilstrækkelig.

3.2.2. Kan klagesager afvises eller klagesagsbehandlingen begrænses

Der henvises til pkt. 3.1.2.

3.2.3. Hvem kan klage?

Den, der har anmodet om aktindsigt.

3.2.4. Hvilke krav stilles der til retsmidlerne?

De samme som ovenfor nævnt under forurenende aktiviteter m.v.

3.2.5. Relevante fortolkningsbidrag fra EU-domstolen og Compliance Commiteen

Der foreligger retspraksis fra EU-domstolen (sag 233/00 og 186/04) i relation til det gamle miljøoplysningsdirektiv 90/313/EØF, der er afløst af det nuværende direktiv 2003/4, som bl.a. indebærer, at retsvirkningen af, at en myndighed ikke træffer afgørelse i en sag om aktindsigt, er at sagen kan påklages.

3.2.6. Hvordan er bestemmelsen gennemført i dansk ret?

Bestemmelsen er gennemført i lov nr. 292 af 27. april 1994 om aktindsigt i miljøoplysninger. Det følger heraf, at afgørelser efter loven kan påklages til den myndighed, der er klageinstans i forhold til afgørelsen eller behandlingen i øvrigt af den sag, anmodningen om aktindsigt vedrører. En række af disse aktindsigtsafgørelser vedr. fx en miljøgodkendelsessag kan derfor påklages til Natur- og Miljøklagenævnet. Hertil kommer at afgørelser truffet af organer, samt visse forsyningsselskaber⁴, fx DSB-tog, broselkaberne, energiforsyningsselskaber, mv., der ikke er forvaltningsmyndigheder, kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet⁴. Der er herudover adgang til domstolsprøvelse bl.a. for de afgørelser, hvor klageadgangen er afskåret.

For de sager, hvor administrativ klageadgang er afskåret – se bilag 2a og 2b – skal der være adgang til remonstration og domstolsprøvelse.

Det bemærkes, at remonstrationsafgangen nu bliver lovfæstet i det lovforslag til ny miljøoplysningslov, L 163, som er fremsat for Folketinget i marts 2011.

For så vidt angår domstolsprøvelse gælder kravet i artikel 9, stk. 4, om at retsmidlerne skal være tilstrækkelige, effektive, rimelige, betimelige og ikke uoverkommeligt dyre.

Det fremgår af en engelsk sag for Compliance Komiteen, ACCC/C/2008/33, at komiteen lægger vægt på, at sagsomkostningerne i den enkelte sag er forudsigelige og særligt, at der er regler eller retspraksis, der i den konkrete sag sikrer mod, at retssagen bliver uoverkommelig dyr for sagsøger. Dette skal ses i sammenhæng med adgangen til retshjælpsforsikring og fri proces, men også fx pålæg om at lade sig repræsentere ved advokat udgifter til syn og skøn og risikoen for at blive idømt sagsomkostninger til modparten.

I dansk ret er der etableret fri proces - og retshjælpsordninger, jfr. retsplejelovens § 323 og §§ 327 - 329. I dansk ret er udgangspunktet for omkostninger ved at føre retssager, at den tabende part skal betale modpartens sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 312. Sagsomkostninger udgøres for aktindsigtssager normalt af retsafgifter samt advokatsalærer efter domstolens vejledende takster. Retten kan helt eller delvist fritage den tabende part for betaling af sagsomkostninger, hvis særlige grunde taler for det. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at der skal lægges vægt på om sagen har principiel betydning eller videregående betydning. Navnlig hvor dette er tilfældet, kan der tages hensyn til, om en af parterne er fx en offentlig myndighed.

⁴ Det følger af lovforslaget til ny miljøoplysningslov, L 163, hvis anvendelsesområde udvides med visse selskaber og virksomheder m.v., som i dag hverken er omfattet af offentlighedsloven eller af miljøoplysningsloven, at disses selskabers og virksomheders afgørelser også vil kunne påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Som udgangspunkt vurderes sagsomkostningerne ved at føre en aktindsigtssag ved danske domstole at beløbe sig til ca. 20.000 kr. – 50.000 kr. Beløbet vil kunne ændre sig efter sagens omfang og kompleksitet.

Compliance Komiteen har ikke udtrykkeligt taget stilling til et maximumbeløb i en konkret aktindsigtssag og det vides derfor ikke med absolut sikkerhed om sagsomkostninger på ca. 20.000 - 50.000 kr. ligger inden for konventionens betalingsregel i artikel 9, stk. 4.

Det skal dog bemærkes, at der indbringes få aktindsigtssager for domstolene. Mere relevant i dansk ret er således muligheden for at indbringe sagen for Ombudsmanden eller statsforvaltningen som dog næppe opfylder konventionens krav til klage- og domstolsprøvelse.

3.2.7. Råderum i forhold muligheden for begrænsning af prøvelsen og de prøvelsesberettigede samt valg af prøvelsesinstans

- retlig prøvelse
- valgfrihed mellem domstolsprøvelse og klagenævn, se dog forholdet til artikel 9, stk. 4, som ovenfor nævnt og under pkt. 3.1.7.

3.3. Yderligere adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet.

Udover rettighederne i artikel 9, stk. 1 og 2, indeholder artikel 9, stk. 3, en ret til at klage eller på anden måde at rejse en sag, hvis man mener, at enten offentlige myndigheders eller private personers handlinger eller undladelser er i strid med miljølovgivningen. Denne ret skal dog alene tilkomme de, der opfylder eventuelle kriterier efter partslandets lovgivning.

Rækkevidden af denne bestemmelse, herunder kravene til prøvelsesinstansen eller de søgsmålsberettigede i konventionen er ikke klar, se nedenfor under 3.3.5 og 3.3.6.

3.3.1. Hvad kan der klages over?

Der kan klages over eller indgives en anmeldelse om, at offentlige myndigheders eller private personers handlinger eller undladelser er i strid med miljølovgivningen.

3.3.2. Kan klagesager afvises eller klagesagsbehandlingen begrænses

Der henvises til pkt. 3.1.2. Dog kan andre kriterier være relevante bl.a. for så vidt angår behandlingen af anmeldelser om ulovlige forhold, hvor myndighedens adgang til at prioritere i anmeldelserne formentlig vil kunne accepteres.

3.3.3. Hvem kan klage?

De, som opfylder eventuelle kriterier i national ret. Ikke-statslige organisationer skal således ikke nødvendigvis tillægges klageadgang/søgsmålsret. Se dog nedenfor under udtalelser fra Compliance Komiteen og EU-domstolen.

3.3.4. Hvilke krav stilles der til retsmidlerne?

De samme krav til retsmidlets effektivitet, betimelighed m.v. som under forurenende aktiviteter mv. og aktindsigt.

3.3.5. Relevante fortolkningsbidrag fra Compliance Komiteen og EU-domstolen

Compliance Komiteen har i sag ACC/C/2006/18 vedr. Danmark udtalt, at bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, giver parterne en høj grad af fleksibilitet i fastlæggelsen af kredsen af søgsmålsberettigede. Komiteen fandt på den ene side, at bestemmelsen ikke stiller krav om "actio popularis", dvs. at alle har ret til at få prøvet en sag, men på den anden side vil være til hinder for søgsmålsregler, der udelukker alle eller næsten alle, herunder ikke-statslige organisationer, fra at få en sag prøvet.

I den danske sag fandt komiteen endelig, at retspraksis for søgsmålsret for ikke-statslige organisationer, svarende til Vestre Landsrets dom U. 2001.1594 V vedr. Danmarks Sportsfiskerforbund søgsmålsret i en sag om udsætning af bævere vil være tilstrækkelig til at overholde konventionens artikel 9, stk. 3.

Komiteen fandt ligeledes, at bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, stiller krav om andet og mere end en ret til at anmelde en overtrædelse af miljølovgivningen til en offentlig myndighed. For så vidt angår straffesager har Komiteen ikke taget stilling til bestemmelsens rækkevidde. I vejledningen til konventionen, som er under opdatering, lægges der op til, at bestemmelsen kan opfyldes med adgang til at indgive anmeldelse til politi- og anklagemyndighed.

Der tegner sig således en praksis fra Compliance Komiteen, som på visse punkter rejser tvivl om, hvorvidt bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, i højere grad end hidtil antaget stiller krav om adgang til administrativ - eller domstolsprøvelse. Det drejer sig særligt om de sager, hvor der ikke er en administrativ klageadgang eller en tilsynsmyndighed, men alene en adgang til remonstration. Fx i sager om ministerafgørelser, herunder i sager om generelle regler.

Se endvidere komiteens udtalelse vedr. artikel 9, stk. 4, ovenfor i pkt. 3.1.5.

EU-domstolen har i en præjudiciel sag C-240/09 af 8. marts 2011 også udtalt sig om fortolkningen af artikel 9, stk. 3. Sagen handler om, hvorvidt en miljøorganisation skal tillægges søgsmålsret i en sag ved en national ret om overtrædelser af habitatdirektivet. Domstolen finder, at artikel 9, stk. 3, er en del af EU-retten, men at den ikke har direkte virkning i EU-retten. Den nationale ret bør imidlertid fortolke artikel 9, stk. 3, i overensstemmelse med bestemmelsens formål, som formålet med effektiv retsbeskyttelse af EU-retten, med henblik på at gøre det muligt for en miljøorganisation ved en retsinstans at anfægte en afgørelse, truffet efter en administrativ procedure, som kan være i strid med Unionens miljøret.

Det er imidlertid ikke klart om domstolen herved har taget udtrykkelig stilling til hvilke retsmidler, der kan anses for korrekt og tilstrækkelig opfyldelse af artikel 9, stk.3, eller om domstolen alene har taget stilling til spørgsmålet om søgsmålsberettigelse.

3.3.6. Hvordan er bestemmelsen gennemført i dansk ret?

Bestemmelsen er gennemført i dansk ret med adgang til at indbringe sagen for administrative myndigheder, for domstolene i overensstemmelse med gældende søgsmålsregler, samt til at anmelde overtrædelse af miljølovgivningen til politi og anklagemyndigheden samt indbringe sagen for Ombudsmanden og statsforvaltningen. Danmark afgav under forhandlingerne af konventionen erklæring om, at man anser Ombudsmanden - uanset at udtalelserne ikke er retligt bindende og at

Ombudsmanden ikke er forpligtet til at behandle en sag – for et egnet retsmiddel inden for rammerne af artikel 9.3. bl.a. fordi forvaltningen i praksis efterlever Ombudsmandens udtalelser.

Der synes dog at være en tendens, til at Komiteen lægger vægt på en egentlig prøvelsesadgang, jf. ovenfor under 3.3.5. og at Ombudsmanden ikke anses for et effektivt retsmiddel, bl.a. fordi institutionen ikke har pligt til at behandle sagerne og at dens udtalelser ikke er retligt bindende.

Ved vurderingen af bestemmelsens rækkevidde er for det første lagt til grund, at man ikke kan nøjes med at indføre den brede adgang til behandling, der fremgår af artikel 9.3, men at der er pligt til at sikre adgangen til prøvelse efter artikel 9.1 og 9.2. Artikel 9.3 stiller krav om adgang til *administrative* eller *retslige procedurer*, der giver mulighed for at *anfægte* visse handlinger og undladelser.

Udtrykket ”anfægte” anvendes i artikel 9.3, i modsætning til ”prøvelse” i artikel 9,1, og 9.2. Efter en umiddelbar sproglig forståelse er ”anfægte” bredere. Det kan være prøvelse, men det kan også være en anden form for behandling, fx behandling af en sag på grund af en anmeldelse mv. Begrebet ”administrative eller retslige procedurer” er ligeledes ganske bredt. Det omfatter både procedurer ved administrative myndigheder, domstole, Ombudsmanden, anklagemyndigheden og statsforvaltningen mv. Herefter skal der være adgang til, at en administrativ myndighed, en domstol, en politimyndighed, ombudsmanden, et tilsynsorgan mv. prøver eller på anden måde behandler en sag retligt inden for miljøområdet.

Det således vurderingen, at bestemmelsen kan opfyldes med en bredere adgang til at få rejst en sag enten i form af anmeldelse til politi og anklagemyndigheder, tilsynsmyndigheder mv. samt med adgang til klagenævn og domstole, såfremt de fornødne søgsmålskrav er opfyldt.

Ved gennemførelsen af bestemmelsen blev det derfor anset for i overensstemmelse med konventionen, at klage over en række afgørelser efter natur- og miljølovgivningen var afskåret, fordi der i stedet var adgang til at få rejst en sag på andre måder, som nævnt ovenfor.

Som det også fremgår ovenfor tegner der sig imidlertid en praksis fra Compliance Komiteen, som på visse punkter rejser tvivl, om bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, i højere grad end hidtil antaget kræver, at visse afgørelser og ikke-afgørelser skal kunne prøves administrativt eller ved domstolene.

Praksis på området er således meget usikker og Miljøministeriet vil derfor – indtil der tegner sig et noget klarere billede af retstilstanden - fastholde den hidtidige gennemførelse af artikel 9.3, som omtalt ovenfor.

3.3.7. Råderum i forhold muligheden for begrænsning af prøvelsen og de prøvelsesberettigede samt valg af prøvelsesinstans.

- retlig prøvelse
- valgfrihed mellem domstolsprøvelse eller administrativ prøvelse – jf. dog omkostnings- og betimelighedsspørgsmålet,
- søgsmålsregler, jf. dog udtalelser fra Compliance komiteen.

4. Særligt om demokratisk indflydelse eller inddragelse i 1. instansen kan have betydning for vurderingen efter Århus-konventionen

Som redegjort for under pkt. 3. stiller Århus-konventionens artikel 9 krav om prøvelse efter tre forskellige ordninger.

Artikel 9 ses ikke at give mulighed for at inddrage sagsbehandlingen i 1. instansen i vurderingen af, hvilke typer af afgørelser, der kan klages over.

Artikel 9, stk. 1 og 2, ses heller ikke at give mulighed for at inddrage denne vurdering i fastlæggelsen af kredsen af klageberettigede. Bestemmelsen i stk. 1, (aktindsigt) stiller krav om, at den, der anmoder om aktindsigt skal kunne påklage afgørelsen og bestemmelsen i stk. 2, (sager efter VVM- og miljøgodkendelser efter IPPC- direktiverne) stiller krav om, at den berørte offentlighed, herunder de grønne organisationer, skal kunne påklage afgørelserne.

EU- domstolen har således også udtalt i den svenske sag C-263/08, at en ikke-statslig organisation, der var omfattet af ”den berørte offentlighed” var klageberettiget uanset i hvilket omfang organisationen havde været inddraget i sagsbehandlingen i 1. instansen.

Bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, om prøvelse i øvrigt er mindre klar, men Compliance Komiteen synes at stille krav om, at ”nogen” skal kunne anfægte private eller offentlige myndigheders handlinger eller undladelser, der er i strid med miljølovgivningen, såfremt de kan påvise en tilstrækkelig interesse. Jf. også landsretsdommen som nævnt under pkt. 3.3.5. Dette betyder for de afgørelser, der skal kunne prøves i en klageinstans, at det formentligt ikke vil være i overensstemmelse med konventionen at fastsætte søgsmålskriterier ud fra en vurdering af, om og i hvilket omfang offentligheden har været inddraget i 1. instansafgørelsen.

Bekendtgørelse af Århus-konventionen af 25. juni 1998 om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet

Bekendtgørelse
af
Århus-konventionen af 25. juni 1998
om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i
beslutningsprocesser samt adgang til klage og
domstolsprøvelse på miljøområdet

I henhold til ministerresolution af 19. september 2000 har Danmark den 29. september 2002 deponeret godkendelsesinstrument for den i Århus den 25. juni 1998 underskrevne konvention om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet. Konventionen er indgået under ledelse af FN's økonomiske kommission for Europa, UNECE.

Konventionen har følgende ordlyd:

**Konvention
om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser samt adgang til klage og
domstolsprøvelse på miljøområdet**

Præambel

Parterne i denne konvention,

Som minder om det første princip i Stockholm-erklæringen om det menneskelige miljø,

Som også minder om det tiende princip i Rio-erklæringen om miljø og udvikling,

Som yderligere minder om Generalforsamlingens resolutioner 37/7 af 28. oktober 1982 om verdenspagten for natur og 45/94 af 14. december 1990 om behovet for at sikre et sundt miljø med henblik på menneskers trivsel,

Som minder om Det europæiske charter om miljø og sundhed, vedtaget på den første europæiske konference om miljø og sundhed afholdt af Verdenssundhedsorganisationen (WHO) i Frankfurt-am-Main, Tyskland, den 8. december 1989,

Som bekræfter behovet for at beskytte, bevare og forbedre miljøets tilstand og sikre en miljømæssig forsvarlig og bæredygtig udvikling,

Som erkender , at tilstrækkelig beskyttelse af miljøet er essentielt for at mennesker trives og nyder de grundlæggende menneskerettigheder, herunder retten til selve livet,

Som også erkender , at enhver person har ret til at leve i et miljø, der er passende for hans eller hendes sundhed og trivsel og pligt til, både enkeltvis og i forening med andre, at beskytte og forbedre miljøet til gavn for nutlevende og kommende generationer,

Som vurderer , at enhver, for at kunne nyde godt af denne rettighed og kunne leve op til denne forpligtelse, skal have adgang til information, have ret til at deltage i beslutningsprocesser og have adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, og som erkender, at borgere kan have behov for assistance til at bruge deres rettigheder,

Som erkender , at øget adgang til oplysninger og offentlig deltagelse i beslutningsprocesser på miljøområdet forbedrer kvaliteten og gennemførelsen af beslutninger, bidrager til opmærksomhed omkring miljøspørgsmål, giver offentligheden mulighed for at give udtryk for dens betænkeligheder, og gør det muligt for offentlige myndigheder at tage behørigt hensyn til sådanne betænkeligheder,

Som sigter mod således at fremme ansvarlighed og gennemsigtighed i beslutningsprocessen og styrke offentlighedens støtte til beslutninger der vedrører miljøet,

Som erkender det ønskelige i gennemsigtighed i alle dele af den offentlige administration og opfordrer lovgivende forsamlinger til at anvende principperne i denne konvention i deres eget arbejde,

Som også erkender offentlighedens behov for at kende til procedurerne for deltagelse i beslutningsprocesser der vedrører miljøet, for at have uhindret adgang til dem og for at vide, hvordan de bruges,

Som endvidere erkender vigtigheden af de forskellige roller som den enkelte borger, ikke-statslige organisationer og det private erhvervsliv kan spille for miljøbeskyttelsen,

Som ønsker at fremme uddannelse på miljøområdet med henblik på at øge forståelsen af miljøet og bæredygtig udvikling, samt at anspore til udstrakt offentlig opmærksomhed på og deltagelse i beslutninger, der kan påvirke miljøet og en bæredygtig udvikling,

Som mærker sig vigtigheden af i denne sammenhæng at udnytte medierne og elektroniske og/eller andre fremtidige former for kommunikation,

Som erkender vigtigheden af fuld integration af miljøhensyn i regeringernes beslutningsprocesser og det deraf følgende behov for at offentlige myndigheder ligger inde med korrekte, omfattende og tidssvarende miljøoplysninger,

Som erkender , at offentlige myndigheder ligger inde med miljøoplysninger i offentlighedens interesse,

Som er interesseret i at offentligheden, herunder organisationer, har adgang til effektive retslige mekanismer, så dens retmæssige interesser beskyttes og loven håndhæves,

Som mærker sig vigtigheden af, at tilstrækkelige oplysninger om produkter formidles til forbrugerne for at gøre dem i stand til at træffe valg, der vedrører miljøet, på et oplyst grundlag,

Som erkender offentlighedens betænkeligheder ved udsætning af genmodificerede organismer i miljøet og behovet for øget gennemsigtighed og større offentlig deltagelse i beslutningsprocesser på dette område,

Som er overbeviste om, at implementering af denne konvention vil bidrage til at styrke demokratiet inden for den region, der omfattes af De Forenede Nationers Økonomiske Kommission for Europa (ECE),

Som er klar over den rolle, som ECE spiller i denne sammenhæng, og som blandt andet minder om ECE's Retningslinjer for adgang til miljøoplysninger og offentlig deltagelse i beslutningsprocesser, som blev tiltrådt i ministererklæringen, vedtaget på den tredje ministerkonference »Miljø for Europa« i Sofia, Bulgarien, den 25. oktober 1995,

Som er opmærksomme på de relevante bestemmelser i konvention om vurdering af virkningerne på miljøet på tværs af landegrænserne, vedtaget i Espe, Finland, den 25. februar 1991, Konventionen om de grænseoverskridende virkninger af industriulykker og Konventionen om beskyttelse og

anvendelse af floder i grænseområder og international søer, begge vedtaget i Helsinki den 17. marts 1992 samt andre regionale konventioner,

Som er klare over, at vedtagelsen af denne konvention vil bidrage til yderligere styrkelse af »Miljø for Europa« -processen og til resultaterne af den fjerde ministerkonference i Århus, Danmark, i juni 1998,

Er blevet enige om følgende:

Artikel 1

Formål

Med henblik på at bidrage til beskyttelsen af den ret, der tilkommer ethvert menneske i denne og kommende generationer, til at leve i et miljø, der er tilfredsstillende for hans eller hendes sundhed og velbefindende, garanterer hver part retten til adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse i overensstemmelse med bestemmelserne i denne konvention.

Artikel 2

Definitioner

I denne konvention forstås ved:

1. »Parter«: konventionens kontraherende parter medmindre andet fremgår af teksten.
2. »Offentlige myndigheder«:
 - a) offentlig administration på nationalt, regionalt og andre niveauer
 - b) fysiske eller juridiske personer, der udøver offentlige administrative funktioner i henhold til national ret, herunder konkrete opgaver, aktiviteter og tjenesteydelser i relation til miljøet
 - c) enhver anden fysisk eller juridisk person, der har offentlige forpligtelser eller funktioner eller udfører offentlige tjenesteydelser i relation til miljøet, og som er underlagt kontrol af et organ eller en person, der falder ind under litra a) eller b)
 - d) institutioner, der henhører under en regional organisation for økonomisk integration, jf. artikel 17, og som er part i denne konvention.Organer eller institutioner, der handler som dømmende eller lovgivende myndighed, er ikke omfattet af denne definition.
3. »Miljøoplysninger«: alle oplysninger i skriftlig form, i billed- eller lydform, elektronisk eller i en hvilken som helst anden fysisk form og som vedrører:
 - a) tilstanden af de enkelte miljøelementer, såsom luft og atmosfære, vand, jord, landskaber og naturområder, biologisk mangfoldighed og dens bestanddele, herunder genetisk modificerede organismer og vekselvirkningen mellem disse elementer
 - b) faktorer, såsom stoffer, energi, støj og radioaktivitet samt aktiviteter eller foranstaltninger, herunder offentlige foranstaltninger, miljøaftaler, politikker, lovgivning, planer og programmer, som påvirker eller vil kunne påvirke de enkelte miljøelementer, som nævnt i litra a) ovenfor, samt rentabilitetsberegninger og andre økonomiske analyser og forudsætninger, som er anvendt i forbindelse med beslutningsprocesser på miljøområdet
 - c) menneskers sundheds- og sikkerhedstilstand, menneskers levevilkår, kulturområder og bygningsmæssige strukturer, hvis de er eller kan blive påvirket af de enkelte miljøelementers

tilstand eller via disse elementer af faktorer, aktiviteter eller foranstaltninger, omtalt i litra b) ovenfor.

4. »Offentligheden«: en eller flere fysiske eller juridiske personer og i henhold til national lovgivning eller praksis, disses foreninger, organisationer eller grupper.
5. »Den berørte offentlighed«: den del af offentligheden, som er berørt af, kan blive berørt af eller har en interesse i beslutningsprocesser der vedrører miljøet; med sigte på denne definition skal ikke-statslige organisationer, der arbejder for at fremme miljøbeskyttelse, og som imødekommer alle krav efter national lovgivning, anses for at have en interesse.

Artikel 3

Almindelige bestemmelser

1. Hver part træffer de nødvendige retlige, administrative og andre foranstaltninger med henblik på at etablere og opretholde en klar, gennemsigtig og sammenhængende ramme for opfyldelsen af bestemmelserne i denne konvention, herunder foranstaltninger, der sikrer overensstemmelse mellem bestemmelser til gennemførelse af reglerne i denne konvention om adgang til oplysninger, offentlig deltagelse og adgang til klage og domstolsprøvelse, samt passende håndhævelsesforanstaltninger.

2. Hver part bestræber sig på at sikre, at offentlige myndigheder og deres ansatte yder offentligheden assistance til og vejledning i at søge adgang til oplysninger, at deltage i beslutningsprocesser og at klage eller søge domstolsprøvelse på miljøområdet.

3. Hver part fremmer uddannelse og offentlig opmærksomhed på miljøområdet, især om, hvordan man kan få adgang til oplysninger, deltage i beslutningsprocesser og få adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet.

4. Hver part sørger for passende anerkendelse af og støtte til foreninger, organisationer og grupper, hvis formål er at fremme miljøbeskyttelse og sikrer, at dets nationale retssystem er i overensstemmelse med denne forpligtelse.

5. Bestemmelserne i denne konvention påvirker ikke parternes ret til at opretholde eller indføre foranstaltninger, der giver en bredere adgang til oplysninger, større mulighed for offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og videre adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet end påkrævet i denne konvention.

6. Denne konvention kræver ikke afvigelser, der forringer eksisterende rettigheder til adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet.

7. Hver part fremmer anvendelsen af principperne i denne konvention i internationale beslutningsprocesser på miljøområdet og i internationale organisationer i sager med hensyn til spørgsmål, der vedrører miljøet.

8. Hver part sikrer, at personer, der udnytter deres rettigheder i overensstemmelse med reglerne i denne konvention ikke straffes, forfølges eller chikaneres på nogen som helst måde på grund af deres engagement. Denne bestemmelse påvirker ikke nationale domstoles ret til at idømme rimelige sagsomkostninger i retssager.

9. Inden for anvendelsesområdet af relevante bestemmelser i denne konvention, har offentligheden adgang til oplysninger, mulighed for at deltage i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, uden at der sker diskrimination på grund af statsborgerskab, nationalitet eller bopæl og, i tilfælde af en juridisk person, uden diskrimination på grund af det sted, hvor den har sit registrerede hovedsæde eller et reelt sæde for dens aktiviteter.

Artikel 4

Adgang til miljøoplysninger

1. Hver part sikrer, med forbehold af efterfølgende stykker i denne artikel, at offentlige myndigheder, når de anmodes om miljøoplysninger, gør offentligheden bekendt med sådanne oplysninger inden for rammerne af national lovgivning, herunder, når der anmodes herom og med forbehold af litra b) nedenfor, i form af kopier af den konkrete dokumentation, der indeholder eller omfatter sådanne oplysninger:

a) uden at den, der anmoder om oplysningerne, skal begrunde sin anmodning

b) i den anmodede form, medmindre:

i) myndigheden har rimelige grunde til at give adgang i en anden form end den, der er anmodet om, i hvilket tilfælde myndigheden skal begrunde, hvorfor adgang gives i den pågældende form eller

ii) de anmodede oplysninger allerede er offentligt tilgængelige i en anden form.

2. De miljøoplysninger, der er omfattet af stk. 1 ovenfor, skal stilles til rådighed snarest muligt og senest inden en måned efter, at anmodningen er fremsat, medmindre oplysningernes omfang eller komplekse karakter kan begrunde en forlængelse af denne periode på op til to måneder efter anmodningen. Den, der har fremsat anmodningen, skal informeres om enhver forlængelse og om grundene hertil.

3. En anmodning om adgang til miljøoplysninger kan afslås såfremt

a) den offentlige myndighed, som anmodningen er rettet til, ikke ligger inde med de miljøoplysninger, der er anmodet om

b) anmodningen er åbenlyst urimelig eller for generelt formuleret

c) anmodningen vedrører materiale under udarbejdelse eller offentlige myndigheders interne meddelelser, hvis en sådan undtagelse findes i national ret eller sædvanemæssig praksis, dog under hensyntagen til offentlighedens interesse i at blive gjort bekendt med oplysningerne.

4. En anmodning om adgang til miljøoplysninger kan afslås, hvis offentliggørelse vil kunne have en ugunstig indvirkning på:

a) den fortrolige karakter af myndigheders forhandlinger, hvor en sådan fortrolighed har hjemmel i national ret

b) internationale forbindelser, nationalt forsvar og den offentlige sikkerhed

c) retssagers behandling ved domstolene, en persons mulighed for at opnå en retfærdig domstolsbehandling eller offentlige myndigheders efterforskning af straffe- og disciplinærsager

d) den fortrolige karakter af forretnings- og fabriks hemmeligheder, hvis en sådan fortrolighed er retligt beskyttet med henblik på at beskytte en legitim økonomisk interesse. Inden for disse rammer skal oplysninger om emissioner, der er relevante for beskyttelsen af miljøet, gøres tilgængelige

- e) immaterielle rettigheder
 - f) den fortrolige karakter af personlige data og/eller dokumenter der vedrører fysiske personer, hvis den pågældende person ikke har accepteret offentliggørelse af de pågældende oplysninger og, hvis en sådan fortrolighed har hjemmel i national ret
 - g) en tredjemand, der har givet de ønskede oplysninger uden at være, eller kunne blive gjort, juridisk forpligtet hertil, og som ikke accepterer offentliggørelse af oplysningerne eller
 - h) det miljø, oplysningerne vedrører, såsom ynglesteder for sjældne arter.
- De ovenfor nævnte grunde til afslag på anmodning om oplysninger skal fortolkes restriktivt under hensyntagen til den offentlige interesse i at oplysningerne offentliggøres, og under hensyntagen til om oplysningerne vedrører emissioner til miljøet.

5. Hvis en offentlig myndighed ikke ligger inde med de oplysninger, der anmodes om, skal myndigheden hurtigst muligt orientere den, der har anmodet om oplysningerne, om hvilken offentlig myndighed den pågældende kan rette henvendelse til for at få adgang til oplysningerne, eller videresende anmodningen til denne myndighed og orientere den, der har anmodet om oplysningerne herom.

6. Hver part sikrer, såfremt de oplysninger, der undtages i henhold til stk. 3, litra c) og 4 ovenfor, kan udskilles uden at skade fortroligheden af disse oplysninger, at de offentlige myndigheder giver adgang til den øvrige del af de miljøoplysninger, der er anmodet om.

7. Et afslag på en anmodning skal meddeles skriftligt, hvis anmodningen var skriftlig, eller hvis den, der anmodede om oplysninger, ønsker det. Et afslag skal begrundes, og der skal gives vejledning om adgangen til at få afslaget prøvet i overensstemmelse med artikel 9. Et afslag skal meddeles så hurtigt som muligt og senest inden en måned, medmindre oplysningernes komplekse karakter kan begrunde en forlængelse på op til to måneder fra anmodningen. Den, der har fremsat anmodningen, informeres om enhver forlængelse og om grundene hertil.

8. Hver part kan tillade, at dens offentlige myndigheder opkræver et gebyr for at give adgang til oplysninger, men gebyrets størrelse må ikke overskride et rimeligt beløb. Offentlige myndigheder, der har til hensigt at opkræve et sådant gebyr, skal stille til rådighed for den, der anmoder om oplysninger, en liste over de gebyrer, der kan opkræves, og med angivelse af betingelserne for opkrævning eller undladelse heraf og af, hvornår adgang til oplysninger er betinget af forskudsvis betaling af et sådant gebyr.

Artikel 5

Indsamling og formidling af miljøoplysninger

1. Hver part sikrer at:
- a) offentlige myndigheder ligger inde med og løbende ajourfører miljøoplysninger, der er relevante for deres funktioner
 - b) der etableres obligatoriske ordninger således, at offentlige myndigheder er behørigt orienteret om foreslåede og eksisterende aktiviteter, der kan indvirke væsentligt på miljøet
 - c) i tilfælde af en overhængende trussel mod menneskelig sundhed eller miljøet, uanset om den skyldes menneskelige aktiviteter eller naturlige årsager, meddeles alle oplysninger, der kan gøre

offentligheden i stand til at træffe forholdsregler, der kan forebygge eller begrænse følger af truslen, straks og uden ophold til den del af offentligheden, der risikerer at blive berørt af truslen.

2. Hver part sikrer, inden for rammerne af national lovgivning, at den måde hvorpå de offentlige myndigheder giver adgang til miljøoplysninger er gennemsigtig, og at miljøoplysninger i realiteten er let tilgængelige, blandt andet ved at:

- a) oplyse offentligheden tilstrækkeligt om karakteren og omfanget af de miljøoplysninger, de offentlige myndigheder ligger inde med, de grundlæggende betingelser under hvilke sådanne oplysninger stilles til rådighed og gøres tilgængelige og den måde, hvorpå sådanne kan fås
- b) etablere og opretholde praktiske ordninger, såsom
 - i) offentligt tilgængelige oversigter, registre eller kartoteker
 - ii) krav til det offentlige personale om at yde offentligheden bistand til at søge adgang til miljøoplysninger efter denne konvention og
 - iii) udpegning af relevante kontaktpunkter
- c) give adgang til miljøoplysninger, der er indeholdt i oversigter, registre eller kartoteker, jf. litra b) i), uden opkrævning af gebyr.

3. Hver part sikrer, at miljøoplysninger i stigende grad findes i elektroniske databaser, som er let tilgængelige for offentligheden gennem offentlige telekommunikationsnet. Oplysninger, der er tilgængelige på denne måde, bør omfatte:

- a) rapporter om miljøets tilstand, som nævnt i stk. 4 nedenfor
- b) lovttekster om eller vedrørende miljøet
- c) hvor det er hensigtsmæssigt, politikker, planer og programmer om eller vedrørende miljøet og miljøaftaler samt
- d) andre oplysninger i det omfang det at have rådighed over oplysninger i denne form vil lette anvendelsen af national ret til implementering af denne konvention forudsat, at sådanne oplysninger allerede er til rådighed i elektronisk form.

4. Hver part udgiver og formidler med jævne mellemrum, der ikke overstiger 3-4 år, en national rapport over miljøets tilstand, som indeholder oplysninger om miljøkvaliteten og oplysninger om, på hvilke områder miljøet er under pres.

5. Hver part træffer inden for rammerne af national lovgivning foranstaltninger med henblik på at formidle blandt andet:

- a) lovgivning og dokumenter om politikker, f.eks. dokumenter om strategier, politikker, programmer og handlingsplaner, der vedrører miljøet samt situationsrapporter om deres implementering, udarbejdet på forskellige administrative niveauer
- b) internationale traktater, konventioner og miljøaftaler og
- c) andre væsentlige internationale miljødokumenter hvor det er hensigtsmæssigt.

6. Hver part skal tilskynde virksomheder, hvis aktiviteter har væsentlig indvirkning på miljøet, til jævnligt at informere offentligheden om indvirkningen af deres aktiviteter og produkter på miljøet, hvor det er hensigtsmæssigt inden for rammerne af frivillig miljømærkning eller ordninger for miljørevision, eller ved hjælp af andre metoder.

7. Hver part:

- a) offentliggør data og analyser af data, som den anser som relevante og væsentlige ved udformningen af større miljøpolitiske forslag
- b) offentliggør eller på anden måde gør eksisterende materiale tilgængelig, der redegør for dens forbindelse med offentligheden i sager inden for denne konventions anvendelsesområde og
- c) udsender i en passende form oplysninger om den måde, hvorpå den offentlige administration på alle niveauer udfører offentlige opgaver eller leverer offentlige tjenesteydelser vedrørende miljøet.

8. Hver part udvikler ordninger med henblik på at sikre, at der gives tilstrækkelige oplysninger om produkter til offentligheden for at gøre forbrugerne i stand til at træffe miljømæssige valg på et informeret grundlag.

9. Hver part tager skridt til i stigende grad at etablere, hvor det er hensigtsmæssigt og under hensyntagen til internationale processer, et sammenhængende, landsdækkende system for forureningslister eller -registre på en strukturelt, edb-styret og offentligt tilgængelig database, baseret på oplysninger indsamlet gennem standardiseret rapportering. Et sådant system kan indeholde oplysninger om tilførsel, udslip og overførsel af en række specificerede stoffer og produkter, herunder vand, energi og ressourceforbrug fra en række specificerede aktiviteter til miljøet, og til on-site og off-site behandling og deponering.

10. Intet i denne artikel må påvirke en parts ret til at afslå at offentliggøre visse miljøoplysninger under henvisning til artikel 4, stk. 3 og 4.

Artikel 6

Offentlig deltagelse i afgørelser vedrørende konkrete aktiviteter

Hver part:

- a) anvender bestemmelserne i denne artikel i forbindelse med afgørelser, om hvorvidt der skal gives tilladelse til forslag til aktiviteter, der er indeholdt i bilag I
- b) anvender, i overensstemmelse med sin nationale ret også bestemmelserne i denne artikel i relation til afgørelser vedrørende foreslåede aktiviteter, som ikke er indeholdt i annekset I, men som kan have væsentlig indvirkning på miljøet. Med henblik herpå afgør parterne om en sådan foreslået aktivitet skal være undergivet disse bestemmelser og
- c) kan, fra sag til sag, såfremt der er hjemmel hertil i national ret, beslutte ikke at anvende bestemmelserne i denne artikel til foreslåede aktiviteter, der tager sigte på nationalt forsvar, hvis den pågældende part vurderer, at en sådan anvendelse vil skade dette sigte.

2. Den berørte offentlighed informeres tidligt i en beslutningsproces på miljøområdet, på en passende, betimelig og effektiv måde, ved offentlig bekendtgørelse eller individuelt, afhængig af sagens omstændigheder, om blandt andet følgende:

- a) den foreslåede aktivitet og ansøgningen, hvorom der skal træffes afgørelse
- b) karakteren af mulige afgørelser eller udkast til afgørelsen
- c) den offentlige myndighed, der skal træffe afgørelsen
- d) den forventede procedure, herunder følgende oplysninger, når og hvis de kan stilles til rådighed:
 - i) datoen for procedurens ikrafttrædelse
 - ii) offentlighedens muligheder for at deltage
 - iii) tid og sted for alle forventede offentlige høringer

- iv) angivelse af den offentlige myndighed, hvorfra alle relevante oplysninger kan indhentes, eller hvor relevante oplysninger er blevet anbragt med henblik på, at offentligheden kan gennemse dem
 - v) angivelse af den relevante offentlige myndighed eller ethvert andet officielt organ, hvortil kommentarer og spørgsmål kan rettes, samt tidsplan for afgivelse af kommentarer og spørgsmål
 - vi) angivelse af foreliggende miljøoplysninger, som er relevante for den foreslåede aktivitet og
- e) den kendsgerning, at aktiviteten er genstand for en national eller grænseoverskridende procedure til vurdering af virkningerne på miljøet.

3. Offentlighedsprocedurerne skal omfatte rimelige tidsrammer for de forskellige faser, der tillader rimelig tid til at informere offentligheden i overensstemmelse med stk. 2, og til at offentligheden kan forberede sig på og opnå reel deltagelse under hele miljøbeslutningsprocessen.

4. Hver part sørger for, at offentligheden inddrages tidligt i processen, mens alle muligheder stadig er åbne og effektiv offentlig deltagelse kan finde sted.

5. Hver part bør, efter omstændighederne, tilskynde potentielle ansøgere til, før ansøgning indgives, at identificere den berørte offentlighed, indlede diskussioner og at stille oplysninger til rådighed vedrørende formålet med ansøgningen.

6. Med forbehold af parternes rettigheder efter artikel 4, stk. 3 og 4 til at afslå adgang til visse oplysninger, stiller hver part krav om, at de kompetente offentlige myndigheder på forespørgsel, hvis dette kræves i national ret, giver den berørte offentlighed adgang til at gennemgå alle oplysninger, der er relevante for beslutningsprocedurer, omfattet af denne artikel, uden vederlag, og så snart oplysningerne foreligger. De relevante oplysninger skal med forbehold af artikel 4 i det mindste omfatte:

- a) en beskrivelse af stedet og den foreslåede aktivitets fysiske og tekniske karakteristika, herunder en vurdering af aktivitetens forventede restprodukter og udledninger
- b) en beskrivelse af den foreslåede aktivitets væsentlige virkninger på miljøet
- c) en beskrivelse af de forventede foranstaltninger til at forebygge og/eller begrænse virkningerne, herunder udledninger
- d) et ikke-teknisk resume af ovenstående
- e) en beskrivelse af de væsentligste alternativer, som ansøgeren har undersøgt, og
- f) de væsentligste rapporter og anbefalinger, indgivet til den offentlige myndighed i overensstemmelse med national lovgivning på tidspunktet for informeringen af offentligheden, jf. stk. 2 ovenfor.

7. Procedurer for offentlig deltagelse skal give offentligheden mulighed for at fremkomme med enten skriftligt eller, efter omstændighederne, ved en offentlig høring med ansøgeren, enhver kommentar, oplysning, analyse eller mening, som den finder relevant for den foreslåede aktivitet.

8. Hver part sikrer, at resultatet af den offentlige deltagelse tages behørigt i betragtning ved den endelige afgørelse.

9. Hver part sikrer, at offentligheden, straks efter at den offentlige myndighed har truffet endelig afgørelse, informeres på passende vis. Hver part stiller afgørelsens tekst samt de væsentligste begrundelser for og overvejelser ved afgørelsen til rådighed for offentligheden.

10. Hver part sikrer, at bestemmelserne i denne artikels stk. 2-9 med de nødvendige ændringer og efter omstændighederne anvendes, når en offentlig myndighed tager driftsvilkårene for en aktivitet, jf. stk. 1 op til fornyet overvejelse eller ajourføring.

11. Hver part sikrer, inden for rammerne af national ret og i det omfang, det er muligt og passende, at bestemmelserne i denne artikel finder anvendelse på afgørelser vedrørende tilladelse til at udsætte genetisk modificerede organismer i miljøet.

Artikel 7

Offentlig deltagelse i planer, programmer og politikker vedrørende miljøet

Hver part fastsætter passende praktiske og/eller andre foranstaltninger med henblik på offentlighedens deltagelse ved udarbejdelsen af planer og programmer, der vedrører miljøet på en gennemsigtig og retfærdig måde, efter at have stillet de nødvendige oplysninger til rådighed for offentligheden. Inden for rammerne heraf finder artikel 6, stk. 3, 4 og 8 anvendelse. Den relevante offentlige myndighed udpeger den del af offentligheden, der kan deltage i beslutningsprocessen, under hensyntagen til formålet med denne konvention. Hver part bestræber sig på i passende omfang at muliggøre offentlighedens deltagelse ved udarbejdelse af politikker vedrørende miljøet.

Artikel 8

Offentlig deltagelse ved udarbejdelse af ministerielle bestemmelser og/eller generelt anvendelige, juridisk bindende, normative instrumenter

Hver part stræber efter at fremme effektiv offentlig deltagelse på et passende tidspunkt - mens mulighederne stadig er åbne - under offentlige myndigheders udarbejdelse af ministerielle bestemmelser og andre generelt anvendelige juridisk bindende regler, der kan have en væsentlig indvirkning på miljøet. I dette øjemed bør der tages følgende skridt:

- a) tidsfrister, der er tilstrækkelige til effektiv offentlig deltagelse, bør fastsættes
- b) udkast til regler bør offentliggøres eller på anden måde gøres offentligt tilgængelige
- c) offentligheden bør gives mulighed for at fremkomme med kommentarer, enten direkte eller igennem repræsentative høringsorganer.

Resultatet af den offentlige deltagelse skal tages i betragtning i videst mulige omfang.

Artikel 9

Adgang til klage og domstolsprøvelse

1. Hver part sikrer, inden for rammerne af dens nationale lovgivning, at enhver, som mener, at hans eller hendes anmodning om adgang til oplysninger efter artikel 4 ikke er besvaret, urigtigt afslået, enten helt eller delvist, utilstrækkeligt besvaret eller på anden måde ikke behandlet i overensstemmelse med bestemmelserne i denne artikel, har adgang til at få sagen prøvet enten ved en domstol eller ved et andet uafhængigt og upartisk organ, etableret ved lov.

I tilfælde hvor en part giver adgang til sådan prøvelse ved en domstol, sikrer denne, at en sådan person også, uden eller mod beskedent vederlag, har adgang til en hurtig og ved lov etableret procedure, hvorved en offentlig myndighed revurderer sagen eller et uafhængigt og upartisk organ, der ikke er en domstol, prøver sagen.

Endelige afgørelser efter dette stk. 1 er bindende for den offentlige myndighed, der ligger inde med oplysningerne. Der skal gives skriftlig begrundelse, i hvert fald i de tilfælde, hvor adgang til oplysninger er blevet afslået efter denne bestemmelse.

2. Hver part sikrer, inden for rammerne af dens nationale lovgivning, at medlemmer af den berørte offentlighed

a) som har tilstrækkelig interesse, eller, alternativt,

b) hvis en parts administrative regler stiller krav herom, som hævder, at en rettighed er krænket, har adgang til ved en domstol og/eller et andet ved lov etableret uafhængigt og upartisk organ at få prøvet den materielle og processuelle lovlighed af enhver afgørelse, handling eller undladelse (19), der er omfattet af bestemmelserne i artikel 6 og, hvor der er hjemmel i national ret og, med forbehold for stk. 3 nedenfor, af andre relevante bestemmelser i denne konvention.

Hvad der udgør tilstrækkelig interesse eller en krænkelse af en rettighed fastsættes i overensstemmelse med kravene i national ret og i overensstemmelse med det mål at give den berørte offentlighed vid adgang til klage og domstolsprøvelse inden for rammerne af denne konvention. Med henblik herpå skal den interesse, som en hvilken som helst ikke-statslig organisation, der opfylder de krav, der er fastsat i artikel 2, stk. 5, måtte have, anses for at være tilstrækkelig i relation til formålet med litra a) ovenfor. Sådanne organisationer skal også anses for at have rettigheder, der kan krænkes med henblik på formålet med litra b) ovenfor.

Bestemmelserne i dette stk. 2 udelukker ikke muligheden for foreløbig prøvelse ved en administrativ myndighed og påvirker ikke krav om udtømmning af administrative klagemuligheder forinden sagen påklages eller indbringes for domstolen, hvor et sådant krav måtte eksistere efter national ret.

3. I tillæg til og med forbehold for procedurerne om prøvelse efter stk. 1 og 2 ovenfor, sikrer hver part, at medlemmer af offentligheden, der opfylder eventuelle kriterier i national ret, har adgang til administrative eller retslige procedurer for at anfægte private personers og offentlige myndigheders handlinger og undladelser, der er i strid med de bestemmelser i national ret, der vedrører miljøet.

4. I tillæg til og med forbehold for stk. 1, skal procedurerne, der er fastsat i stk. 1, 2 og 3 ovenfor stille tilstrækkelige og effektive retsmidler til rådighed, inklusive foreløbige retsmidler, hvor dette findes passende, der skal være rimelige og retfærdige, betimelige og ikke uoverkommeligt dyre. Afgørelser efter denne artikel skal være skriftlige eller registreres på skrift. Domstolsafgørelser, og når det er muligt, andre organers afgørelser, skal være offentligt tilgængelige.

5. Med henblik på at fremme effektiviteten af bestemmelserne i denne artikel sikrer hver part, at offentligheden informeres om adgangen til administrativ og retslig prøvelse og overvejer etableringen af passende støtteordninger til at fjerne eller reducere finansielle og andre barrierer for adgangen til klage og domstolsprøvelse.

Artikel 10

Parternes møde

1. Parternes første møde afholdes senest et år efter denne konventions ikrafttræden. Derefter afholdes der ordinære møder parterne imellem mindst hvert andet år, medmindre parterne beslutter andet eller efter skriftlig anmodning fra en af parterne under forudsætning af, at mindst en tredjedel af parterne senest seks måneder efter at være blevet underrettet om anmodningen af Sekretariatet for Den Økonomiske Kommission for Europa, støtter denne.

2. På møderne skal parterne fortløbende føre tilsyn med implementeringen af denne konvention på basis af jævnlig rapportering fra parterne og skal med henblik herpå:

- a) gennemgå de juridiske og praktiske fremgangsmåder og metoder, der benyttes af parterne ved adgang til oplysning, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet med henblik på yderligere at forbedre dem
- b) udveksle oplysninger om de erfaringer, der er indhøstet i forbindelse med indgåelsen og implementeringen af bilaterale og multilaterale aftaler og andre arrangementer, der er relevante for formålet med denne konvention, og som en eller flere af parterne deltager i
- c) hvor det er relevant, søge hjælp hos vedkommende ECE-organer og andre kompetente internationale organer og specifikke komiteer i forbindelse med alle aspekter, der vedrører opnåelse af denne konventions mål
- d) hvor det skønnes nødvendigt, etablere underordnede organer
- e) hvor det er relevant, forberede protokoller til denne konvention
- f) drøfte og vedtage forslag til ændring af denne konvention i overensstemmelse med reglerne i artikel 14
- g) drøfte og træffe enhver yderligere foranstaltning, der måtte være nødvendig for at opnå denne konventions mål
- h) på deres første møde drøfte og ved konsensus vedtage en forretningsorden for deres og for de underordnede organers møder
- i) på deres første møde, gennemgå erfaringer i forbindelse med implementeringen af bestemmelserne i artikel 5, stk. 9 og drøfte, under hensyntagen til internationale processer og udvikling, de nødvendige skridt til yderligere udvikling af det i den bestemmelse omtalte system, herunder udarbejdelsen af et passende instrument vedrørende lister eller registre over udslip og overførsel af forurening, der kan knyttes som bilag til denne konvention.

3. Hvis det skønnes nødvendigt, kan parterne drøfte og ved konsensus vedtage finansielle arrangementer.

4. De Forenede Nationer, FN's særorganisationer og Den internationale Atomenergiorganisation, såvel som enhver stat eller regional organisation for økonomisk integration, der har ret til at underskrive denne konvention, jf. artikel 17, men som ikke er part i konventionen, og enhver mellemstatslig organisation, der er kvalificeret på områder, der relaterer til denne konvention, har ret til at deltage som observatører i parternes møder.

5. Enhver ikke-statslig organisation, der er kvalificeret på områder, der relaterer til denne konvention, og som har orienteret Sekretariatet for Den Økonomiske Kommission for Europa om

dets ønske om at blive repræsenteret på et møde parterne imellem, har ret til at deltage som observatør medmindre mindst en tredjedel af de parter, der er tilstede på mødet, protesterer.

6. Forretningsordenen, jf. stk. 2, litra h skal fastsætte de praktiske foranstaltninger vedrørende adgangsproceduren og andre relevante betingelser med henblik på stk. 4 og 5 ovenfor.

Artikel 11

Stemmeret

1. Med undtagelse af denne artikels stk. 2, har hver part i denne konvention én stemme.
2. Regionale organisationer for økonomisk integration udøver i sager under deres kompetence deres stemmeret med et antal stemmer svarende til det antal medlemsstater, der er parter i denne konvention. Sådanne organisationer må ikke udøve deres stemmeret, hvis deres medlemsstater udøver deres, og omvendt.

Artikel 12

Sekretariat

Sekretariatet for Den Økonomiske Kommission for Europa varetager følgende sekretariatsfunktioner:

- a) indkaldelse til og forberedelse af møder parterne imellem
- b) fremsendelse til parterne af rapporter og anden information, der modtages i medfør af bestemmelserne i denne konvention, og
- c) andre funktioner som parterne måtte beslutte.

Artikel 13

Bilag

De til denne konvention knyttede bilag udgør en integreret del heraf.

Artikel 14

Konventionsændringer

1. Enhver part kan fremsætte forslag til ændring af denne konvention.
2. Ændringsforslag til denne konvention fremsættes skriftligt til Sekretariatet for Den Økonomiske Kommission for Europa, som videresender dem til samtlige parter senest 90 dage før det møde parterne imellem, hvor ændringsforslagene er foreslået vedtaget.
3. Parterne bestræber sig på at nå til enighed ved konsensus om enhver foreslået ændring af denne konvention. Hvis alle bestræbelser på at opnå enighed er udtømt, og man ikke er blevet enige, vedtages ændringen som en sidste mulighed med et stemmeflertal på mindst tre fjerdedele af de parter, der er til stede og afgiver stemme ved mødet.

4. Konventionsændringer, som vedtages i overensstemmelse med stk. 3, sendes af depositaren til alle parter med henblik på ratifikation, godkendelse eller accept. Ændringer til denne konvention, der ikke er ændringer til et bilag, træder i kraft for de parter, der har ratificeret, godkendt eller accepteret dem, på den 90. dag efter den dag, på hvilken depositaren har modtaget meddelelse om ratifikation, godkendelse eller accept fra mindst tre fjerdedele af disse parter. Herefter træder de i kraft på den 90. dag efter den dag, på hvilken enhver anden part har deponeret sit instrument til ratifikation, godkendelse eller accept af ændringerne.

5. Enhver part, som ikke er i stand til at godkende en ændring af et bilag til denne konvention, skal skriftligt underrette depositaren herom senest 12 måneder efter datoen for udsendelse af vedtagelsen. Depositaren skal straks underrette samtlige parter om modtagelsen af en sådan meddelelse. En part kan til enhver tid erstatte sin tidligere meddelelse med en godkendelse, og ændringerne til bilaget træder i kraft for den part ved partens deponering af sit godkendelsesinstrument.

6. Ved udgangen af 12 måneder efter datoen for depositarens udsendelse, jf. stk. 4, træder et ændringsforslag til et bilag i kraft for de parter, der ikke har indsendt en meddelelse til depositaren i overensstemmelse med bestemmelserne i stk. 5, under forudsætning af, at ikke mere end en tredjedel af parterne har indsendt en sådan meddelelse.

7. I denne artikel forstås ved »parter, der er til stede og afgiver stemme« de parter, der er til stede og stemmer ja eller nej.

Artikel 15

Tilsyn med bestemmelsernes overholdelse

Parterne skal ved konsensus etablere frivillige arrangementer, der ikke giver anledning til konfrontationer, og som har en ikke-retslig og konsultativ karakter med henblik på at føre tilsyn med overholdelsen af bestemmelserne i denne konvention. Disse arrangementer skal tillade passende involvering af offentligheden, og kan omfatte mulighed for at drøfte henvendelser fra medlemmer af offentligheden vedrørende sager, der relaterer til denne konvention.

Artikel 16

Bilægelse af tvister

1. Hvis der opstår en tvist imellem to eller flere parter om fortolkningen eller anvendelsen af denne konvention, skal de søge en løsning gennem forhandling eller anden metode til bilægelse af tvister, som kan accepteres af tvistens parter.

2. Ved undertegnelse, ratifikation, accept, godkendelse eller tiltrædelse af denne konvention, eller på hvilket som helst tidspunkt derefter, kan en part skriftligt erklære over for depositaren, at den ved en tvist, der ikke kan bilægges i overensstemmelse med stk. 1, accepterer den ene eller begge nedenstående metoder til bilægelse af tvister som obligatorisk over for enhver part, der accepterer samme forpligtelse:

- a) indbringelse af tvisten for Den Internationale Domstol
- b) voldgift i overensstemmelse med de i bilag II beskrevne procedurer.

3. Hvis tvistens parter har accepteret begge de i stk. 2 nævnte bilæggelsesmetoder, kan tvisten kun indbringes for Den Internationale Domstol, medmindre parterne aftaler andet.

Artikel 17

Undertegnelse

Denne konvention er åben for undertegnelse i Århus (Danmark) den 25. juni 1998 og derefter i De Forenede Nationers hovedkvarter i New York indtil den 21. december 1998 for de stater, der er medlemmer af Den Økonomiske Kommission for Europa, og for de stater, som har rådgivende status ved Den Økonomiske Kommission for Europa i henhold til stk. 8 og 11 i Det Økonomiske og Sociale Råds resolution 36 (IV) af 28. marts 1947, samt for regionale organisationer for økonomisk integration bestående af suveræne stater, der er medlemmer af Den Økonomiske Kommission for Europa, og som har overdraget de pågældende organisationer kompetence på områder, der er omfattet af denne konvention, herunder kompetence til at indgå traktater på disse områder.

Artikel 18

Depositær

Generalsekretæren for De Forenede Nationer skal fungere som depositær for denne konvention.

Artikel 19

Ratifikation, accept, godkendelse og tiltrædelse

1. Denne konvention skal ratificeres, accepteres eller godkendes af de stater og regionale organisationer for økonomisk integration, der har undertegnet den.

2. Denne konvention er åben for tiltrædelse fra den 22. december 1998 for de i artikel 17 omtalte stater og organisationer.

3. Enhver anden stat, som ikke er omtalt i stk. 2, der er medlem af De Forenede Nationer, kan tiltræde konventionen efter godkendelse på parternes møde.

4. Enhver organisation omtalt i artikel 17, der bliver part i denne konvention, uden at nogen af dens medlemsstater er part i den, er bundet af alle de i konventionen fastsatte forpligtelser. Hvis en eller flere af en sådan organisations medlemsstater er part i konventionen, afgør organisationen og dens medlemsstater fordelingen af deres respektive ansvarsområder for så vidt angår opfyldelsen af deres forpligtelser i medfør af konventionen. I sådanne tilfælde kan organisationen og dens medlemsstater ikke udøve deres rettigheder i medfør af konventionen samtidigt.

5. De i artikel 17 omtalte regionale organisationer for økonomisk integration angiver i deres ratifikations-, accept-, godkendelses- eller tiltrædelsesinstrument omfanget af deres kompetence på de områder, der omfattes af konventionen. Disse organisationer meddeler ligeledes depositæren om enhver væsentlig ændring i omfanget af deres kompetence.

Artikel 20

Ikrafttræden

1. Denne konvention træder i kraft på den 90. dag efter datoen for deponering af det 16. ratifikations-, accept-, godkendelses- eller tiltrædelsesinstrument.

2. I relation til stk. 1, kan intet instrument, der deponeres af en regional organisation for økonomisk integration, føjes til de instrumenter, som medlemsstater af den nævnte organisation allerede har deponeret.

3. For hver stat eller organisation, omtalt i artikel 17, der ratificerer, accepterer, godkender eller tiltræder denne konvention efter deponeringen af det 16. ratifikations-, accept-, godkendelses- eller tiltrædelsesinstrument, træder konventionen i kraft på den 90. dag efter den dato, hvor den nævnte stat eller organisation har deponeret sit ratifikations-, accept-, godkendelses- eller tiltrædelsesinstrument.

Artikel 21

Opsigelse

Efter udløbet af en frist på tre år fra datoen for konventionens ikrafttræden for en part kan den pågældende part når som helst opsig konventionen ved skriftlig meddelelse til depositaren. Enhver opsigelse får virkning på den 90. dag efter den dato, på hvilken depositaren har modtaget meddelelse herom.

Artikel 22

Autentiske tekster

Originaleksemplaret af denne konvention, hvis engelske, franske og russiske tekst er lige autentiske, deponeres hos De Forenede Nationers generalsekretær.

TIL BEKRÆFTELSE HERAF har undertegnede, som er behørigt bemyndiget hertil, underskrevet denne konvention.

UDFÆRDIGET i Århus (Danmark), den 25. juni 1998.

Bilag I

LISTE OVER AKTIVITETER HENVIST TIL I ARTIKEL 6, STK. 1 (a)

1. Energisektoren:

Mineralolie- og gasraffinaderier;

Forgasnings- og fortætningsanlæg;

Varmekraftværker og andre fyringsanlæg med en termisk ydelse på mere end 50 MW;

Koksværker;

Kernekraftværker og andre kernereaktorer, herunder demontering eller nedlukning af sådanne kraftværker eller reaktorer (bortset fra forskningsanlæg til fremstilling og forarbejdning af spaltelige og fertile materialer, hvis maksimumskapacitet ikke overstiger 1 kW vedvarende termisk ydelse) 1);

Anlæg til oparbejdning af nukleart brændsel;

Anlæg konstrueret:

til fremstilling eller berigelse af atombrændstof;

til behandling af bestrålet atombrændstof eller højradoaktivt affald;

til den endelige bortskaffelse af bestrålet atombrændstof;

udelukkende til den endelige bortskaffelse af radioaktivt affald;

udelukkende til deponering (planlagt til at vare mere end 10 år) af bestrålet atombrændstof eller radioaktivt affald på et andet sted end produktionsstedet.

2. Produktion og forarbejdning af metaller:

Anlæg til ristning eller sintring af malme, herunder sulfidmalm;

Anlæg til produktion af råjern eller stål (første eller anden smeltning) med dertil hørende strengstøbning og med en kapacitet på over 2,5 tons/t;

Anlæg til forarbejdning af jernholdige metaller:

i) varmvalseværker med en råstålskapacitet på over 20 tons/ht;

ii) smedeværksteder med hamre med en slagenergi på over 50 kJ pr. hammer, når den brugte varmeværdi er mere end 20 MW;

iii) anbringelse af beskyttelseslag af smeltet metal med en råstålskapacitet på over 2 tons/t.

Metalstøberier til jernholdigt metal med en produktionskapacitet på over 20 tons/dag;

Anlæg:

i) til udvinding af non-ferro råmetaller af malme, koncentrat eller sekundære råstoffer ved hjælp af metallurgiske, kemiske eller elektrolytiske processer;

ii) til smeltning og legering af non-ferro metaller, herunder genindvindingsprodukter, (forædling, støbning, osv.) med en smeltekapacitet på mere end 4 tons/dag (bly og cadmium) eller 20 tons/dag (alle andre metaller).

Anlæg til overfladebehandling af metaller og plastmaterialer ved en elektrolytisk eller kemisk proces, hvor de anvendte kars volumen er på mere end 30 m³;

3. Mineralindustrien

Anlæg til fremstilling af cementklinker i roterovne med en produktionskapacitet på mere end 500 tons/dag, eller kalk i roterovne med en produktionskapacitet på mere end 50 tons/dag eller i andre ovne med en produktionskapacitet på mere end 50 tons/dag;

Anlæg til fremstilling af asbest og asbestprodukter;

Anlæg til fremstilling af glas, inklusive glasfibre, med en smeltekapacitet på mere end 20 tons/dag;

Anlæg til smeltning af mineralske stoffer, inklusive fremstilling af mineralfibre, med en smeltekapacitet på mere end 20 tons/dag;

Anlæg til fremstilling af keramiske produkter ved brænding, navnlig tagsten, mursten, ildfaste sten, fliser, stentøj og porcelæn, med en produktionskapacitet på mere end 75 tons/dag, og/eller en ovnkapacitet på mere end 4 m³/dag og en sættetæthed pr. ovn på mere end 300 kg/m³.

4. Kemisk industri: Aktiviteterne i dette afsnit dækker fremstilling i industriel målestok ved kemisk bearbejdning af de i punkt a) til g) nævnte stoffer eller grupper af stoffer:

- a) Kemiske anlæg til fremstilling af organiske grundkemikalier, som f.eks.:
 - i) simple kulbrinter, (lineære eller ringformede, mættede eller umættede, aliphatiske eller aromatiske);
 - ii) iltholdige kulbrinter, som f.eks. alkohol, aldehyder, ketoner, kulstofsyrer, estere, acetater, ethere, peroxider, epoxyharpiks;
 - iii) svovlholdige kulbrinter;
 - iv) kvælstofholdige kulbrinter, som f.eks. aminer, amider, nitrøse forbindelser, nitro- eller nitratforbindelser, nitriler, cyanater, isocyanater;
 - v) fosforholdige kulbrinter;
 - vi) halogenholdige kulbrinter;
 - vii) metalorganiske forbindelser;
 - viii) plastmaterialer (polymerer, kunstfibre, cellulosederivater);
 - ix) syntetisk gummi;
 - x) farvestoffer og pigmenter;
 - xi) overfladeaktive stoffer og tensider.
- b) Kemiske anlæg til fremstilling af uorganiske grundkemikalier, som f.eks.:
 - i) gasser, som f.eks. ammoniak, klor eller hydrogenchlorid, fluor eller fluorbrinte, kuliliter, svovlforbindelser, kvælstofilter, brint, svovldioxid, carbonylchlorid;
 - ii) syre, som f.eks. chromsyre, flussyre, phosphorsyre, salpetersyre, saltsyre, svovlsyre, oleum, svovlholdig syre;
 - iii) baser, som f.eks. ammoniumhydroxid, kaliumhydroxid (ætskali), natriumhydroxid (ætsnatron);
 - iv) salte, som f.eks. ammoniumklorid (salmiak), kaliumklorat, kaliumkarbonat (potaske), natriumkarbonat (soda), perborat, sølvnitrat;
 - v) metalloider, metaloxider eller andre uorganiske forbindelser som f.eks. calciumkarbid, silicium, siliciumkarbid.
- c) Kemiske anlæg til fremstilling af fosfat-, kvælstof- eller kaliumholdig kunstgødning (herunder blandingsgødning);
- d) Kemiske anlæg til fremstilling af basisplantebeskyttelsesmidler og biocider;
- e) Anlæg, der benytter en kemisk eller biologisk proces til fremstilling af farmaceutiske basisprodukter;
- f) Kemiske anlæg til fremstilling af sprængstoffer;
- g) Kemiske anlæg hvor en kemisk eller en biologisk proces bliver brugt til produktion af proteinfødevaringsstoffer, enzymer eller andre proteinstoffer.

5. Affaldshåndtering:
Anlæg til forbrænding, genanvendelse, kemisk behandling eller deponering af farligt affald;
Anlæg til forbrænding af dagrenovation med en kapacitet på over 3 tons/t;
Anlæg til bortskaffelse af ufarligt affald med en kapacitet på mere end 50 tons/dag;
Deponeringsanlæg, som modtager over 10 tons/dag, eller med en samlet kapacitet på over 25.000 tons med undtagelse af anlæg til deponering af inert affald.
6. Anlæg til behandling af spildevand med en kapacitet på over 150.000 personækvivalenter.
7. Industrianlæg til fremstilling af:
- a) papirmasse af træ eller andre fibermaterialer;
 - b) papir og pap med en produktionskapacitet på mere end 20 tons/dag.
- 8.
- a) Anlæg af jernbane til fjerntrafik og af lufthavne 2) med en start- og landingsbane på 2.100 m og derover;
 - b) Anlæg af motorveje og motortrafikveje 3);
- Anlæg af nye veje med mindst fire kørebaner eller udretning og/eller udvidelse af en eksisterende vej med højst to kørebaner med henblik på anlæg af mindst fire kørebaner, hvis en sådan ny, eller et således udrettet og/eller udvidet vejafsnit har en ubrudt længde på mindst 10 km.
- 9.
- a) Indre vandveje og havne ved indre vandveje, som kan anløbes af fartøjer på over 1.350 tons;
 - b) Søhandelshavne, anløbsbroer til lastning og losning, der er forbundet med havneanlæg til land og til vands (bortset fra færgebroer), der kan anløbes af fartøjer på over 1.350 tons.
10. Arbejder i forbindelse med indvinding af grundvand eller kunstig tilførsel af grundvand, hvor den indvundne eller tilførte mængde vand udgør mindst 10 mio. m³/år.
- 11.
- a) Anlæg til overførsel af vandressourcer mellem flodbækkener, når formålet er at forebygge eventuel vandmangel, og når den overførte vandmængde overstiger 100 millioner m³/år.
 - b) I alle andre tilfælde anlæg til overførsel af vandressourcer mellem flodbækkener, når den gennemsnitlige vandmængde i det bækket, hvorfra vandet overføres, over flere år overstiger 2.000 mio. m³/år, og den overførte vandmængde overstiger 5% af denne mængde.
 - c) Overførsel af drikkevand via rørledninger er ikke omfattet.
12. Udvinning af råolie og naturgas til kommerciel anvendelse, hvor råolieudvindingen overstiger 500 tons pr. dag eller gasudvindingen overstiger 500.000 m³/dag.
13. Dæmninger og andre anlæg beregnet til opstuvning eller varig oplagring af vand, når den nye eller supplerende opstuede eller oplagrede vandmængde overstiger 10 mio. m³.

14. Rørledninger til transport af gas, olie eller kemikalier med en diameter på over 800 mm og en længde på over 40 km.

15. Anlæg til intensiv fjerkræavl eller svineavl med mere end:

- a) 40.000 pladser til fjerkræ;
- b) 2.000 pladser til slagtesvin (over 30 kg), eller;
- c) 750 pladser til søer.

16. Stenbrud og minedrift i åbne brud, hvor minestedets areal er over 25 hektar, eller tørvegravning på et areal over 150 hektar.

17. Anlæg af luftledninger med en spænding på mindst 220 kV og en længde på over 15 km.

18. Anlæg til opbevaring af råolieprodukter samt petrokemiske eller kemiske produkter med en kapacitet på 200.000 tons eller derover.

19. Andre aktiviteter:

Anlæg til forbehandling (vask, blegning, mercerisering) eller farvning af fibre eller tekstilstoffer med en behandlingskapacitet på over 10 tons/dag;

Anlæg til garvning af hud og skind med en behandlingskapacitet for færdige produkter på over 12 tons/dag;

- a) Slagterier med en kapacitet til produktion af slagtekroppe på over 50 tons/dag;
- b) Behandling og forarbejdning med henblik på fremstilling af levnedsmidler på basis af:
 - i) animalske råstoffer (bortset fra mælk) med en kapacitet til færdigvareproduktion på mere end 75 tons/dag;
 - ii) vegetabiliske råstoffer med en kapacitet til færdigvareproduktion på mere end 300 tons/dag (gennemsnit på kvartalsbasis);
- c) Behandling og forarbejdning af mælk, når den modtagne mælkemængde er på over 200 tons/dag (gennemsnit på årsbasis);

Anlæg til destruktion eller udnyttelse af døde dyr eller dele heraf og animalsk affald med en kapacitet på over 10 tons/dag;

Anlæg til behandling af overflader på stoffer, genstande eller produkter under anvendelse af organiske opløsningsmidler, navnlig med henblik på appretur, påtrykning, coating, affedtning, imprægnering, kachering, lakering, rensning eller vædning, med en forbrugskapacitet med hensyn til opløsningsmiddel på mere end 150 kg/time eller over 200 tons/år;

Anlæg til fremstilling af kulstof (fuldbrændt kul) eller elektrografit ved forbrænding eller grafitisering.

20. Alle aktiviteter, der ikke er dækket af stk. 1-19 ovenfor, hvor offentlig deltagelse er påkrævet efter national lovgivning i forbindelse med en procedure til vurdering af miljøpåvirkninger.

21. Bestemmelserne i artikel 6, stk 1 (a) i denne konvention finder ikke anvendelse på ovennævnte projekter, såfremt disse udføres udelukkende eller overvejende i forbindelse med forskning, udvikling og afprøvning af nye metoder eller produkter i mindre end to år, medmindre det er sandsynligt, at de giver anledning til væsentlig negativ indvirkning på miljø eller sundhed.

22. Alle ændringer eller udvidelser af aktiviteter, hvor sådanne ændringer eller udvidelser i sig selv opfylder de kriterier/grænseværdier, der er opstillet i dette bilag, skal følge bestemmelserne i denne konventions artikel 6, stk. 1 (a). Alle andre ændringer eller udvidelser af aktiviteter skal følge bestemmelserne i denne konventions artikel 6, stk. 1 (b).

Noter

- 1) Kernekraftværker og andre kernereaktorer ophører med at betragtes som sådanne, når al atombrændstof og andre radioaktivt kontaminerede elementer er fjernet permanent fra anlæggets område.
- 2) I denne konvention forstås v

ed lufthavn en lufthavn, som svarer til definitionen i Chicagokonventionen af 1944 om oprettelsen af Organisationen for International Civil Luftfart (bilag 14).
- 3) I denne konvention forstås ved motortrafikvej en vej, der svarer til definitionen i ECE-aftalen af 15. november 1975 om internationale hovedtrafikårer.

Bilag II

VOLDGIFT

1. I tilfælde af tvist, som indbringes til voldgift i medfør af artikel 16, stk. 2 i denne konvention, skal parten eller parterne underrette sekretariatet om voldgiftens genstand og især anføre de artikler i konventionen, hvis fortolkning eller anvendelse er omtvistet. Sekretariatet fremsender de modtagne oplysninger til alle konventionens parter.
2. Voldgiftsdomstolen skal bestå af tre medlemmer. Både tvistens klagende part/parter og anden part/andre parter skal udnævne en voldgiftsmand, og de to voldgiftsmænd skal efter fælles overenskomst udpege den tredje voldgiftsmand, som skal være formand for domstolen. Sidstnævnte må ikke være statsborger i nogen af de stater, der er parter i tvisten, ej heller må han have sit sædvanlige opholdssted på nogen af disse parter territorium eller være i tjeneste hos nogen af dem eller have beskæftiget sig med sagen i nogen anden egenskab.
3. Hvis formanden for voldgiftsdomstolen ikke er blevet udpeget inden to måneder efter, at den anden voldgiftsmand er blevet udnævnt, skal sekretariatet for Den Økonomiske Kommission for Europa efter anmodning fra en af tvistens parter udpege formanden, inden der er gået yderligere to måneder.
4. Hvis en af parterne i tvisten ikke udnævner en voldgiftsmand inden to måneder efter modtagelsen af anmodningen, kan den anden part underrette eksekutivdirektøren for Den Økonomiske Kommission for Europa, som skal udpege formanden for voldgiftsdomstolen, inden der er gået yderligere to måneder. Efter sin udpegelse skal formanden for voldgiftsdomstolen anmode den part, der ikke har udnævnt en voldgiftsmand, om at gøre dette inden to måneder. Hvis parten ikke udnævner voldgiftsmanden inden for det angivne tidsrum, skal formanden underrette eksekutivdirektøren for Den Økonomiske Kommission for Europa, som foretager denne udnævnelse, inden der er gået yderligere to måneder.
5. Voldgiftsdomstolen træffer sin kendelse efter folkerettens regler og efter bestemmelserne i denne konvention.
6. Enhver voldgiftsdomstol, der nedsættes i henhold til bestemmelserne i dette bilag, udarbejder selv sin forretningsorden.
7. Voldgiftsdomstolens kendelser både vedrørende procedure og substans træffes ved flertalsafgørelse mellem medlemmerne.
8. Domstolen kan træffe alle egnede forholdsregler for at påvise kendsgerningerne.
9. Tvistens parter skal lette voldgiftsdomstolens arbejde, og skal i særdeleshed med alle til rådighed værende midler:
 - a) stille alle relevante dokumenter, bistand og oplysninger til rådighed for domstolen;
 - b) gøre det muligt for den efter behov at indkalde og høre vidner eller eksperter.
10. Parterne og voldgiftsmændene skal sikre, at alle oplysninger, de modtager i fortrolighed under voldgiftsdomstolens procedure, behandles fortroligt.
11. Voldgiftsdomstolen kan efter anmodning fra en af tvistens parter tilråde nødvendige interim beskyttelsesforanstaltninger.
12. Hvis en af tvistens parter udebliver fra voldgiftsdomstolen eller ikke forsvare sin sag, kan tvistens anden part anmode domstolen om at fortsætte proceduren og træffe endelig afgørelse. Forfald eller manglende forsvar fra en part udgør ikke en hindring for procedurens gennemførelse.
13. Voldgiftsdomstolen kan høre og træffe afgørelse om modkrav, der har direkte forbindelse med tvistens genstand.

14. Medmindre voldgiftsdomstolen af hensyn til særlige forhold i sagen bestemmer andet, skal domstolens udgifter, herunder vederlag til medlemmerne, afholdes ligeligt af tvistens parter. Domstolen skal føre regnskab over alle sine udgifter og fremlægge en endelig opgørelse for parterne.

15. Enhver part i denne konvention, som har juridisk interesse i sagens genstand og kan blive berørt af den afgørelse, der træffes i sagen, kan med domstolens samtykke intervenere i proceduren.

16. Voldgiftsdomstolen skal afsige sin kendelse inden for fem måneder efter den blev nedsat, medmindre den finder det nødvendigt at forlænge tidsfristen med en periode på højst fem måneder.

17. Domstolens kendelse ledsages af en motiveret forklaring. Den er endelig og bindende for tvistens parter. Kendelsen skal af domstolen fremsendes til tvistens parter og til sekretariatet. Sekretariatet videresender de oplysninger, den modtager, til alle konventionens parter.

18. Enhver tvist, som måtte opstå mellem parterne vedrørende fortolkningen eller fuldbyrdelsen af kendelsen, kan af en af parterne indbringes for den voldgiftsdomstol, som afsagde kendelsen, eller, hvis indbringelse for sidstnævnte ikke kan ske, for en anden voldgiftsdomstol, der med dette formål nedsættes på samme måde som den første.

Danmark har ved godkendelsen taget forbehold med hensyn til konventionens anvendelse for Færøerne og Grønland. Konventionens bestemmelser er gennemført i dansk lovgivning ved lov nr. 447 af 31. maj 2000 om ændring af visse miljølove.

Konventionen trådte i kraft den 30. oktober 2001, hvor følgende lande havde ratificeret den: Albanien, Armenien, Azerbajdjan, Belarus, Danmark, Estland, Georgien, Italien, Kazakstan, Kirgizistan, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Moldova, Rumænien, Tadjikistan, Turkmenistan, Ukraine, Ungarn. Konventionen er i tiden indtil 31. december 2002 yderligere ratificeret af følgende lande: Frankrig, Letland, Litauen, Malta, Polen.

Det Europæiske Fællesskab har ved undertegnelsen afgivet erklæring om, at Fællesskabets institutioner vil anvende konventionen på lige fod med nationale offentlige myndigheder.

Frankrig har ved undertegnelsen med henvisning til konventionens artikler 4, 5 og 6 afgivet erklæring om, at man vil sørge for formidling af oplysninger, der er relevante for miljøbeskyttelse, men samtidig sørge for beskyttelse af industrielle og handelsmæssige hemmeligheder i overensstemmelse med sædvanlig fransk retshåndhævelse.

Tyskland har ved undertegnelsen afgivet erklæring om, at konventionen rejser en række vanskelige spørgsmål om dens praktiske gennemførelse i tysk ret, der kræver omhyggelig overvejelse, herunder af de lovgivningsmæssige konsekvenser, før konventionen bliver bindende under international lov.

Det Forenede Kongedømme Storbritannien og Nordirland har ved undertegnelsen under henvisning til artikel 1 og syvende præambulære afsnit afgivet erklæring om, at man forstår den ret, der tilkommer ethvert menneske, til at leve i et miljø, der er tilfredsstillende for hans eller hendes sundhed og velbefindende som udtryk for de forhåbninger, der begrundede forhandlingerne om konventionen, men at de rettigheder, som hver part påtager sig at garantere i medfør af artikel 1, begrænses til retten til adgang til oplysninger, offentlig deltagelse i beslutningsprocesser og adgang til domstolsprøvelse i overensstemmelse med bestemmelserne i konventionen.

Der vil ikke blive indrykket yderligere bekendtgørelser om andre landes tiltrædelse m.v. Oplysninger herom kan fås hos ECE på adressen: <http://www.unece.org>.

Udenrigsministeriet, den 13. marts 2003

Per Stig Møller

Notat vedrørende klage reglerne på natur- og miljøområdet

1. Klagegenstand

Som udgangspunkt er der adgang til at klage over alle afgørelser truffet af kommunalbestyrelser, regionsråd og miljøministeren på natur- og miljøområdet. Der er dog med forskellige begrundelser en række undtagelser hertil.

Generelt er begrundelserne for at afskære eller ikke instituere en klageadgang for afgørelser inden for natur- og miljølovgivningen, at afgørelserne enten ikke skaber en ny retstilstand for den, som afgørelsen retter sig imod, men er reaktioner på ulovlige forhold (tilsynsafgørelser), er af underordnet betydning, træffes bedst af lokale myndigheder eller i visse tilfælde er erstattet af en involverende proces i forbindelse med tilvejebringelse af afgørelsen.

Det gælder således på tilsynsområdet, hvor klage generelt er afskåret i natur- og miljølovgivningen.

Klage over afgørelser af mindre betydning for enten miljøbeskyttelsen (miljøbeskyttelsesloven), for beskyttelsen af natur-, miljø, og landskab (husdyrgodkendelsesloven) eller bare af mindre betydning (jordforureningsloven) kan afskæres i medfør af hjemmelsbestemmelser i de nævnte forureningslove. I miljøbeskyttelsesloven er hjemlen bl.a. udnyttet på affaldsområdet og på visse anmeldeordninger efter miljøbeskyttelsesloven og husdyrgodkendelsesloven.

Der er typisk ikke adgang til at klage over ikke-afgørelser efter de anmeldeordninger på natur- og miljøområdet, der er karakteriseret ved myndighedens stiltiende accept af at en handling, aktivitet eller lign. iværksættes efter udløbet af en frist samt over afgørelser om indsigelser mod eller vilkår for aktiviteten. Baggrunden for dette er enten, at ikke-afgørelsen ikke opfattes som en afgørelse og dermed ikke omfattes af lovens adgang til at påklage afgørelser, eller at ikke-afgørelsen eller afgørelsen er konstaterende - i lighed med tilsynsafgørelser - og derfor ikke skaber en ny retstilstand for den, som afgørelsen retter sig imod eller, at afgørelsen er af mindre betydning for natur, miljø eller landskab.

I forureningslovene er klage over en række bestemte afgørelser herudover afskåret. Fælles for dem er, at de enten anses for mindre betydende, har tilknytning til tilsynet eller træffes mest hensigtsmæssigt af kommunalbestyrelsen. I miljøbeskyttelsesloven gælder det fx visse mindre spildevandstilladelser m.v. og visse afgørelser vedrørende miljøgodkendelser, gebyravgørelser, fastlæggelse af miljøzoner m.v.

I jordforureningsloven er klage over alle afgørelser efter kapitel 2 (forureningskortlægning og tilladelse til ændret arealanvendelse m.v.), kapitel 3 (den offentlige undersøgelses- og afværgeindsats, bortset fra ekspropriation), kapitel 4 (Værditabsordningen) og efter § 50 i kapitel 6 om jordflytninger afskåret. Baggrunden for dette er karakteren af de trufne afgørelser, der i vidt omfang vedrører kortlægning og planlægning eller er til brug for tilsynet.

Klageadgangen er desuden afskåret for så vidt angår en række planer, herunder spildevandsplaner og affaldsplaner efter miljøbeskyttelsesloven, indsatsplaner og vandforsyningsplaner efter vandforsyningsloven og overensstemmelsen mellem en lokal- eller kommuneplan og den regionale udviklingsplans beskrivelse af den ønskelige fremtidige udvikling efter planloven. Begrundelsen for klageafskæringen er, at planerne bliver til efter inddragelse af offentligheden, eller at planerne er uden direkte bindende virkning for borgerne.

Der er ikke klageadgang over de afgørelser, miljøministeren træffer i medfør af bestemmelser om call-in i planloven og naturbeskyttelsesloven. Hensigten med call-in-beføjelsen er, at den til enhver tid siddende minister afgør disse sager og påtager sig det endelige, politiske ansvar. Dog er der klageadgang for så vidt angår ministerens afgørelser om VVM, der er omfattet af Århus-konventionens artikel 9, stk. 2.

2. Prøvelsens omfang

På planområdet er prøvelsen, for de fleste sagers vedkommende, som udgangspunkt begrænset til retlige spørgsmål. Dette skyldes bl.a. hensynet til det lokalpolitiske råderum og den omfattende høring af offentligheden, som er en del af forberedelsen af en plan. På de andre lovområder har Natur- og Miljøklagenævnet adgang til både at efterprøve retlige spørgsmål og skønsudøvelsen.

I maj 2003 afgav Udvalget vedr. kommunale råd og nævn sin rapport. Det fremgik af kommissoriet, at udvalget i sit arbejde blandt andet skulle tage udgangspunkt i en overordnet målsætning om, at statslige råd og nævn på det kommunale område kun i begrænset omfang skulle tage stilling til andet end retlige spørgsmål. I den anledning beskrev udvalget i sin rapport baggrunden for målsætningen om ”ren” retlig prøvelse og argumenterne for og imod en ændring af prøvelsesgrundlaget på miljøområdet. Regeringen besluttede efterfølgende, at der ikke skulle arbejdes videre med en ændring af prøvelsesgrundlaget på miljøområdet, men udvalgets rapport viser desuagtet noget om, hvorfor normen i dag er fuld prøvelse samt fordele og ulemper ved en overgang til ”ren” retlig prøvelse. Der fremgår bl.a. følgende af rapportens afsnit 5.1. om prøvelsesgrundlaget på miljøområdet:

”Begrundelsen for princippet om en ”ren” retlig prøvelse er, at det understøtter de grundlæggende værdier, som det danske kommunestyre er baseret på. Decentraliseringen til kommuner og amter indebærer således, at det overlades til de lokalt valgte kommunal-/amtsråd at foretage en skøns-mæssig afvejning og prioritering inden for de rammer, som lovgivningen sætter. Dette gælder – som det fremgår ovenfor – i meget udpræget grad på miljøområdet.

Fuld prøvelse medfører, at et andet organ overrefererer et i princippet lovligt skøn, hvilket efter udvalgets opfattelse principielt er problematisk. Dette gælder ikke mindst i de tilfælde, hvor – som i Miljøstyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen – afgørelseskompetencen er tillagt et organ, der er underlagt politisk styring.

...

Det er for en bibeholdelse af adgangen til fuld prøvelse blevet anført, at kommuner/amter i visse tilfælde afgør konkrete sager ud fra ganske snævre interesser i modsætningen til de mere overordnede og helhedsprægede hensyn, der generelt karakteriserer miljøområdet. Forureningens ”grænseoverskridende” karakter er i denne forbindelse blevet fremhævet. Ud fra denne argumentation er det således nødvendigt at bibeholde adgangen til at prøve fuldt ud, da kommunernes afvejning af de lovlige hensyn i nogle tilfælde ikke harmonerer med reguleringens overordnede formål.

Mod en begrænsning af prøvelsen til retlige spørgsmål er det endvidere blevet anført, at en sådan begrænsning vil være uhensigtsmæssig på miljøområdet, dels fordi reguleringen – grundet områdets karakter - for en stor dels vedkommende må være holdt i almene bestemmelser, og dels fordi administrationen som følge heraf i meget udpræget grad vil være skønspræget.

En eventuel indskrænkning i prøvelsesadgangen til retlige spørgsmål kan således give anledning til overvejelser om, hvorvidt miljølovgivningen i fremtiden skal udformes mere præcist og være mindre skønspræget. I forbindelse hermed bør det blandt andet overvejes, om indførelsen af mere entydige regler vil øge behovet for indrømmelse af konkrete dispensationer, og at EU-retten kan stille krav om konkrete vurderinger.

Det er mod en begrænsning af prøvelse til retlige spørgsmål endvidere blevet anført, at det som følge af forureningens grænseoverskridende karakter kan være uhensigtsmæssigt,

Det er mod en ændring af prøvelsesgrundlaget endelig blevet anført, at borgerne ofte oplever, at deres egentlige anbringende ikke bliver behandlet i de tilfælde, hvor prøvelsen alene er retlig.

...

Det bør endelig undersøges, om en begrænsning af prøvelsesgrundlaget til retlige spørgsmål vil få betydning for sagsbehandlingstiden. Der kan særligt peges på det forhold, at rekursorganet ved en retlig prøvelse er afskåret fra at ændre en påklaget afgørelse, men alene vil kunne hjemvise sagen til fornyet behandling.

Det er udvalgets vurdering, at en overgang fra fuld prøvelse til retlig prøvelse vil have væsentlige implikationer på miljøområdet. Inden der træffes en endelig beslutning, bør der derfor foretages en grundig analyse af, hvad konsekvenserne i givet fald vil være, herunder om det vil kræve, at der – som det kendes fra planområdet – ved større sager indføres krav om høring.”

I forbindelse med behandlingen af udvalgets endelige rapport godkendte såvel økonomiudvalget som koordinationsudvalget i maj 2003 kommissoriet for en arbejdsgruppe, der fik til opgave at undersøge konsekvenserne af en ændring af klagestrukturen på miljøområdet. Arbejdsgruppens kommissorium havde bl.a. følgende ordlyd:

”Der nedsættes ... en arbejdsgruppe, der ... skal undersøge forudsætningerne for og konsekvenserne af, at området for retlig prøvelse udvides til at gælde alle klagesager på

Miljøministeriets ressource. Arbejdsgruppen skal i forbindelse med sine overvejelser lægge til grund, at der skal gælde et princip om retlige prøvelse, medmindre særlige hensyn på konkrete områder – taler afgørende imod.”

Miljøministeriet mente, at arbejdsgruppens arbejde vedrørende retlig contra fuld prøvelse burde sættes i bero. Ministeriet henviste herved bl.a. til, at miljølovgivningen er kendetegnet ved, at reglerne overlader myndighederne et skøn. En yderligere normering af skønnet vil således kunne få den konsekvens, at de konkrete afgørelser ikke vil kunne tilpasses den enkelte lokalitet eller øvrige konkrete forhold i samme omfang som i dag, hvilket i sidste ende vil få skadelige konsekvenser for miljøet og naturen eller medføre urimelige forhold for virksomhederne. Videre anførte ministeriet, at afgørelserne kan have konsekvenser ud over kommunegrænsen, være meget indgribende og medføre ”uoprettelige” skader for miljøet. På denne baggrund besluttede økonomiudvalget i marts 2004 at indstille overvejelserne om begrænsning af klageadgangen til retlige klager. Samtidig besluttede økonomiudvalget, at den tværministerielle arbejdsgruppe skulle nedlægges, og arbejdet vedrørende den fremtidige indretning af klagestrukturen på miljøområdet færdiggøres af Miljøministeriet alene.

3. Klageberettigelse

Rekursen på miljøområdet har flere funktioner. Den har i første række en retsbeskyttelsesfunktion, hvorigennem det sikres, at lovligheden af kommunernes afgørelser kan prøves. Dette er baggrunden for, at lovgivningen tillægger klageret til enhver med retlig interesse og/eller afgørelsens adressat og ejere (og brugere) af den ejendom, som afgørelsen vedrører.

I modsætning til de fleste andre lovområder er naboer ikke klageberettigede efter naturbeskyttelsesloven. Dette må ses som et udtryk for, at nabointeresserne i snæver forstand ikke skal tillægges særlig vægt ved administration af naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper (biotopbeskyttelse) og beskyttelseslinjer.

Rekursen har imidlertid også en styringsfunktion, hvilket blandt andet ses af, at udover en række miljøorganisationer er bl.a. også staten, kommuner og embedslæger tillagt klageret. Herigennem sikres en bred indflydelse på fastlæggelsen af beskyttelsesniveauet og dermed den endelige udformning af praksis. Af samme grund tillægger enkelte love visse brancheorganisationer klageberettigelse. Således har Danmarks Fiskeriforening og Ferskvandsfiskeriforeningen klageberettigelse efter miljøbeskyttelsesloven i nærmere afgrænsede sager inden for deres interesseområde. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd er også klageberettiget efter miljøbeskyttelsesloven, hvor væsentlige beskæftigelsesmæssige interesser er involveret. Forbrugerrådet kan påklage afgørelser efter miljøbeskyttelsesloven, der er væsentlige eller principielle, og afgørelser om vandindvindingsstilladelser efter vandforsyningsloven.

Ved implementeringen af Århuskonventionen ved lov nr. 447 af 31. maj 2000 blev der tilstræbt en vis harmonisering af reglerne om klageberettigelse i de respektive miljølove, uden at reglerne dog blev identiske. Der blev således lagt vægt på, at implementeringen ikke burde give anledning til en afskæring af klageberettigede i forhold til gældende regler, ligesom hensynet til de økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige og konsekvenserne for erhvervslivet ved eventuelle udvidelser indgik ved vurderingen.

Som supplement til reglerne om miljøorganisationers klageberettigelse blev der i samtlige love indført særlige regler om klageadgang for organisationer, der repræsenterer væsentlige rekreative interesser. På planlovens område omfatter den udvidede klageadgang derudover også organisationer med andre væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelsen end de rekreative, fordi denne lovs formål omfatter alle de samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen.

Med ændringen af planloven – der ikke før implementeringen af Århuskonventionen indeholdt særlige regler om klageadgang for organisationer – blev der som betingelse for foreningens klageberettigelse stillet krav om minimum 100 medlemmer. Kravet om et vist medlemstal er specielt for planloven, fordi klageadgangen efter denne lov både omfatter en videre kreds af klageberettigede end de øvrige love og tillige omfatter store sager som eksempelvis plantillæg med VVM-vurderinger af større anlæg. Der er derfor et særligt behov for at stille visse minimumskrav til de foreninger, der skal være klageberettigede.

4. Opsættende virkning

Der er i natur- og miljølovene bestemmelser om, hvorvidt en klage har opsættende virkning eller ej. Der kan anføres flere forklaringer på, hvorfor udgangspunktet er forskelligt for forskellige afgørelser.

Et moment er graden af uoprettelighed ved det indgreb, som en begunstigende afgørelse (tilladelse, godkendelse, dispensation) muliggør. Afgørelser, der kan have uoprettelige konsekvenser, tillægges opsættende virkning i lovgivningen. Dispensationer efter naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer og landzonetilladelser efter planloven er uoprettelige i den forstand, at et byggeri er en permanent tilstandsændring, idet et opført byggeri typisk ikke fjernes foreløbigt. Derfor er der som udgangspunkt opsættende virkning for denne type afgørelser. Det samme gælder godkendelser efter husdyrgodkendelsesloven, der fastsætter vilkår, der sikrer hensyntagen til landskabelige værdier, idet landzonetilladelser for så vidt angår husdyrbrug er løftet over i husdyrgodkendelsesloven.

Konsekvenserne af en dispensation fra naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttede naturtyper kan efter omstændighederne være uoprettelige. Ved nedlæggelse af oprindelige naturtyper som fx højmoser vil det ikke være muligt at etablere erstatningsbiotoper, og i sådanne sager er graden af uoprettelighed udtalt. Graden af uoprettelighed er også baggrunden for, at afgørelser efter vandløbsloven er tillagt opsættende virkning. Eksempelvis kan udretning af et vandløb have vidtrækkende konsekvenser.

Et andet moment er afgørelsens indgribende karakter. Påbud og forbud efter miljøbeskyttelsesloven, husdyrgodkendelsesloven og jordforureningsloven og beslutninger om tvangsindgreb og oplysningspligter, hvor retssikkerhedslovens § 10 finder anvendelse, er bebyrdende for adressaten og har opsættende virkning på grund af afgørelsernes indgribende karakter over for denne. Indgreb i ejendomsretten har indgribende karakter, og derfor er der opsættende virkning ved klage over beslutninger om ekspropriation efter miljøbeskyttelsesloven og jordforureningsloven og planloven.

Afgørelser om afslag på ansøgning om regulering af vandløb vil for ejeren få konsekvenser i forhold til bl.a. den landbrugsmæssige drift. Omvendt vil en tilladelse kunne få konsekvenser for blandt andet landmænd, men også for miljøet nedstrøms.

For de begunstigende afgørelser, som natur- og miljølovgivningen har tillagt opsættende virkning, er det ydermere fastsat i lovgivningen, at tilladelsen, godkendelsen eller dispensationen ikke må udnyttes inden klagefristens udløb. Det gælder således afgørelser efter naturbeskyttelsesloven, landzonetilladelser efter planloven og tilladelser efter husdyrgodkendelsesloven, der har tilknyttet vilkår til varetagelse af hensynet til landskabet. For tilladelser efter vandforsyningsloven og vandløbsloven, gælder det dog kun tilladelser, der forudsætter bygge- og anlægsarbejder. Herved undgås, at der iværksættes bygge- og anlægsarbejder, der kort efter må standses på grund af en klage.

Klager over tilladelser, godkendelser og dispensationer efter forureningslovene, har ikke opsættende virkning. Dette afspejler, at der er tale om afgørelser, som tilgodeser private eller offentlige interesser af en sådan vægt, at den påklagede afgørelse må lægges til grund, så længe den ikke er underkendt af rekursorganet. Det er samtidig udtryk for, at lovgiver har fundet, at afgørelserne som udgangspunkt ikke indebærer en risiko for uoprettelige skader eller udgør et væsentligt indgreb over for parter, hvis interesser står i modsætning til adressatens. Sidstnævnte er også baggrunden for at afgørelser efter planloven bortset fra afgørelser vedrørende landzonetilladelser ikke er tillagt opsættende virkning.

5. Formkrav

Et krav om skriftlighed fremgår af alle lovene. Udgangspunktet i natur- og miljølovgivningen er, at klager indsendes til 1. instansen, der videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse. Baggrunden for dette er interessen i at muliggøre eller direkte fremme remonstration og tilsvarende at aflaste Natur- og Miljøklagenævnet.

I sager efter planloven bortset fra landzonetilladelser indgives klagen direkte til Natur- og Miljøklagenævnet. Herved tilgodeses hensynet til, at klager, der reelt ikke indeholder retlige spørgsmål, umiddelbart kan afvises af nævnet.

6. Klagefrist

Der er ingen forskel på klagefristen, der i alle natur- og miljølove er 4 uger. Formuleringerne vedrørende fristens begyndelsestidspunkt og udløb varierer.

Lov om Natur- og Miljøklagenævnet

Lov om Natur- og Miljøklagenævnet

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Kapitel 1

Lovens anvendelsesområde

§ 1. Natur- og Miljøklagenævnet er klagemyndighed for administrative afgørelser inden for natur- og miljøområdet, i det omfang det fastsættes i den øvrige lovgivning.

Stk. 2. Nævnet er uafhængigt af instruktioner om den enkelte sags behandling og afgørelse.

Kapitel 2

Nævnets medlemmer

§ 2. Nævnet nedsættes af miljøministeren. Det består af 1 formand og en eller flere faste stedfortrædere for denne, et antal beskikkede sagkyndige medlemmer, 7 medlemmer, der udpeges af Folketinget, og 2 medlemmer, der udpeges af Højesteret blandt rettens medlemmer.

Stk. 2. Nævnets formand og dennes stedfortrædere skal have bestået juridisk kandidateksamen.

Stk. 3. Folketinget og Højesteret udpeger samtidig med udpegning af medlemmer efter stk. 1 en suppleant for hvert medlem. Suppleanten kan deltage i behandlingen og afgørelsen af en sag, når medlemmet er forhindret i at deltage.

Stk. 4. Miljøministeren kan i nævnets forretningsorden bestemme, at formanden kan bemyndige en medarbejder, der er knyttet til nævnet og har bestået juridisk kandidateksamen, til midlertidigt at fungere som stedfortræder for formanden.

§ 3. Miljøministeren fastsætter antallet af sagkyndige medlemmer. Medlemmerne beskikkes i deres personlige egenskab af miljøministeren for indtil 4 år ad gangen. Sagkyndige medlemmer indstilles til beskikkelse efter reglerne i stk. 2-5.

Stk. 2. Sagkyndige medlemmer indstilles til beskikkelse af følgende organisationer:

- 1) DI – Organisation for erhvervslivet.
- 2) Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- 3) Håndværksrådet.

- 4) Landbrug & Fødevarer.
- 5) Danmarks Naturfredningsforening.
- 6) WWF Verdensnaturfonden.
- 7) Dansk Ornitologisk Forening.
- 8) Friluftsrådet.
- 9) Danmarks Sportsfiskerforbund.

Stk. 3. Ud over de organisationer, der er nævnt i stk. 2, indstiller følgende organisationer yderligere sagkyndige medlemmer til beskikkelse med henblik på behandlingen af sager om miljøskader:

- 1) Dansk Skovforening.
- 2) Danmarks Jægerforbund.
- 3) Foreningen af Danske Ral- og Sandsugere.
- 4) Danmarks Rederiforening.

Stk. 4. Styrelser under Miljøministeriet kan ud over de sagkyndige medlemmer, som er indstillet af organisationerne efter stk. 2 og 3, indstille yderligere sagkyndige medlemmer til beskikkelse med henblik på at sikre tilstedeværelsen af den fornødne sagkundskab i nævnet.

Stk. 5. Efter regler i den øvrige lovgivning indstiller organisationer, styrelser under Miljøministeriet og andre myndigheder sagkyndige medlemmer til beskikkelse med henblik på behandlingen af nærmere bestemte sagstyper.

§ 4. De udpegninger, som er foretaget af Folketinget og Højesteret, gælder for 4 år ad gangen. I tilfælde af udtræden udpeger Folketinget eller Højesteret et nyt medlem eller en ny suppleant for den resterende del af perioden.

Kapitel 3

Forskellige nævnssammensætninger

§ 5. Med undtagelse af de tilfælde, der er nævnt i §§ 7 og 9, behandles en klagesag

- 1) af nævnet i den sagkyndige sammensætning, som består af formanden eller en stedfortræder for denne og et antal sagkyndige medlemmer, eller
- 2) af nævnet i den læge sammensætning, som består af formanden eller en stedfortræder for denne, 7 medlemmer, der er udpeget af Folketinget, og 2 medlemmer, der er udpeget af Højesteret, jf. dog § 8, stk. 3.

Stk. 2. Det fastsættes i den øvrige lovgivning, om nævnet skal sammensættes som nævnt i stk. 1, nr. 1 eller 2, ved behandlingen af klager efter den pågældende lov.

§ 6. Formanden eller en stedfortræder for denne kan i særlige tilfælde beslutte, at en sag, der efter lovgivningen skal behandles af nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 1, nævnte sammensætning, i stedet skal behandles af nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte sammensætning, jf. dog § 12, stk. 4.

Stk. 2. Tilsvarende kan formanden eller en stedfortræder for denne i særlige tilfælde beslutte, at en sag, der efter lovgivningen skal behandles af nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte sammensætning, i stedet skal behandles af nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 1, nævnte sammensætning, jf. dog § 12, stk. 4.

§ 7. Formanden eller en stedfortræder for denne kan i ganske særlige tilfælde beslutte, at en sag skal behandles af nævnet med deltagelse af både et eller flere sagkyndige medlemmer, jf. § 5, stk. 1, nr. 1, og de medlemmer, der er udpeget af Folketinget og Højesteret, jf. § 5, stk. 1, nr. 2.

Kapitel 4

Nævnets afgørelse

§ 8. I sager, hvor nævnet har den i § 5, stk. 1, nr. 1, eller § 7 nævnte sammensætning, udtager formanden eller en stedfortræder for denne et eller flere sagkyndige medlemmer til behandlingen af den enkelte sag. De sagkyndige medlemmer udtages af formanden eller en stedfortræder for denne blandt de beskikkede sagkyndige medlemmer, jf. § 3, stk. 1. De sagkyndige medlemmer udtages blandt de medlemmer, som er beskikket på baggrund af indstillinger efter § 3, stk. 2 og 4, i sager om miljøskader dog § 3, stk. 2-4. Hvis klagesagen vedrører en sagstype, for hvilken der er fastsat særlige regler om indstilling af sagkyndige, jf. § 3, stk. 5, udtages de sagkyndige medlemmer dog blandt de medlemmer, som er beskikket med henblik på behandlingen af den pågældende sagstype.

Stk. 2. I sager, hvor nævnet har den i § 5, stk. 1, nr. 1, nævnte sammensætning, træffes afgørelsen på skriftligt grundlag eller på et møde.

Stk. 3. I sager, hvor nævnet har den i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte sammensætning, træffes afgørelsen på et møde. Nævnet er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af medlemmerne, herunder formanden eller en stedfortræder for denne, er til stede.

Stk. 4. I sager, hvor nævnet har den i § 7 nævnte sammensætning, træffes afgørelsen på et møde. Nævnet er beslutningsdygtigt, når alle de udtagne sagkyndige medlemmer og mindst halvdelen af de i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte medlemmer, herunder formanden eller en stedfortræder for denne, er til stede.

§ 9. Formanden eller en stedfortræder for denne kan på nævnets vegne træffe afgørelse i sager, der ikke indeholder spørgsmål af større eller principiel betydning, og i sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering, jf. dog § 12, stk. 3 og 4.

§ 10. Nævnets afgørelse træffes ved stemmeflerhed. Ved stemmelighed er formandens eller stedfortræderens stemme udslagsgivende.

§ 11. Miljøministeren nedsætter visitationsudvalg. Udvalgenes medlemmer udpeges af miljøministeren blandt de sagkyndige medlemmer af nævnet efter indstilling fra organisationerne, jf. § 3, stk. 2, 3 og 5. For sager om miljøskader og sager, hvor der i den øvrige lovgivning er fastsat særlige regler om indstilling af sagkyndige medlemmer med henblik på behandlingen af bestemte sagstyper, nedsætter ministeren særlige visitationsudvalg. Ministeren kan i øvrigt nedsætte særlige visitationsudvalg for bestemte sagstyper, hvor der er behov for særlig sagkundskab.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte nærmere regler om organisationernes indstilling af medlemmer til visitationsudvalgene, herunder om, at flere organisationer sammen indstiller et medlem, og om udpegning af medlemmer til visitationsudvalgene.

§ 12. Formanden eller en stedfortræder for denne oplyser visitationsudvalget eller de af Folketinget og Højesteret udpegede medlemmer af nævnet om indkomne sager og om, hvilke sager der er udtaget til afgørelse af formanden eller en stedfortræder for denne, jf. § 9. Formanden eller en stedfortræder for denne oplyser endvidere visitationsudvalget og de af Folketinget og Højesteret udpegede medlemmer af nævnet om de tilfælde, hvor formanden eller en stedfortræder for denne i

medfør af §§ 6 eller 7 har besluttet, at en sag skal behandles med en anden sammensætning end den, der fremgår af den øvrige lovgivning.

Stk. 2. Ved ukomplicerede sager og sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering, kan orienteringen efter stk. 1 ske, efter at sagen er afgjort.

Stk. 3. Hvis et medlem gør indsigelse, kan sagen ikke afgøres af formanden eller en stedfortræder for denne, medmindre visitationsudvalget eller nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte sammensætning på anmodning fra formanden eller en stedfortræder for denne beslutter, at sagen kan afgøres af formanden eller stedfortræderen. Dette gælder dog ikke sager omfattet af stk. 2.

Stk. 4. Miljøministeren fastsætter nærmere regler om, i hvilke tilfælde visitationsudvalget eller nævnet med den i § 5, stk. 1, nr. 2, nævnte sammensætning kan ændre formandens eller en stedfortræders beslutning om, at en sag skal afgøres af formanden eller en stedfortræder for denne, jf. § 9, eller at sagen skal behandles med en anden nævnsammensætning end den, der fremgår af den øvrige lovgivning, jf. § 6.

Kapitel 5

Administrative bestemmelser m.v.

§ 13. Miljøministeren fastsætter nævnets forretningsorden.

§ 14. Nævnets administration varetages af et sekretariat, der tillige bistår ved behandlingen af de sager, der indbringes for nævnet.

§ 15. Nævnet har samme adgang til at anmode om oplysninger, herunder om økonomiske og regnskabsmæssige forhold, og til at påbyde prøveudtagning, analyser og målinger m.v. for den pågældendes egen regning, som myndighederne har efter den lovgivning, som den påklagede afgørelse er truffet efter.

§ 16. Nævnet har, hvis det skønnes nødvendigt for at træffe afgørelse i en klagesag, mod behørig legitimation og uden retskendelse samme adgang til offentlige og private ejendomme, lokaliteter og transportmidler og til herunder at foretage undersøgelser, fotografere, kopiere eller medtage dokumenter og andre genstande, som myndighederne har efter den lovgivning, som den påklagede afgørelse er truffet efter.

Stk. 2. Politiet yder nævnet bistand ved udøvelse af beføjelserne efter stk. 1. Miljøministeren kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte nærmere regler herom.

Kapitel 6

Klage, søgsmål og gebyr

§ 17. Nævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, medmindre andet følger af den øvrige lovgivning.

Stk. 2. For søgsmål vedrørende nævnets afgørelser gælder de regler, der er fastsat i den lovgivning, som afgørelsen er truffet efter.

§ 18. Miljøministeren kan fastsætte regler om gebyr for behandlingen af klager, herunder anmodninger om genoptagelse, der indbringes for nævnet.

Kapitel 7

Straf m.v.

§ 19. Medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der

1) undlader at efterkomme en anmodning eller et påbud efter § 15 eller

2) modvirker myndighedernes adgang til ejendomme, lokaliteter eller transportmidler efter § 16.

Stk. 2. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Stk. 3. Er der ved en overtrædelse opnået en økonomisk fordel, konfiskeres denne efter reglerne i straffelovens 9. kapitel, selv om der ved overtrædelsen ikke er voldt skade på miljøet eller er fremkaldt fare derfor. Kan der ikke ske konfiskation, skal der tages særskilt hensyn hertil ved udmåling af en bøde, herunder en eventuel tillægsbøde.

Kapitel 8

Ikrafttræden m.v.

§ 20. Miljøministeren fastsætter tidspunktet for lovens ikrafttræden.

Stk. 2. Miljøministeren kan fastsætte overgangsregler.

§ 21. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes helt eller delvis i kraft for Grønland med de ændringer, som de grønlandske forhold tilsiger.

Givet på Amalienborg, den 11. maj 2010

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/ Karen Ellemann

Natur- og Miljøklagenævnets forretningsorden

Bekendtgørelse af forretningsorden for Natur- og Miljøklagenævnet

I medfør af § 2, stk. 4, § 11, stk. 2, § 12, stk. 2, og § 13 i lov nr. 483 af 11. maj 2010 om Natur- og Miljøklagenævnet fastsættes:

Anvendelsesområde

§ 1. Bekendtgørelsen gælder for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af sager efter de love, hvorefter Natur- og Miljøklagenævnet er klagemyndighed.

Formanden og dennes stedfortrædere

§ 2. Formanden for Natur- og Miljøklagenævnet tilrettelægger nævnets arbejde.

Stk. 2. Formanden leder nævnets sekretariat. Sekretariatet bistår formanden med tilrettelæggelsen af nævnets arbejde. Sekretariatet forbereder sager til afgørelse og påser herunder, at sagerne er tilstrækkeligt oplyst, jf. § 14.

§ 3. Formanden kan bemyndige en medarbejder i nævnets sekretariat, der har bestået juridisk kandidateksamen, til midlertidigt at fungere som stedfortræder for formanden i nærmere bestemte sagstyper.

Stk. 2. Formanden fastsætter procedurer og rækkefølge for behandling af de indkomne klager. Formanden kan herunder fastsætte forskellige procedurer bl.a. for at sikre kortest mulige sagsbehandlingstider.

Stk. 3. Formanden beslutter, hvorledes sagerne fordeles mellem formanden, de faste og de midlertidige stedfortrædere. I sager, der er fordelt til en stedfortræder, varetager denne de beføjelser, der ifølge bekendtgørelsen er henlagt til formanden.

Nedsættelse af visitationsudvalg

§ 4. Miljøministeren nedsætter 6 visitationsudvalg:

- 1) Et udvalg, som dækker sagerne efter lov om miljøbeskyttelse, lov om planlægning (visse VVM-sager), lov om forurenede jord, lov om aktindsigt i miljøoplysninger, lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, lov om vandsektorens organisering og økonomiske forhold og lov om miljøvenligt design af energiforbrugende produkter.
- 2) Et udvalg, som dækker sagerne efter lov om kemiske stoffer og produkter.

- 3) To udvalg, som dækker sagerne efter lov om beskyttelse af havmiljøet om dumpning af optaget havbundsmateriale, jf. denne lovs § 26, og om foretagelse af undersøgelser heraf efter § 45 a, henholdsvis sager om afgørelser om hurtigfærger, jf. bekendtgørelse om miljøgodkendelse af hurtigfærgeruter.
- 4) Et udvalg, som dækker sager efter lov om miljø og genteknologi.
- 5) Et udvalg, som dækker sager om miljøskade.

Stk. 2. Udvalgene består af et antal medlemmer, som udpeges af miljøministeren blandt de sagkyndige medlemmer af nævnet for indtil 4 år ad gangen efter indstilling fra de indstillingsberettigede organisationer efter henholdsvis lov om Natur- og Miljøklagenævnet, lov om kemiske stoffer og produkter, lov om beskyttelse af havmiljøet og lov om miljø og genteknologi.

§ 5. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 1, udpeges 8 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 3, stk. 2, i lov om Natur- og Miljøklagenævnet. DI - Organisation for erhvervslivet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Håndværksrådet og Landbrug og Fødevarer indstiller hver 1 medlem. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund indstiller sammen 4 medlemmer.

§ 6. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 2, udpeges 6 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 55, stk. 2, i lov om kemiske stoffer og produkter. DI - Organisation for erhvervslivet, Landbrug og Fødevarer og Dansk Gartneri indstiller hver 1 medlem. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund indstiller sammen 3 medlemmer.

§ 7. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 3, som skal dække sagerne om dumpning af optaget havbundsmateriale, udpeges 10 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 51, stk. 2, i lov om beskyttelse af havmiljøet. Danske Havne, Foreningen af Danske Privathavne og By og Havn indstiller sammen 2 medlemmer, Danmarks Fiskeriforening indstiller 1 medlem, Foreningen af Danske Ral- og Sandsugere indstiller 1 medlem og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd indstiller 1 medlem. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund indstiller sammen 5 medlemmer.

§ 8. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 3, som skal dække sagerne om miljøgodkendelse af hurtigfærger, udpeges 6 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 51, stk. 3, i lov om beskyttelse af havmiljøet. Bilfærgernes Rederiforening, Danmarks Rederiforening og Dansk Navigatørforening indstiller hver 1 medlem. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund indstiller sammen 3 medlemmer.

§ 9. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 4, udpeges 8 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 34, stk. 2, i lov om miljø og genteknologi. DI - Organisation for erhvervslivet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Håndværksrådet og Landbrug og Fødevarer indstiller hver 1 medlem. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund indstiller sammen 4 medlemmer.

§ 10. Til udvalget efter § 4, stk. 1, nr. 5, udpeges 10 medlemmer blandt de beskikkede medlemmer af nævnet, som er indstillet efter § 3, stk. 2 og 3, i lov om Natur- og Miljøklagenævnet. DI- Organisation for erhvervslivet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Håndværksrådet, Landbrug og Fødevarer, Foreningen af Danske Ral- og Sandsugere, Danmarks Rederiforening og Dansk Skovforening indstiller sammen 5 medlemmer. Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet, Danmarks Sportsfiskerforbund og Danmarks Jægerforbund indstiller sammen 5 medlemmer.

Visitation

§ 11. Medlemmerne af det enkelte visitationsudvalg og de syv medlemmer, som er udpeget af Folketinget, og de to medlemmer, der er udpeget af Højesteret, får løbende mindst 1 gang om måneden en orientering om de sager, der er indkommet til nævnet inden for det område, som det pågældende udvalg dækker, henholdsvis nævnet i den læge sammensætning dækker, i den pågældende periode.

Stk. 2. Orienteringen om de enkelte sager skal i kortfattet form indeholde oplysninger om, hvad sagen drejer sig om, og om, hvorvidt sagen er visiteret til afgørelse

- 1) som formandssag,
- 2) af nævnet i den sagkyndige sammensætning,
- 3) af nævnet i den læge sammensætning eller
- 4) af nævnet i den sammensætning, der er nævnt i lovens § 7.

Stk. 3. I de sager, der henvises til behandling af nævnet med en anden sammensætning end den, der fremgår af den øvrige lovgivning, skal orienteringen endvidere indeholde en begrundelse herfor. Orientering om disse sager skal både sendes til det pågældende visitationsudvalg og til de syv medlemmer, som er udpeget af Folketinget, og de to medlemmer, der er udpeget af Højesteret.

Stk. 4. Ved ukomplicerede sager eller sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering, kan orienteringen efter stk. 1 ske, efter at sagen er afgjort, jf. lovens § 12, stk. 2. Det skal fremgå af orienteringen, at sagen er omfattet af lovens § 12, stk. 2, og om sagen er afgjort.

Stk. 5. Undtagen i sager omfattet af stk. 2, nr. 4, eller stk. 4 fastsætter formanden eller dennes stedfortræder en frist for indgivelse af indsigelser efter § 12 og § 13. Fristen kan kun under særlige omstændigheder være mindre end en uge.

Stk. 6. Medlemmerne af det enkelte visitationsudvalg og de syv medlemmer, som er udpeget af Folketinget, og de to medlemmer, som er udpeget af Højesteret, orienteres løbende om formandsafgørelser inden for det område, det pågældende udvalg dækker, henholdsvis nævnet i den læge sammensætning dækker. Omfanget af orienteringen fastsættes efter aftale med visitationsudvalgene og nævnet i den læge sammensætning.

Indsigelser mod beslutninger om formandsafgørelser

§ 12. Hvis et medlem af visitationsudvalget gør indsigelse, kan en sag, der efter lovgivningen skal behandles af nævnet i den sagkyndige sammensætning, ikke afgøres af formanden eller en stedfortræder for denne, medmindre et flertal af visitationsudvalgets medlemmer på anmodning fra formanden eller en stedfortræder for denne beslutter, at sagen kan afgøres af formanden eller stedfortræderen.

Stk. 2. Hvis et af Folketinget eller Højesteret udpeget medlem gør indsigelse, kan en sag, der efter lovgivningen skal behandles af nævnet i den læge sammensætning, ikke afgøres af formanden eller en stedfortræder for denne, medmindre et flertal af nævnet i den læge sammensætning på

anmodning fra formanden eller en stedfortræder for denne beslutter, at sagen kan afgøres af formanden eller stedfortræderen. Formanden deltager ikke i denne beslutning.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 gælder ikke ukomplicerede sager og sager, hvis afgørelse alene beror på en juridisk vurdering.

Indsigelser mod beslutning om nævnssammensætning

§ 13. Hvis et medlem af visitationsudvalget ønsker det, skal formanden eller en stedfortræder for denne forelægge formandens eller en stedfortræders beslutning efter lovens § 6, stk. 1, om at flytte en sag til den læge sammensætning af nævnet, til afstemning i udvalget. Et flertal af visitationsudvalgets medlemmer kan ændre formandens eller en stedfortræders beslutning.

Stk. 2. Hvis et af Folketinget eller Højesteret udpeget medlem ønsker det, skal formanden eller en stedfortræder for denne forelægge formandens eller en stedfortræders beslutning efter lovens § 6, stk. 2, om at flytte en sag til den sagkyndige sammensætning af nævnet, til afstemning blandt de af Folketinget og Højesteret udpegede medlemmer af nævnet. Et flertal af de af Folketinget og Højesteret udpegede medlemmer af nævnet kan ændre formandens eller en stedfortræders beslutning.

Generelle regler om sagernes forberedelse og behandling

§ 14. Har sagens parter og de myndigheder, som har truffet afgørelse i sagen, ikke fået meddelelse om klagens indgivelse, sørger sekretariatet herfor.

Stk. 2. Sekretariatet sender en bekræftelse på modtagelsen af klagen til klageren og eventuelle andre parter i sagen med angivelse af den forventede sagsbehandlingstid, hvis klagen optages til behandling.

Stk. 3. Sekretariatet kan på nævnets vegne fastsætte frister for afgivelse af udtalelse fra sagens parter, øvrige berørte myndigheder, eksterne sagkyndige m.v. til brug for sagens behandling.

Stk. 4. Sekretariatet kan på nævnets vegne foretage besigtigelser og afholde møder med en eller flere af sagens parter.

§ 15. En klager kan på et hvilket som helst tidspunkt, inden nævnets endelige afgørelse er meddelt sagens parter, frafalde sin klage. I så fald bortfalder sagen for nævnet, medmindre sagen er påklaget fra anden side.

§ 16. I sager, som behandles af nævnet i den sagkyndige sammensætning, beslutter formanden eller en stedfortræder for denne, om sagen skal behandles på et møde eller på skriftligt grundlag, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis et af de beskikkede medlemmer, som er udtaget til behandling af sagen, ønsker det, skal der afholdes et møde om sagen.

§ 17. Nævnet bestemmer, om nævnet skal foretage besigtigelse i en sag, og om nævnet skal afholde møde med sagens parter og eventuelt andre interesserede i sagen.

Stk. 2. I sager om fredning efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6 skal nævnet som udgangspunkt foretage besigtigelse og afholde møde, jf. stk. 1.

Stk. 3. Sekretariatet sender en skriftlig indbydelse til at deltage i en besigtigelse eller et møde med så vidt muligt mindst 2 ugers varsel, i sager om fredning efter naturbeskyttelseslovens kapitel 6 dog med så vidt muligt mindst 4 ugers varsel.

§ 18. Møder og besigtigelser i sager, hvortil parter og interesserede er indbudt, er offentligt tilgængelige, medmindre nævnet undtagelsesvist bestemmer andet. En sådan adgang for andre end nævnet til en ejendom eller lokaliteter, som ikke er offentligt tilgængelige, forudsætter dog ejerens accept.

Stk. 2. De, der er indbudt til mødet, skal have lejlighed til at udtale sig om sagen.

Stk. 3. Nævnet kan tillade, at drøftelserne på de i stk. 1 omhandlede møder optages på lyd- eller videobånd.

Stk. 4. I sager, som behandles af nævnet i den læge sammensætning eller i den sammensætning, der er nævnt i lovens § 7, og hvor der afholdes de i stk. 1 nævnte besigtigelser og møder, finder nævnets voteringer normalt sted i tilslutning hertil. Såfremt voteringen må udsættes til et senere møde, kan alene de nævnsmedlemmer, som har været med til besigtigelsen og mødet, deltage i den efterfølgende votering.

§ 19. Nævnets drøftelser er ikke offentligt tilgængelige. Formanden eller en stedfortræder bestemmer, i hvilken udstrækning en konsulent, som bistår nævnet i en konkret sag, og ansatte i nævnets sekretariat kan overvære nævnets drøftelser.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse

§ 20. I sager, der ikke er formandssager, skal det af afgørelsen fremgå, hvilke medlemmer der har medvirket ved sagens behandling, og med hvilke stemmetal afgørelsen er truffet.

Stk. 2. Har et medlem af nævnet et standpunkt, der afviger fra flertallets, anføres navnet på den pågældende og begrundelsen for standpunktet i nævnets afgørelse.

Stk. 3. Nævnets medlemmer må ikke udtale sig offentligt om udfaldet af nævnets drøftelser i en konkret sag, før afgørelsen er meddelt til sagens parter.

Stk. 4. Formanden drager omsorg for, at nævnets afgørelser udsendes snarest muligt efter, at voteringen har fundet sted.

§ 21. Nævnet er ikke bundet af parternes påstande og anbringender ved afgørelsen af den enkelte sag.

Stk. 2. Nævnet skal tage stilling til klagepunkter, der vil kunne føre til, at den indklagede afgørelse ophæves, ændres eller hjemvises. Sagsbehandlingen kan begrænses til et enkelt spørgsmål, hvis sagsbehandlingen af dette fører frem til, at den indklagede afgørelse skal ophæves eller hjemvises.

Stk. 3. I afgørelsen kan sagsfremstillingen begrænses til en henvisning til og summarisk gengivelse af de oplysninger, der har foreligget ved den tidligere instans, og som er centrale for afgørelsen, samt eventuelle nye oplysninger, der er fremkommet under nævnets behandling af sagen. Begrundelsen, jf. forvaltningslovens § 24, kan efter omstændighederne være kortfattet og koncentreret om afgørelsens væsentligste indhold.

Stk. 4. Nævnets formand eller en stedfortræder kan til enhver tid berigtige åbenlyse skrivefejl, som vedrører ord, navne eller tal, blotte regnefejl samt sådanne fejl og forglemmelser, som alene vedrører afgørelsens form. Den berigtigede afgørelse træder i stedet for den oprindelige.

Offentliggørelse af nævnets praksis m.v. og aflæggelse af årsberetning

§ 22. Nævnet offentliggør lister over de beskikkede sagkyndige medlemmer for de forskellige lovområder på nævnets hjemmeside med en kortfattet beskrivelse af deres sagkundskaber, og hvem der har indstillet den pågældende.

Stk. 2. Nævnet offentliggør på hjemmesiden løbende eller med passende mellemrum nævnets afgørelser og redegør herunder særskilt for nævnets principielle afgørelser.

Stk. 3. Hvert år inden 1. juni udarbejdes en beretning om nævnets virksomhed i det foregående kalenderår. Beretningen skal indeholde oplysninger om nævnets seneste praksis, sagsbehandlingstider og sagsantal, herunder en redegørelse for nævnets principielle afgørelser. Beretningen sendes til miljøministeren og offentliggøres på nævnets hjemmeside.

Stk. 4. Årsberetningen skal endvidere indeholde en opgørelse over

- 1) antallet af sager, der er afgjort af nævnet i den læge sammensætning, af nævnet i den sagkyndige sammensætning, herunder hvor mange sager, der er afgjort af nævnet i en anden sammensætning end den i loven forudsatte, og antallet af sager, der er afgjort af nævnet med den i lovens § 7 nævnte sammensætning, og
- 2) antallet af sager, der er afgjort som formandssag.

Udtrædende medlemmer

§ 23. Et sagkyndigt medlem, som udtræder af nævnet, kan færdigbehandle verserende sager, som medlemmet er udpeget til at behandle.

Ikrafttræden

§ 24. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 2011.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 948 af 16. september 2004 om forretningsorden for Naturklagenævnet og bekendtgørelse nr. 659 af 26. juni 2008 om forretningsorden for Miljøklagenævnet ophæves.

Miljøministeriet, den 17. september 2010

Karen Ellemann

/ Niels Christensen

Gebyrbekendtgørelsen

Bekendtgørelse om gebyr for indbringelse af klager for Natur- og Miljøklagenævnet m.v.

I medfør af § 18, stk. 7, og § 20, stk. 2, i lov nr. 483 af 11. maj 2010 om Natur- og Miljøklagenævnet, som ændret ved lov nr. 1608 af 22. december 2010 og § 28, stk. 7, i lov nr. 484 af 11. maj 2010 om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love, fastsættes:

§ 1. Det i lov om Natur- og Miljøklagenævnet fastsatte klagegebyr opkræves af Natur- og Miljøklagenævnet.

Stk. 2. Indgives flere klager over samme afgørelse, opkræves der et gebyr for hver selvstændig klageskrivelse.

Stk. 3. Betaling af klagegebyr sker ved elektronisk overførsel eller ved giroindbetaling.

Stk. 4. Natur- og Miljøklagenævnet fastsætter en frist for indbetalingen af gebyret. Indbetales gebyret ikke inden udløbet af fristen, afvises klagen.

§ 2. Et indbetalt gebyr tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse, eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Stk. 2. Hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelsen som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke efter stk. 1, nr. 1.

Stk. 3. Spørgsmål om betaling og tilbagebetaling af gebyr afgøres af Natur- og Miljøklagenævnet. Nævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

§ 3. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 2011.

Stk. 2. Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse på klager over afgørelser truffet før den 1. januar 2011, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. Uanset bestemmelsen i stk. 2 omfatter reglerne i denne bekendtgørelse alle klager over vandløbsmyndighedens afgørelse efter kapitel 2-4 i bekendtgørelse om vandløbsregulering og - restaurering m.v., som påklages til Natur- og Miljøklagenævnet efter den 31. december 2010.

§ 4. Bekendtgørelse nr. 950 af 16. september 2004 om gebyr for indbringelse af klager for Naturklagenævnet ophæves. Reglerne finder dog fortsat anvendelse for klager over afgørelser truffet før 1. januar 2011, dog således at Natur- og Miljøklagenævnet fra den 1. januar 2011 opkræver klagegebyret og træffer afgørelse om tilbagebetaling.

Miljøministeriet, den 22. december 2010

Karen Ellemann

/ Helle Pilsgaard

Notat med skøn over klagefrekvenser fordelt på hovedsagsområder

1. Baggrund

Af ekspertudvalgets kommissorium fremgår det, at ekspertudvalget som led i udvalgsarbejdet ”på de relevante lovområder” skal kortlægge ”frekvensen af klager over afgørelser på natur- og miljøområdet”.

Der findes ikke systematiske opgørelser af klagefrekvenser på landsplan, bortset fra på husdyrgodkendelseslovens område. I forhold til husdyrgodkendelsesloven er det muligt på baggrund af kommunernes registreringer af godkendelsessager og klagenævnets opgørelser at beregne klagefrekvenser for hovedparten af afgørelserne efter loven. Se selvstændigt notat om dette (bilag 3 c).

2. Metode

I forhold til kortlægningen af klagefrekvenser for andre sagsområder følger nedenfor et kvalificeret skøn baseret på sekretariatets drøftelser med udvalgte kommuner (udvalgt i samarbejde med KL).

Ekspertudvalgets sekretariat har kontaktet chefer i forvaltningerne i de udvalgte kommuner og bedt om et kvalificeret skøn over klagefrekvensen i 2010 på følgende sagsområder (som er de sagsområder, udover husdyrgodkendelsesloven, der genererer flest klagesager i Natur- og Miljøklagenævnet):

- Planloven – retlige spørgsmål
- Planloven – landzonesager
- Industrisager
- Vandforsyningssager
- Dambrugssager
- Jordforureningssager
- Naturbeskyttelsesloven

3. Klagefrekvensen på hovedsagsområder

3.1 Planloven – retlige spørgsmål

Flere kommuner svarer, at klagefrekvensen her ligger under 1 %. For enkelte kommuner ligger klageprocenten lidt højere, dvs. 2-3 %.

3.2. Planloven – landzonesager

Det generelle billede er, at klagefrekvensen svinger mellem 1 % og 5 %, dog ligger enkelte kommuner højere.

Dette generelle billede bekræftes af opgørelsen i bilag 3 b, som er udarbejdet med udgangspunkt i en forventning om, at der i dag afgøres ca. 10-12.000 landzonesager på landsplan.

3.3. Industrisager

For nogle af de interviewede kommuner er antallet af afgørelser på dette område meget begrænset, hvorved skønnet over klagefrekvenser er forbundet med større usikkerhed. Generelt er billedet, at under 5 % af sagerne påklages, dog således at enkelte kommuner oplyser, at klagefrekvensen ligger lidt højere.

3.4. Vandforsyningsager

I forhold til vandforsyningsagerne oplyser de interviewede kommuner, at niveauet for klagefrekvenser ligger lavt, for nogle helt ned til 1 %. Generelt er billedet, at klagefrekvensen ligger mellem 1 % og 3 %.

3.5. Dambrugssager

Dambrugsområdet adskiller sig fra de øvrige sagsområder, fordi sager er koncentreret på nogle få kommuner. Størstedelen af de interviewede kommuner oplyser således, at de ikke har sager eller kun har ganske få sager på området. Det har således været vanskeligt at udlede et generelt billede på baggrund af interviewrunden. Flere af de adspurgte oplyser dog, at klagefrekvensen for godkendelsessager vedrørende dambrug er høj. Her påklages i nogle kommuner mere end 1/3 af sagerne.

3.6. Jordforureningsloven

På jordforureningslovens område træffer kommunerne generelt ikke mange afgørelser, og det generelle billede er, at sagerne fører til få klagesager. Flere kommuner oplever ingen klagesager, andre få, dvs. under 5 %.

3.7. Naturbeskyttelsesloven

I forhold til afgørelser efter naturbeskyttelsesloven er det generelle billede, at klagefrekvensen ligger mellem 1 % og 4 %, dog oplyser enkelte kommuner, at klagefrekvensen i forhold til § 3-sager ligger højere, dvs. helt op til 10-15 %.

Notat om klagefrekvenser på landzoneområdet

AKF udgav i december 2004 en rapport om "Udviklingen i landzone efter ændringerne i planlovens landzonebestemmelser". Rapporten indeholder blandt andet en opgørelse af det samlede antal afgørelser efter planlovens landzoneregler. Tilsvarende opgøres antallet af klagesager på landzoneområdet.

Baseret på en spørgeskemaundersøgelse i 223 kommuner blev antallet af landzonesager beregnet til ca. 7.000 sager på landsplan i 2003. Naturklagenævnet modtog i 2003 i alt 542 klagesager, svarende til en beregnet klageprocent på ca. 8 %.

Der findes ikke tilsvarende opgørelser af antallet af landzonesager i perioden 2007-2010. Naturstyrelsen har oplyst, at antallet af landzonesager på landsplan i 2011 forventes at ligge på 10-12.000 sager årligt.

Landzonesager			
	Antal kommunale afgørelser, skøn	Heraf antal sager påklaget til NKN, jf. nævnets registreringer	Påklagede sager i %
2007	10.000 – 12.000	428	3,5 – 4,3 %
2008	10.000 – 12.000	481	4,0 – 4,8 %
2009	10.000 – 12.000	447	4,5 – 3,7 %
2010	10.000 – 12.000	389	3,9 – 3,2 %
I alt	40.000 – 48.000	1.745	3,6 – 4,4 %

**Notat om klagefrekvenser i sager efter husdyrlovens § 11, § 12 og § 16
(godkendelsessager)**

Nedenfor følger for husdyrlovens vedkommende en opgørelse af antal afgørelser i kommunerne, antal klagesager og påklagede sager i % af antallet af afgørelser i kommunerne.

Opgørelsen er udarbejdet på baggrund af miljøministerens besvarelse af 23. marts 2010 af alm. del spm. 468 og 469 fra Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg, samt opdaterede udtræk af kommunernes og Natur- og Miljøklagenævnets registreringer.

Opgørelsen omfatter sager efter husdyrgodkendelseslovens § 11, § 12 og § 16, da der alene kan trækkes data for disse sager. Det kan dog oplyses, at godkendelsessager efter § 11, § 12 og § 16 - ifølge Natur- og Miljøklagenævnets registreringer i 2009 og 2010 - udgør ca. 84 % af husdyrsagerne i nævnet.

Sager om miljøgodkendelse af husdyrbrug efter husdyrlovens § 11, § 12 og § 16			
	Antal kommunale afgørelser	Heraf antal sager påklaget til MKN	Påklagede sager i %
2007	117	28	24%
2008	733	198	27%
2009	1831	265	14%
2010	2443	554	23%
I alt	5124	1045	20%

Miljø- og Planlægningsudvalget 2009-10MPU alm. del Svar på Spørgsmål 468

Offentligt

Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg
Christiansborg J.nr. MST-106-00670
1240 København K
Den 23. marts 2010

Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg har i brev af 24. februar 2010 stillet følgende spørgsmål nr. 468 og 469 (alm. del), som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Bjarne Laustsen (S).

Spørgsmål nr. 468 (alm. del)

Vil ministeren redegøre for, hvor stor en andel (opgjort i procent og i absolutte tal) af de miljøgodkendelser, som, ifølge KL og ministeriets statusopgørelse fra december 2009, er blevet afgjort af kommunerne, og er blevet henlagt til Miljøklagenævnets behandling i henholdsvis 2007, 2008 og 2009?

Spørgsmål nr. 469 (alm. del)

Vil ministeren redegøre for, hvor stor en andel (opgjort i procent og i absolutte tal) af de miljøgodkendelser, der er blevet behandlet af Miljøklagenævnet, og som er returneret til kommunerne til fornyet behandling i henholdsvis 2007, 2008 og 2009?

Svar

I forhold til Miljøgodkendelser efter Husdyrbrugloven oplyser Miljøstyrelsen og Miljøklagenævnet følgende tal for antallet af kommunale afgørelser, sager påklaget til Miljøklagenævnet, afgjort af Miljøklagenævnet og hjemvist til fornyet behandling.

Sager om miljøgodkendelse af husdyrbrug efter HBL § 11, § 12 og § 16						
	Antal kommunale afgørelser *)	Heraf antal sager påklaget til MKN	Påklagede sager i %	Antal sager afgjort af MKN	Heraf hjemvist af MKN til fornyet behandling	Hjemviste sager i %
2007	117	28	24 %	5	1	20 %
2008	733	198	27 %	12	3	25 %
2009	1.831	265	14 %	115	56	49 %
I alt	2.681	491	18 %	132	60	45 %

*) Antallet af kommunale afgørelser bygger på dataudtræk af 8. marts 2010

Karen Ellemann

/

Helle Pilsgaard

Notat om typiske klagere/klagetemaer samt udfaldet af sagerne

Dette notat beskriver i korte træk de typiske klagere og klagetemaer for Natur- og Miljøklagenævnets hovedområder. Nævnet er rekursmyndighed for i alt 27 af Miljøministeriets love. De udvalgte 8 områder dækker dels de sagsområder, der i volumen udgør den største andel af nævnens samlede sagsportefølje, dels de sager, der har særlig offentlig og dermed oftest politisk interesse.

Oversigt over hovedlovområder omtalt nedenfor:

Lov/sagstype	%-del af nævnets samlede sagsområder
Industrisager (miljøbeskyttelsesloven)	4,4 %
Vandforsyningssager	3,5 %
Husdyrbrugssager	14 %
Dambrugsområdet (miljøbeskyttelsesloven)	1 %
Jordforurening (jordforureningsloven og miljøbeskyttelsesloven)	2 %
Planlov, retlige klagesager	37 %
Planlov, landzone sager	12 %
Naturbeskyttelsesloven	17 %

Notatet er udarbejdet hovedsagligt på baggrund af skønsmæssige vurderinger af såvel typen af klagere (klageberettigede organisationer/ afgørelsens adressat eller øvrige klageberettigede, eksempelvis naboer) samt den forholdsmæssige fordeling heraf, idet det på grund af den daværende registreringspraksis ikke er muligt at udarbejde egentlige statistiske opgørelser.

Som bilag 4 b findes en oversigt over udfaldet af afgørelserne i de 5 hovedområder, der tidligere henhørte under Miljøklagenævnet, dvs. industrisager, vandforsyningssager, husdyrsager, dambrugssager og jordforureningssager. Tilsvarende findes en oversigt over de 3 hovedsagsområder der henhørte under Naturklagenævnet, dvs. sager efter planloven og naturbeskyttelsesloven. Oversigterne omfatter udfaldet af afgørelserne i 2009 og 2010 i det omfang de fornødne registreringer har været til stede.

1. Miljøklagenævnets hovedsagsområder

1.1. Miljøbeskyttelsesloven, industrisager

Som eksempler på industrisager kan nævnes miljøgodkendelser eller revurderinger af eksisterende industrivirksomheder.

De typiske klager over miljøgodkendelser af industrivirksomheder er naboer og den pågældende industrivirksomhed (ofte repræsenteret ved advokater). Godkendelserne påklages i mindre omfang af DN, Sportsfiskerforbundet og andre klageberettigede organisationer.

De hyppigst forekommende klagetemaer for naboklager vedrører typisk støj- (incl. lavfrekvent støj), vibrations- og lugtgener, uenigheder om naboområdernes tålsomhed i støjmæssig henseende, sundhedsmæssige bekymringer, risikovurderingen, dårlig placering, gener fra til- og frakørsel, gener fra kørsel på offentlig vej, manglende overholdelse af vilkår og ejendomsværdiforringelse.

I klager fra virksomheden er det typisk restriktive vilkår, om fx emissionsgrænseværdier og egenkontrol i en miljøgodkendelse eller i et påbud, der påklages. Enkelte klager vedrører den omstændighed, at kommunen har forlangt en miljøgodkendelse, hvor virksomheden ikke mener det er nødvendigt. Der er ofte uenighed mellem virksomhed og kommunen om vurderingen af, hvad der er teknisk og økonomisk muligt for virksomheden, dvs. BAT-vurderingen.

Forholdet mellem klagerne fordeler sig skønsmæssigt med ca. 2/3 naboklager og 1/3 virksomhedsklager.

1.2. Vandforsyningsområdet

Området er præget af a) adressatklager vedrørende påbud om afhjælpning af dårlig vandkvalitet, herunder sager om tilslutning til vandværk, b) adressatklager (landbrug) vedrørende afslag på tilladelse til i vandværkernes forsyningsområder at etablere egen vandforsyning til dyrehold (typisk svin), c) vandværksklager over tilladelse til i vandværkernes forsyningsområder at etablere egen vandforsyning til dyrehold (typisk svin), d) klager (adressat/naboer/vandværk) vedr. markvanding (tilladelse/fornyelse) og e) klager (naboer eller vandværk) vedr. havevanding (afslag/tilladelse).

Organisationsklager (DN og Danmarks Sportsfisker Forbund) spiller en mindre rolle (omkring 10 % med en lille overvægt til DN). Organisationernes klagetemaer vedrører typisk habitatbeskyttelse, manglende målopfyldelse i vandområder o.lign.

1.3. Husdyrbrugsager

Som eksempler på husdyrbrugssager kan nævnes sager om etablering eller udvidelse af svine- eller kvægbrug.

Klagerne kommer fra omboende, de grønne organisationer (navnlig DN og Det Økologiske Råd (DØR)) og fra ansøgerne dvs. landmanden. Fordelingen ansættes skønsmæssigt til 1/3 til hver.

Hyppigst forekomne klagetemaer fra naboerne er lugt-, støj-, og trafikgener, risiko for grundvandspåvirkning samt ejendomsværdiforringelse. I mindre grad påvirkninger af nærliggende naturområder.

Klagetemaerne fra de grønne organisationer er som altovervejende hovedregel utilstrækkelige vurderinger af terrestrisk naturområder og vandområder (overfladevand) herunder internationale naturbeskyttelsesområder, samt manglende eller utilstrækkelige BAT-redegørelser og løsninger.

1.4. Dambrugsområdet

Sager efter miljøbeskyttelsesloven om godkendelser af dambrug og vandindvindingstilladelser.

Klagere er hovedsageligt adressater, Danmarks Sportsfiskerforbund og DN. I den aktuelle sagsbeholdning i Miljøklagenævnet er klagerne ca. fordelt i forholdet 20, 40, 40, idet klageberettigede organisationer og adressater ofte påklager de samme afgørelser.

På miljøbeskyttelseslovens område er klagetemaerne for adressatklager foderopskrivning, fastsættelse af vilkår om medicin og hjælpestoffer i godkendelsen eller påbud om ophør af anvendelse af medicin og hjælpestoffer. Organisationsklager spiller en stor rolle på området, og klagetemaerne heri vedrører typisk Natura 2000-områder, manglende målopfyldelse i vandområder o.lign.

På vandforsyningslovens område er klagetemaerne indvindingsmængden, manglende dokumentation af vandbehov samt indvindingens påvirkning Natura 2000-områder, manglende målopfyldelse i vandområder o.lign. Organisationsklager spiller ligeledes en stor rolle. Danmarks Sportsfiskerforbund er hyppigere klager end DN.

1.5. Jordforurening.

Sager om jordforurening vedrører fx villaolietanke, grundvandsbeskyttelse og affaldsdeponi.

De typiske klager er de direkte berørte beboere og naboer til forurenede ejendomme, påbudsadressater (virksomheder m.m.) samt forsikringsselskabet TopDanmark (særstatus som klageberettiget) f.s.v. angår villaolietanksagerne med den tilknyttede særlige forsikringsordning. Regionerne er også blandt klagerne, idet regionerne for en række af sagerne overtager oprydningssbyrden, i det omfang den ikke kan pålægges en forurener.

I deponisagerne er klagetemaerne typisk støj og lugt samt om vilkårsudformning, som det ses i traditionelle industrisager. I påbudssagerne er klagetemaerne typisk, hvorvidt der er proportionalitet mellem henholdsvis den miljømæssige gevinst af påbudte undersøgelses- og/eller oprydningstiltag og de omkostninger, som knytter sig til gennemførelsen af tiltagene.

Private udgør skønsmæssigt størstedelen af klagerne fulgt af påbudsadressater.

2. Naturklagenævnets hovedsagsområder:

2.1. Planloven, retlige klager

De retlige klager efter planloven omfatter fx vedtagelse af lokal- og kommuneplaner, dispensationer og VVM.

Typiske klager inden for dette område er private grundejere: Afgørelsens adressat eller en utilfreds nabo. I forbindelse med vedtagelse af planer og VVM-sager optræder interesseorganisationerne – helt overvejende DN's lokalforeninger - også som klager. Dette dog i mere begrænset opfang.

Klageadgangen i disse sager er begrænset til retlige spørgsmål. Klageemaerne vedrører typisk naborelaterede spørgsmål i relation til de enkelte afgørelser eller den aktuelle plan. Fx usaglig forskelsbehandling, overholdelse af procedurespørgsmål, planuoverensstemmelse og hjemmel. Klager udløses oftest af nabokonflikter.

2.2. Planloven, landzonesager

Tilladelser til uplanlagt byggeri i det åbne land, fx boliger eller mindre erhvervsvirksomheder, er eksempler på landzonesager.

Den typiske klager på området er privat grundejer; enten afgørelsen adressat eller de omboende. Interesseorganisationerne – primært DN's lokalforeninger er også jævnlige bl.a. klagerne i disse typer af sager. Fordelingen mellem de pågældende klager anslås skønsmæssigt til ca. 1/3 til hver.

De hyppigst forekomne klageemaer er anbringender om uhensigtsmæssige landskabelige påvirkninger og infrastrukturelle konsekvenser af det pågældende byggeri. Klagerne udspringer ofte af konflikter mellem naboer.

2.3. Naturbeskyttelsesloven.

Sager efter naturbeskyttelsesloven omfatter bl.a. sager om byggeri, terrænreguleringer og ændret anvendelse indenfor lovens forskellige beskyttelseslinjer (skov, sø, å, strand, kirke og fortidsminder) og § 3-områder, natura-2000 sager.

De typiske klager er lodsejerne gerne repræsenteret ved advokat eller landboforening, samt klageberettigede foreninger som oftest DN-lokalkomite eller hovedkontoret. Andre foreninger er bl.a. Dansk Botanisk Forening, Danmarks Sportsfiskerforbund. Ind i mellem klager kommunerne, når de fx som grundejer har et projekt, der ønskes fremmet.

Naboer er ikke klageberettigede.

Organisationerne tegner sig for ca. 1/4 af klagerne, resten er lodsejerklager. Det bemærkes dog, at der er stor variation inden for de forskellige sagsområder. Eksempelvis påklages 35 % af sagerne om Natura-2000 områder af DN, hvorimod foreningen alene påklager ca. 10 % af sagerne om strand- og klitbeskyttelse.

Inden for strand- og klitbeskyttelsessager – der udgør et af hovedområderne inden for naturbeskyttelsesloven – relaterer klageemaerne sig typisk til afslag på mindre tilstandsændringer eller ansøgninger om småbebyggelse. En del af sagerne er lovliggørelsessager, der udspringer af nabostrid, og hvor der er sket anmeldelse til kommune/miljøcenter.

Et betydeligt antal sager handler om kommunernes registrering af § 3-arealer. Her klages der typisk over registreringen, fordi lodsejeren ønsker at (gen-)opdyrke sine marker. Der er en del

lovliggørelsessager. Et stort antal sager drejer sig eksempelvis også om anlæggelse af eller oprensning af søer og åer (rekreativ-/jagtinteresser).

Opgørelse af udfaldet af afgørelser i Miljøklagenævnet og i Naturklagenævnet i 2009 og 2010

Dette bilag indeholder opgørelser af udfaldet af afgørelser, fordelt på sagsområder i Miljøklagenævnet og Naturklagenævnet.

Opgørelserne er udarbejdet i to sæt, hvor det ene sæt viser alle afgørelsestyper. Det andet sæt koncentrerer sig om de realitetsbehandlede sager, dvs. ikke sager der er bortfaldet eller er afvist af formelle grunde.

Bilaget indeholder følgende oversigter:

- Udfaldet af afgørelser i Miljøklagenævnet for 2009, 3. og 4. kvartal
- Udfaldet af afgørelser i Miljøklagenævnet for 2010, januar-november
- Udfaldet af realitetsbehandlede afgørelser i Miljøklagenævnet for 2009, 3. og 4. kvartal
- Udfaldet af realitetsbehandlede afgørelser i Miljøklagenævnet for 2010, januar-november
- Udfaldet af afgørelser i Naturklagenævnet for 2009, 3. og 4. kvartal samt 2010 januar-november
- Udfaldet af realitetsbehandlede afgørelser i Naturklagenævnet for 2009, 3. og 4. kvartal samt 2010 januar-november

Sagsomsætning i Miljøklagenævnet

2009 - 3.+4. kvrt.

	Industri	Vandindvinding	Dambrug
Antal sager afsluttet	35	21	48

Fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Industri		Vandindvinding		Dambrug	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Afvisning	12	34	6	33	0	0
Bortfald	3	9	6	33	22	48
Ophævelse og hjemvisning	2	6	3	17	22	48
Ophævelse alene	3	9	0	0	0	0
Stadfæstelse	5	14	2	11	0	0
Ændring	10	29	1	6	2	4
I ALT ¹	35	100	18	100	46	100

	Jord og grundvand	Husdyrbrug	Alle sagsområder
Antal sager afsluttet	38	117	279

Fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Jord og grundvand		Husdyrbrug		Alle sagsområder	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Afvisning	8	22	16	14	49	18
Bortfald	12	32	27	24	73	27
Ophævelse og hjemvisning	8	22	31	27	67	25
Ophævelse alene	2	5	3	3	8	3
Stadfæstelse	4	11	9	8	23	9
Ændring	3	8	28	25	49	18
I ALT ¹	37	100	114	100	269	100

¹ Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager rumme mere end en afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager.

Sagsomsætning i Miljøklagenævnet

2010 - januar-november

	Industri 130	Vandindvinding 42	Dambrug 78
--	-----------------	----------------------	---------------

For realitetsafgørelser¹

fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Industri		Vandindvinding		Dambrug	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Ophævelse og hjemvisning	12	15	7	37	10	31
Ophævelse alene	5	6	4	21	7	22
Stadfæstelse	40	49	6	32	1	3
Ændring	25	30	2	11	14	44
I ALT ²	82	100	19	100	32	100

	Jord og grundvand 31	Husdyrbrug 246	Alle sagsområder 578
--	-------------------------	-------------------	-------------------------

For realitetsafgørelser¹

fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Jord og grundvand		Husdyrbrug		Alle sagsområder	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Ophævelse og hjemvisning	4	31	61	53	93	34
Ophævelse alene	0	0	9	8	25	9
Stadfæstelse	7	54	15	13	75	27
Ændring	2	15	31	27	83	30
I ALT ²	13	100	116	100	276	100

¹ Eksklusiv afgørelser som angår afvisning eller bortfald.

² Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager rumme mere end en afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager.

Sagsomsætning i Miljøklagenævnet

2009 - 3.+4. kvrt.

	Industri	Vandindvinding	Dambrug
Antal sager afsluttet i alt	35	21	48

For realitetsafgørelser¹

fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Industri		Vandindvinding		Dambrug	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Ophævelse og hjemvisning	2	10	3	50	22	92
Ophævelse alene	3	15	0	0	0	0
Stadfæstelse	5	25	2	33	0	0
Ændring	10	50	1	17	2	8
I ALT ²	20	100	6	100	24	100

	Jord og grundvand	Husdyrbrug	Alle sagsområder
Antal sager afsluttet i alt	38	117	279

For realitetsafgørelser¹

fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Jord og grundvand		Husdyrbrug		Alle sagsområder	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Ophævelse og hjemvisning	8	47	31	44	67	46
Ophævelse alene	2	12	3	4	8	5
Stadfæstelse	4	24	9	13	23	16
Ændring	3	18	28	39	49	33
I ALT ²	17	100	71	100	147	100

¹ Eksklusiv afgørelser som angår afvisning eller bortfald.

² Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager rumme mere end en afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager.

Sagsomsætning i Miljøklagenævnet

2010 - januar-november

	Industri	Vandindvinding	Dambrug
Antal sager afsluttet	130	42	78

Fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Industri		Vandindvinding		Dambrug	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Afvisning	31	26	10	27	1	1
Bortfald	8	7	8	22	43	57
Ophævelse og hjemvisning	12	10	7	19	10	13
Ophævelse alene	5	4	4	11	7	9
Stadfæstelse	40	33	6	16	1	1
Ændring	25	21	2	5	14	18
I ALT ¹	121	100	37	100	76	100

	Jord og grundvand	Husdyrbrug	Alle sagsområder
Antal sager afsluttet	31	246	578

Fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Jord og grundvand		Husdyrbrug		Alle sagsområder	
	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling	Antal	%-fordeling
Afvisning	12	40	53	22	121	23
Bortfald	5	17	70	29	139	26
Ophævelse og hjemvisning	4	13	61	26	93	17
Ophævelse alene	0	0	9	4	25	5
Stadfæstelse	7	23	15	6	75	14
Ændring	2	7	31	13	83	15
I ALT ¹	30	100	239	100	536	100

¹ Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager rumme mere end en afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager.

Udfaldet af afgørelser 2009 og 2010 - Natur- og planlovsområdet

2009	Alle områder	Planloven - retlige		Planloven - landzone		Naturbeskyttelses- Loven	
		antal	%-fordeling	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling
Afgørelser i alt	2.336	930	40	531	23	456	20
Afvisning	465	264	28	66	12	83	18
Bortfald	117	55	6	21	4	20	4
Ophævelse + hjemvisning	129	65	7	31	6	19	4
Ophævelse alene	-	-	-	-	-	-	-
Stadfæstelse	1.205	381	41	301	57	211	46
Ændring	195	0	0	75	14	91	20
I alt⁵		765	82	494	93	424	93

2010 januar- november	Alle områder	Planloven - retlige		Planloven - landzone		Naturbeskyttelses- Loven	
		antal	%-fordeling	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling
Afgørelser i alt	2.062	903	44	431	21	508	25
Afvisning	368	226	25	24	6	77	15
Bortfald	99	56	6	10	2	21	4
Ophævelse + hjemvisning	116	63	7	54	13	28	6
Ophævelse alene	-	-	-	-	-	-	-
Stadfæstelse	994	389	43	247	57	248	49
Ændring	190	1	0	74	17	95	19
I alt⁵		735	81	409	95	469	92

⁵ Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager være registreret med mere end én afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager

Udfaldet af realitetsbehandlede afgørelser 2009 og 2010
Natur- og planlovsområdet

2009	Planloven - retlige		Planloven - landzone		Naturbeskyttelses- Loven	
	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling
Ophævelse + hjemvisning	65	15	31	8	19	6
Ophævelse alene	-	-	-	-	-	-
Stadfæstelse	381	85	301	74	211	66
Ændring	-	0	75	18	91	28
I alt	446	100	407	100	321	100

2010 (januar – november)	Planloven - retlige		Planloven - landzone		Naturbeskyttelses- Loven	
	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling	antal	%-fordeling
Ophævelse + hjemvisning	63	14	54	14	28	7
Ophævelse alene	-	-	-	-	-	-
Stadfæstelse	389	86	247	66	248	67
Ændring	-	-	74	20	95	26
I alt⁵	453	100	375	95	371	100

Sagsomsætning i Miljøklagenævnet

2010 - januar-november

	Husdyrbrug	Samlet
Antal sager afsluttet	246	578

Fordelt ved følgende

Afgørelsestype	Husdyrbrug		Samlet	
	Antal	Fordeling	Antal	Fordeling
Afvisning	53	22	121	22
Aktindsigt	2	1	11	2
Bortfald	70	29	139	25
Fastholdelse ¹	4	2	9	2
Ophævelse og hjemvisning	61	25	93	17
Ophævelse alene	9	4	25	4
Stadfæstelse	15	6	75	13
Ændring	31	13	83	15
I ALT ²	245	100	556	100

¹ Ved genoptagelsessager.

² Optælling af sager efter afgørelsestype er foretaget i Captia, hvor ikke alle sager er forsynet med oplysning om afgørelsestype. Endvidere kan nogle sager rumme mere end en afgørelsestype. Antallet af sager med oplysning om afgørelsestype kan således afvige fra det samlede antal afsluttede sager.

Stikprøve af 173 afgjorte sager fra Miljøklagenævnet vedr. husdyrgodkendelsesloven

Ekspertudvalget vedrørende klagesystemet på natur- og miljøområdet har via en stikprøvevis gennemgang af sager på husdyrgodkendelseslovens område ønsket at fastlægge:

- hvem der klager,
- klagetemaer, og
- afgørelsesudfald.

1. Stikprøve og udvælgelse af sager hertil

Udvalget har oplyst, at der er behov for en stikprøve på 173 sager. Forlods udvælgelsen af sager til stikprøven aftales det, at stikprøven vælges ud fra følgende kriterier:

- De senest afsluttede sager (sager, hvor der er truffet afgørelse) efter husdyrgodkendelsesloven (HL) defineret ved sagsgruppe NMK-13* i Natur- og Miljøklagenævnets nye version af Captia og ved sagsgruppe MKN-13* i den forrige version af Captia.
- Følgende typer af sager indgår ikke i stikprøven:
 - sager med anmodning om genoptagelse,
 - sager der alene omhandler aktindsigt,
 - sager der er afsluttet grundet bortfald.

I øvrigt indgår delafgørelser (om fx opsættende virkning) heller ikke i grundlaget for opgaven.

For hver af de enkelte sager i stikprøven er der ekstraheret data for følgende:

- Hjemmel: Hvilken hjemmel er benyttet ved førsteinstans (kommunens) afgørelse.
- Klagere: De aktuelle klagere er fremfundet, og klagerne er herefter inddelt i overordnede kategorier – ansøger, omboende og grønne organisationer (DN, Det Økologiske Råd, Dansk Sportsfiskerforbund etc.).
- Klagetemaer: For hver sag er de relevante klagetemaer fremfundet (ammoniakdeposition på habitat, ammoniakdeposition på omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, BAT, lugt, trafik etc.). Dog bemærkes det, at klagetemaer rejst efter klagens indgivelse under evt. senere skriftveksling fx høringssvar ikke er medtaget ved nærværende.
- Afgørelsesudfald: For hver sag er fremfundet det aktuelle udfald af sagen (afvisning, ophævelse og hjemvisning, ophævelse alene, stadfæstelse eller ændring) samt f.s.v. angår afvisninger og ophævelser de begrundelser, som nævnet har tillagt betydning for afgørelsens udfald.

- Understøttende data: For hver sag er tillige fremfundet data om 1. instans (kommunenavn) og for sagens oprettelse og afgørelse i nævnet.

2. Resultater generelt

Tabellerne nedenfor rummer en serie udvalgte sammenstillinger af de ekstraherede data fra sagerne i stikprøven.

I tabel 1 er givet en oversigt over de hjemler, som førsteinstansen (kommunerne) havde angivet i sine afgørelser i de 173 sager i stikprøven.

Tabel 1 Hjemmelsgrundlag, jf. førsteinstansens (kommunernes) afgørelser

	Antal sager	Fordeling i %
Husdyrgodkendelseslovens § 11	18	10
Husdyrgodkendelseslovens § 12	106	61
Husdyrgodkendelseslovens § 16	12	7
Anden	38	22
Sum	174	100

I en enkelt af sagerne havde førsteinstansen angivet to hjemler for sin afgørelse, hvorfor summen af antal sager i tabel 1 er 174 i stedet for 173.

3. Resultater – fordeling af klagere

I tabel 2 er angivet fordelingen af klagere i sagerne i stikprøven. Under kolonnen ”Antal sager” er angivet det antal sager, hvor der er indgivet klage fra ansøger, en eller flere omboende, en eller flere grønne organisationer respektive fra andre (typisk et miljøcenter).

Tabel 2 Fordeling af klagere (kun klageberettigede klagere)

	Antal sager	Fordeling i %
Ansøger	29	15
Omboende	46	25
Grønne organisationer	106	56
Andre	7	4
Sum	188	100

For så vidt angår omboende, er der ofte flere omboende, der klager i samme sag. De 46 sager med klager fra omboende rummer således samlet set klager fra i alt 65 omboende. Hertil kommer omboende, som ikke er klageberettigede, og hvis klage derfor er afvist af nævnet.

Det bemærkes i øvrigt, at fordelingen af klager mellem ansøger, omboende, grønne organisationer respektive andre, som er fundet for sagerne i stikprøven, ikke nødvendigvis er repræsentativ for fordelingen i de klagesager efter husdyrgodkendelsesloven, der tilgår nævnet. Det skyldes, at stikprøven er en stikprøve af afgjorte sager, og dermed ikke nødvendigvis repræsenterer de indkommende klagesager.

Det er nævnets indtryk, at en gennemgang af fx 173 af nævnets samlede indkomne sager ville vise, at sager, hvor klager er ansøger selv eller omboende, der er anerkendt som klageberettiget, ville optræde hyppigere, end det er tilfældet i indeværende stikprøveprojekt. Dette indebærer ligeledes, at de klagetemaer, som typisk rejses af ansøger og omboende, tilsvarende ville optræde hyppigere, end det fremgår af stikprøveprojektets skema. Den procentvise fordeling mellem klagerne i tabel 2 ville derfor vise en lidt højere andel af klager fra omboende og ansøger, ligesom variationen af klagetemaer ville være større.

En tilsvarende gennemgang af senest indkomne sager ville give et tilsvarende resultat.

Overordnet set er det dog fortsat nævnets opfattelse, at de grønne organisationer står for de fleste klager. Derfor vurderer nævnet, at tabel 4 nedenfor vedrørende de hyppigst forekommende klagetemaer vil vise samme resultat, dog med en vis ændring af den procentvise fordeling, hvis stikprøveprojektet baseredes på nævnets samlede indkomne sager eller på de senest indkomne sager.

Også for så vidt angår de grønne organisationer, er der ofte mere end en organisation, der klager i samme sag. De 106 sager med klager fra grønne organisationer rummer således samlet set 137 klager fra de grønne organisationer. Fordelingen af disse er angivet i tabel 3.

Tabel 3 Fordeling af klager fra de grønne organisationer

	Antal sager	Fordeling i %
Det Økologiske Råd	53	39
Danmarks Naturfredningsforening	48	35
Dansk Sportsfiskerforbund	8	6
Dansk Ornitologisk Forening	28	20
Sum	137	100

Samlet set rummer de 173 sager i stikprøven i alt 238 klager og dermed i gennemsnit 1,4 klager pr. sag. Det maksimale antal klager, der er truffet i disse sager, er 9. Det bemærkes igen, at dette tal er eksklusiv afviste klager i sagerne.

4. Resultater – klagetemaer

Klagesagerne på husdyrområdet rummer en betydelig mængde klagetemaer med stor forskellighed. I tabel 4 er listet de klagetemaer, der er hyppigst forekommende i de 173 sager i stikprøven. Under kolonnen ”Antal sager” er således anført det antal sager, hvor det pågældende klagetema er rejst. I tabellen er også angivet den frekvens, hvormed disse klagetemaer forekommer blandt de øvrige identificerede klagetemaer. Det bemærkes i denne sammenhæng, at ”Andet” her optræder som ét klagetema, der – som det også fremgår af rapporteringen – reelt også dækker over en betydelig mængde klagetemaer.

Tabel 4 Hyppigst forekommende klagetemaer

	Antal sager	Fordeling i %
BAT - Anlæg – ammoniak-reduktionskrav	77	12
Andet	68	11

Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (nitrat)	67	11
NBL § 3-områder – Ammoniak-deposition og/eller udvaskning af næringsstoffer	48	8
Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (fosfor)	47	7
BAT for markdrift og andet vedr. arealer	46	7

Typisk rummer sagerne i stikprøven mere end et klagetema. Det er således konstateret, at de 173 sager til sammen rummede mere end 635 klagetemaer og dermed i gennemsnit mere end 3,7 klagetemaer pr. sag. At der her anføres ”mere end” skyldes det førnævnte forhold, at ”Andet” optræder som ét klagetema, der reelt dækker over flere klagetemaer.

Det bemærkes i øvrigt – tilsvarende fordelingen af klager – at variationen af klagetemaer fundet for sagerne i stikprøven ikke nødvendigvis er repræsentativ for den variation af klagetemaer, der er i de sager efter husdyrgodkendelsesloven, der tilgår nævnet. Det skyldes igen, at stikprøven er en stikprøve af afgjorte sager, og dermed ikke nødvendigvis repræsenterer de indkommende klagesager.

5. Resultater – afgørelsesudfald

I tabel 5 er listet udfaldet af nævnets afgørelser af de 173 sager i stikprøven.

Tabel 5 Fordeling af afgørelsesudfald

	Antal sager	Fordeling i %
Afvisning	35	20
Ophævelse og hjemvisning	114	66
Ophævelse alene	4	2
Stadfæstelse	11	7
Ændring (vilkårsændringer og andet)	9	5
Sum	173	100

I tabel 6 er fordelingen af afgørelsesudfaldene opdelt efter klager. I fx kolonnen ”Ansøger” er således listet fordelingen af afgørelsesudfald (i %) i de sager, hvor der har foreligget en klage fra ansøger – altså fordelingen af afgørelsesudfaldene i de 29 sager med klager fra ansøger, jf. tabel 2 ovenfor. Tilsvarende gælder for de øvrige kolonner.

En klage fra fx ansøger er således for nogle af sagerne en blandt flere klager og tilsvarende gælder for de øvrige kolonner. Resultaterne i tabellen illustrerer dog alligevel, at der er tydelige forskelle på afgørelsesudfaldene afhængigt af, hvem der har påklaget de pågældende sager. Stadfæstelser ses således hyppigst i sager påklaget af ansøger, og afvisninger ses hyppigst i sager påklaget af omboende og andre, mens ophævelser og hjemvisning ses hyppigst i sager påklaget af de grønne organisationer.

Tabel 6 Fordeling (i %) af afgørelsesudfald efter klagere

	Ansøger	Omboende	Grønne org.	Andre
Afvisning	28	39	6	43
Ophævelse og hjemvisning	41	39	90	43
Ophævelse alene	3	0	3	0
Stadfæstelse	24	9	0	0
Ændring (vilkårsændringer og andet)	3	13	2	14
Sum	100	100	100	100

Som det ses af tabel 5, er ”Ophævelse og hjemvisning” det hyppigst forekommende afgørelsesudfald i de 173 sager i stikprøven. Der er således i 66 % af sagerne truffet afgørelse om ophævelse af førsteinstansens (kommunens) afgørelse og hjemvisning til fornyet behandling.

Blandt de 173 sager indgår der sager fra 47 kommuner. Antallet af sager fra hver af disse kommuner varierer fra 15 kommuner med blot 1 sag til en enkelt kommune med 26 sager. Fra 9 kommuner er der modtaget 2 sager og fra andre 9 kommuner er der modtaget 3 sager. Medianværdien for antallet af sager pr. kommune i stikprøven ligger på 2.

For de – få – kommuner i stikprøven, hvor der indgår 10 eller flere sager er andelen af afgørelsesudfaldet ”Ophævelse og hjemvisning” i blandt disse sager listet i tabel 7. Denne andel kan betegnes hjemvisningsprocenten.

Tabel 7 Andel af afgørelsesudfaldet ”Ophævelse og hjemvisning”

	Antal sager	Andel i %
Tønder Kommune	26	96
Nordfyns Kommune	14	79
Varde Kommune	13	85
Ålborg Kommune	10	40
Alle blandt de 173 sager, jf. tabel 5	114	66

6. Resultater – afvisningssager

I tabel 8 er der for de sager, der er afvist, angivet nævnets afvisningsgrunde og fordelingen heraf.

Tabel 8 Begrundelser for afvisninger

	Antal sager	Fordeling i %
Klagefrist overskredet	8	23
Manglende klageberettigelse	18	51
Manglende kompetence	9	26
Sum	35	100

7. Resultater – begrundelser for ophævelser

Endelig er der i tabel 9 for de sager, hvor nævnet har truffet afgørelse om ophævelse, angivet de begrundelser, som nævnet hyppigst har anført som årsag til de pågældende ophævelser. I tabellen er anført nævnets primære begrundelser for ophævelserne. Det bemærkes hertil, at nævnets afgørelser om ophævelse ofte tillige er fulgt af sekundære begrundelser for ophævelserne.

Tabel 9 Hyppigste begrundelser for ophævelse

	Antal sager	Fordeling i %
Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (nitrat)	59	38
BAT - Anlæg – ammoniak-reduktionskrav	50	32
Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (fosfor)	9	6

Det bemærkes i øvrigt, at ophævelserne altovervejende også er fulgt af hjemvisning af de pågældende sager til fornyet førsteinstans behandling.

8. Generelle bemærkninger til klagetemaer

Husdyrområdets sager er karakteriseret ved en betydelig mængde klagetemaer af stor forskellighed.

Nogle af klagetemaerne er imidlertid nært forbundne, og en klage kan således rejse flere klagetemaer i relation til en konkret problemstilling. Fx kan en klage påpege problemet med ammoniakemission ved at rejse flere klagetemaer om fx manglende BAT på anlægget, manglende BAT ved markdriften og ved ammoniakpåvirkning af naturområder. I sådanne tilfælde er alle de udtrykkelige i klagen nævnte klagetemaer afkrydset.

De rejste klagetemaerne knytter sig ofte til, hvem der klager. Der er således forskel på, hvilke klagetemaer der typisk rejses af henholdsvis de grønne organisationer og omboende.

Hyppigheden af klagetemaerne er ligeledes forskellige. Det er derfor fundet mest hensigtsmæssigt, at placere en større gruppe af klagetemaer, som kun optræder få gange eller, som ofte fremstår som sekundære bemærkninger i klagen under klagetemaet ”Andet”. Nedenfor er oplistet en række eksempler på sådanne konkrete klagetemaer (se nedenfor under ”Andet”).

Ved afkrydsning af klagetemaerne er der lagt vægt på den umiddelbare formulering af klagen.

8.1. Særligt vedrørende klager over påvirkning af habitat

Det skal særligt bemærkes, at i en stor del af sagerne påpeger klager manglende/utilstrækkelige urderinger af påvirkningen af habitatområdet.

I en række sager klages der over udvaskning af næringsstoffer til habitatområder, uden at klagen skelner mellem nitrat og fosfor – for disse klager er der afkrydset i begge klagetemaerne:

- Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (nitrat)

- Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (fosfor)

I enkelte af sagerne påpeges beskyttelsen af Natura 2000-områder i generelle vendinger – afkrydsning i de tre klagetemaer om habitat alt efter hvilke habitatområder, der er relevante for afgørelsen.

8.2. Eksempler på konkrete klager under de enkelte klagetemaer

Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (nitrat)

- Manglende/utilstrækkelig vurdering/oplysninger om udvaskning af nitrat
- Klage fra ansøger vedr. typisk uberettiget stramning i fht generelt beskyttelsesniveau

Habitat - Udvaskning af næringsstoffer (fosfor)

- Manglende/utilstrækkelig vurdering/oplysninger om fosforoverskud
- Overgødsning med fosfor på arealer, der afvander til konkrete habitater
- Klage fra ansøger vedr. typisk uberettiget stramning i fht generelt beskyttelsesniveau

Habitat - Ammoniakdeposition

- Manglende/utilstrækkelig vurdering/oplysninger om ammoniakdepositionen
- Klage fra ansøger vedr. typisk uberettiget stramning i fht det generelle beskyttelsesniveau

NBL § 3-områder - Ammoniakdeposition, udvaskning af næringsstoffer

- Herunder spørgsmål om sprøjte- og gødningsfri bræmmer
- Klage over at vilkår til beskyttelse af § 3-områder er uden reel værdi

NBL § 3-områder - Anden påvirkning

- § 3-natur er godkendt som udbringningsareal
- Spørgsmål om hvorvidt et areal eller naturtype er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

Beskyttelse af bilag IV-arter

- Beskyttelse af arten og dens levesteder

Drikkevandsinteresser / Grundvandsbeskyttelse

- Herunder nitratudvaskning til grundvandet

Afstandskrav efter HL §§ 6 og 8/ pelsdyrbekendtgørelsens kapitel 2

- Manglende overholdelse af afstandskrav
- Spørgsmål angående dispensation fra afstandskrav

Anlæg - Opbevaringskapacitet til ansøgt gødningsmængde

- Opbevaringskapaciteten er for lille
- Opbevaringskapaciteten er for stor
- Manglende oplysninger om opbevaringskapacitet på tredje mands ejendom
- Opbevaringskapacitet til markstakke

BAT - Anlæg - ammoniakreduktionskrav

- Det godkendte staldsystem er ikke BAT
- Flydelag/teltoverdækning på gyllebeholder
- *Klagepunkter, der angår generelle krav om ammoniakreduktion / reduktion af ammoniakemission, er placeret i denne kategori, medmindre der er refereret til andet i klagen.*

BAT og vilkår for produktionen og driften af anlægget

- Vilkår om foder er ikke BAT
- Vilkår om foder er uklart
- Vilkår om foderoptimering – til opfyldelse af krav til ammoniakreduktion
- Vilkår om dokumentation af foderoptimering
- Vilkår om foder (fodersammensætning) er problematisk i forhold til dyrevelfærd

BAT og forhold vedr. for arealer (egne arealer)

- Vilkår om sædskifte
- Vilkår om efterafgrøder
- Vilkår om udbringning af dybstrøelse
- Vilkår om nedfældning af husdyrgødning (opnår større ammoniakreduktion end ved udlægning med slæbeslanger)
- Vilkår om afgrøder egnet til at fraføre fosfor
- Fosforbalance på arealer
- Uklart, hvilke arealer der er omfattet af miljøgodkendelsen
- Spørgsmål om udbringningsarealernes nitratklasser
- Spørgsmål om opfyldelse af harmonikrav efter godkendelsesbekendtgørelsens § 5
- Vilkår om udbringning er upræcise

Landskabelige hensyn

- Spørgsmål angående beplantning – vilkår er unødvendigt, uhjemlet eller utilstrækkeligt
- Vilkår om beplantning giver gener for landbrugsdriften
- Placering af anlæg giver udsynsmæssige gener for omboende
- Opførelse af anlæg i ikke-afdæmpede farver og materialer
- Dominerende placering i landskabet
- Den landskabelige vurdering er utilstrækkelig eller mangler
- Placering uden tilknytning til eksisterende bebyggelsesarealer

Påvirkning af kulturmiljøer

- Bevaringsværdige landbymiljøer o.lign.
- Gener i forhold til kirkebygninger – visuelle, påvirkning pga. alger, gener i forhold til kirkelige aktiviteter

Lugtgeneafstand - Godkendelsesbekendtgørelsens § 9, jf. bilag 3

- Lugtgeneafstandens overholdelse
- Klage vedr. beregningsgrundlaget for lugtgeneafstanden

Lugtgener i øvrigt

- Lugtgener i almindelighed
- Vilkår til mindskelse af lugtgener, herunder spørgsmål om tekniske indretninger til mindskelse af lugtgener

Støj

- Primært støj fra anlægget

Gener fra fluer, rotter m.v.

- Gener fra fluer, rotter, måger m.v.

Trafik

- Transport af husdyrgødning, herunder teknisk indretning af køretøjet
- Spørgsmål om etablering og nedlægning af adgangsvej til husdyrbruget
- Trafiksikkerhed
- Lugtgener fra transport af husdyrgødning
- Støj fra trafik relateret til husdyrbruget
- Tidspunkter for kørsel til og fra husdyrbruget
- Ødelæggelse af vejnettet
- Påvirkning af omboendes huse pga. tung trafik, fx rystelser, revner i muren m.v.
- Støvgener fra trafik

Processuelle spørgsmål og forhold vedr. kommunens sagsbehandling

- Fejl i høringsprocedure
- God forvaltningsskik
- Spørgsmål angående kommunens fremgangsmåde under behandling af sagen
- Usaglige hensyn (magtfordrejning)
- Aktindsigt i kommunens sag

Forkert anvendelse af lovgivning

- Tillæg burde i stedet være en godkendelse af samlede husdyrbrug inkl. arealer
- Spørgsmål om korrekt hjemmel
- Spørgsmål om anvendelse af korrekte vejledninger
- Inddragelse af relevant EU-lovgivning

Overholdelse af Nitratdirektivet

- Klagetemaet er jævnligt påpeget af Det Økologiske Råd

Fosforbalance – fosforoverskuddet

- Klagepunkter, der går på manglende fosforbalance, for højt fosforoverskud (uden specifik henvisning til arealer eller påvirkning af konkrete naturtyper)
 - Bemærk, at dette klagetema har nær sammenhæng med klagetemaet ”BAT og forhold vedr. for arealer (egne arealer)”
- Manglende/utilstrækkelig vurdering/oplysninger om fosforoverskud

Samlet miljøgodkendelse af flere ejendomme

- Spørgsmål angående samlet miljøgodkendelse af flere ejendomme, fordi de er teknisk og forureningsmæssigt forbundne

Godkendelsespligt

- Spørgsmål om hvorvidt det ansøgte kræver en miljøgodkendelse efter HL

Tilsynsspørgsmål

- Bemærkning om/klage over ulovlig eksisterende produktion
- Vilkår er ikke overholdt
- Klage over lovliggørelsespåbud
- Spørgsmål om tidsfristen for efterlevelse af et lovliggørelsespåbud

Andet

a) Mangler eller fejl i kommunens afgørelse eller i ansøgningskemaet

- Manglende oplysninger om ammoniaktab i nudrift og/eller ansøgt drift
- Manglende begrundelser for kommunens vurderinger/konklusioner
- Ny bebyggelse er udeladt af miljøgodkendelsen
- Mangler tidsangivelser for udbringning af husdyrgødning
- Udlejet gyllebeholder (og dermed ammoniaktabet fra denne) er undtaget miljøgodkendelsen
- Kommunens beregninger er forkerte, fx beregninger af ammoniaktabet
- Oplysninger i ansøgningskema er forkerte
- Kommunen har ikke overvejet (alle) alternativer
- Manglende vurderingen af kumulative virkninger af udvidelser på nærliggende ejendomme
- Forkert angivet klagefrist

b) Uoverensstemmelser

- Uoverensstemmelse mellem oplyst nudrift og aktuel nudrift (både størrelse og/eller dyretype)
- Uoverensstemmelse mellem vilkår og miljøteknisk beskrivelse
- Uoverensstemmelse mellem husdyrbrugets adresse i miljøgodkendelsen og CVR-register/CHR-register

c) Klager angående konkrete vilkår

- Udnyttelsesfrist forlænget
- Vilkår vedr. husdyrproduktionens ophør
- Vilkår om, at produktionen i det enkelte år kan overskride den tilladte produktion.
- Spørgsmål om unødvendige/uberettigede vilkår (fx bestemt dato for retsbeskyttelsens udløb, dato for hvornår miljøgodkendelsens vilkår skal være opfyldt, nedrivning af lovligt opførte bygninger)

e) Klagepunkter, der angår tredjemandsarealer

- Kommunen har fastsat uhjemlede vilkår for tredjemandsarealer
- Spørgsmål vedr. (bindende) gylleaftaler og aftalearealernes beliggenhed

f) Risiko for uheld og lign.

- Brandfare og vilkår til beskyttelse mod brandfare
- Risiko for forurening som følge af uheld (fx gylleudslip), og vilkår til beskyttelse mod forurening som følge af uheld
- Sundhedsrisiko for omboende

g) Øvrigt

- Forurening med sprøjtegifte
- Opbevaring af døde dyr
- Dyrevelfærd - typisk i en klage fra ansøger, der mener at et vilkår kan være problematisk i forhold til dyrevelfærden.
- Godkendt stald unødvendig stor
- Støvgener fra husdyrbruget (især ved udgående dyr, ridebaner m.v.)
- Spørgsmål angående energiforbrug
- Økonomiske forhold, fx omboendes tab af ejendomsværdi/herlighedsværdi eller øget udgifter til vedligeholdelse af privat vej.
- Mangler vedrørende VVM (generel formulering af klagepunktet).

Opgørelse af sagsbeholdning i 2011 og produktivitet i 2008-2010**Sagsbeholdninger****Natur- og planområdet (tidligere NKN)**

Lovområde	Beholdning primo 2011 (antal sager)	Nye sager pr. år (antal sager)	Gsn. alder alle sager (dage)	Gsn. alder 10 % ældste (dage)
Retlige sager (planloven)	383	921	198	475
Landzoneklager (planloven)	197	573	163	424
Naturbeskyttelsesloven	345	512	185	485
Råstofloven	18	113	257	481
Skovloven	11	19	258	445
Miljøvurderingsloven	28	83	206	531
Mindre sagsområder	29	35	251	818
Fredningssager	13	7	373	839
Fredningsdispensationer	19	63	109	206
Sagsbeholdning i alt	1043	2326		

Miljøområdet (tidligere MKN)

Lovområde	Beholdning primo 2011 6) (antal sager)	Nye sager pr. år (antal sager)	Gsn. alder alle sager (dage)	Gsn. alder 10 % ældste (dage)
Industri	129	96	495	1514
Beskyttelse af overfladevand	102	40	721	1711
Vandindvinding	180	100	698	1542
Dambrug	78	32	1521	1988
Jord og grundvandsbeskyttelse	126	52	737	1823
Kemiske stoffer	2	0	1574	- 7)
Husdyrbrug	818	388	338	945
Mindre sagsområder	35	12	717	1097
Sagsbeholdning i alt	1470	720		
Total alle lovområder	2513	3046		

6) Antallet af sager i beholdning kan variere i forhold til andre opgørelser som følge af forskellige tidspunkter og metoder for optællingen

7) Kun 2 sager i beholdning primo 2011, derfor ingen beregning af '10% ældste

Produktivitet (afgørelser/total ÅV)

Natur- og planområdet (tidligere NKN)

Lovområde	Produktivitet 2008 (sager/ÅV)	Produktivitet 2009 (sager/ÅV)	Produktivitet 2010 2) (sager/ÅV)
Retlige sager (planloven)			
Landzoneklager (planloven)			
Naturbeskyttelsesloven			
Råstofloven			
Skovloven			
Miljøvurderingsloven			
Mindre sagsområder			
Fredningsdispensationer			
Gennemsnitlig produktivitet 1)	41	49	43

1) Produktiviteten er målt excl. gebyrafvisningsafgørelser

2) Faldet i totalproduktivitet er delvis af teknisk karakter pga. ÅV-forøgelse i adm.afd.

Miljøområdet (tidligere MKN)**Lovområde**

	Produktivitet	Produktivitet	Produktivitet
	2008	2009	2010
	(sager/ÅV)	(sager/ÅV)	(sager/ÅV)
Industri	18	16	19
Beskyttelse af overfladevand	9	22	21
Vandindvinding	21	16	22
Dambrug	7	19	20
Jord og grundvandsbeskyttelse	10	14	7
Kemiske stoffer 3)	-	-	-
Husdyrbrug 4)	8	15	20
Mindre sagsområder 5)	159	22	27
Gennemsnitlig produktivitet	11	16	18

3) Der er ikke beregnet produktivitet som følge af meget få sager

4) Excl. Konsulentprojekter

5) For 'Mindre sagsområder' skyldes det ekstraordinært høje produktivitetstal i 2008 et lille antal afgørelser med meget kort sagsbehandlingstid

Opgørelse af gennemsnitlige sagsbehandlingstider for perioden 2007-2010**Gennemsnitlige sagsbehandlingstider for perioden 2007 – 2010****Natur- og planområdet (tidligere NKN)**

Fag-/lovområde	Resultat	Resultat	Resultat	Resultat
	2007	2008	2009	2010
	Alder(dage)	Alder(dage)	Alder(dage)	Alder(dage)
Retlige sager (planloven)	211	189	157	151
Landzoneklager (planloven)	234	191	200	196
Naturbeskyttelsesloven	250	197	205	203
Råstofloven	171	339	187	156
Skovloven	214	189	344	347
Miljøvurderingsloven	-	193	198	135
Mindre sagsområder	209	185	231	246
Fredningssager	467	527	640	764
Fredningsdispensationer	208	143	173	201
I alt (gennemsnit) ex. fredningssager	213	190	185	177

I ovenstående sagsbehandlingstider er ikke indregnet gebyrafvisningssager

Miljøområdet (tidligere MKN)

Fag-/lovområde	Resultat	Resultat	Resultat	Resultat
	2007	2008	2009	2010
	Alder(dage)	Alder(dage)	Alder(dage)	Alder(dage)
Industri	245	384	504	548
Beskyttelse af overfladevand	246	246	332	497
Vandindvinding	89	345	323	445
Dambrug	396	750	992	1287
Jord og grundvandsbeskyttelse	168	423	469	481
Kemiske stoffer	-	-	708	-
Husdyrbrug	267	356	525	443
Mindre sagsområder	132	240	250	536
I alt (gennemsnit)	244	418	574	567

Opgørelse af sagsomsætningen i Naturklagenævnet og Miljøklagenævnet i 2007-2010

2007	Overført 1)	Sager til sagsbehandling 3)	Afgjorte sager	Beholdning ultimo
Retlige sager (planloven)			1076	
Landzoneklager (planloven)			443	
Naturbeskyttelsesloven			229	
Råstofloven			150	
Skovloven			23	
Miljøvurderingsloven 2)			-	
Mindre sagsområder natur/plan			52	
Fredningsdispensationer			51	
Naturklagenævnet total		1976	2024	1188
Industri		50	39	112
Beskyttelse af overfladevand		15	9	34
Vandindvinding		52	18	75
Dambrug		250	22	272
Jord og grundvandsbeskyttelse		40	24	84
Kemiske stoffer		0	0	7
Husdyrbrug		100	79	173
Mindre sagsområder miljøområdet		3	6	9
Miljøklagenævnet total		398	197	766
TOTAL	510	2374	2221	1954

1) Overført fra Skov- og Naturstyrelsen og fra Miljøstyrelsen

2) Indgår i 'Mindre sagsområder natur/plan'

3) Tallene for sagstilgangen til Naturklagenævnet er korrigeret som følge af registreringstekniske fejl og unøjagtigheder opstået primært ved oprettelsen af nye sager. Derfor kan tallene for "sager til sagsbehandling" ikke underopdeles på lovområder

2008	Sager til sagsbehandling 3)	Afgjorte sager	Beholdning ultimo
Retlige sager (planloven)		924	
Landzoneklager (planloven)		414	
Naturbeskyttelsesloven		359	
Råstofloven		21	
Skovloven		11	
Miljøvurderingsloven		54	
Mindre sagsområder natur/plan		32	
Fredningsdispensationer		45	
Naturklagenævnet total	1883	1860	1211
Industri	92	57	147
Beskyttelse af overfladevand	47	10	71
Vandindvinding	56	29	102
Dambrug	6	34	244
Jord og grundvandsbeskyttelse	58	33	109
Kemiske stoffer	0	0	7
Husdyrbrug	262	57	378
Mindre sagsområder miljøområdet	44	12	41
Miljøklagenævnet total	565	232	1099
TOTAL	2448	2092	2310

2009	Sager til sagsbehandling 3)	Afgjorte sager	Beholdning ultimo
Retlige sager (planloven)		839	
Landzoneklager (planloven)		511	
Naturbeskyttelsesloven		423	
Råstofloven		206	
Skovloven		23	
Miljøvurderingsloven		100	
Mindre sagsområder natur/plan		32	
Fredningsdispensationer		68	
Naturklagenævnet	1998	2202	1007
Industri	92	61	178
Beskyttelse af overfladevand	37	26	82
Vandindvinding	56	29	129
Dambrug	4	89	159
Jord og grundvandsbeskyttelse	50	59	100
Kemiske stoffer	1	2	6
Husdyrbrug	340	236	482
Mindre sagsområder miljøområdet	5	6	40
Miljøklagenævnet total	585	508	1176
Miljøklagenævnet og naturklagenævnet total	2583	2710	2183

2010	Sager til sagsbehandling 3)	Afgjorte sager	Beholdning ultimo
Retlige sager (planloven)	821	824	383
Landzoneklager (planloven)	389	410	197
Naturbeskyttelsesloven	520	465	345
Råstofloven	38	35	18
Skovloven	10	16	11
Miljøvurderingsloven	78	79	28
Mindre sagsområder natur/plan	32	27	29
Fredningsdispensationer	52	53	19
Naturklagenævnet total	1940	1909	1030
Industri	97	141	134
Beskyttelse af overfladevand	61	44	99
Vandindvinding	88	44	173
Dambrug	4	78	85
Jord og grundvandsbeskyttelse	61	35	126
Kemiske stoffer	0	3	3
Husdyrbrug	668	332	818
Mindre sagsområder miljøområdet	19	24	35
Miljøklagenævnet total	998	701	1473
TOTAL	2938	2610	2503

Evaluering af klagegebyret i Naturklagenævnet.

1. Baggrund og formål

Betaling af klagesagsgebyr til Naturklagenævnet ifm. indsendelse af klagesager blev indført i april 2004. I følge gebyrbekendtgørelsen skal gebyrordningen evalueres med henblik på en stillingtagen til, om gebyrordningen skal videreføres efter 1. september 2009, hvor den nuværende forsøgsperiode udløber.

Naturklagenævnet har på denne baggrund i samarbejde med Miljøministeriets departement iværksat en evaluering af gebyrordningen. Evalueringen støtter sig i muligt omfang til kvantitative vurderinger, men skal desuden så vidt muligt indeholde kvalitative bedømmelser og erfaringer fra den hidtidige gebyradministration.

2. Kvantitative undersøgelser

2.1. Undersøgelse af afviste sager som følge af manglende eller for sen gebyrindbetaling

2.1.1. Sagsmateriale

- Sager oprettet fra den 1. april 2004 (hvor gebyrordningen trådte i kraft) til og med den 31. december 2006, der er afvist som følge af manglende eller for sent indbetalt gebyr.
- Sager, hvor der er klaget og opkrævet gebyr, men hvor gebyret ikke bliver betalt, og hvor klagen derfor er afvist, undersøges efter følgende kriterier.

Det ønskes undersøgt, om klagegebyret betyder, at visse typer klager afvises hyppigere end andre på grund af manglende gebyrbetaling / gebyrafvisning. Der foretages efter aftale med departementet en sammenligning af klagertyper i de gebyrafviste klager med klagertyper i afgjorte sager i samme perioder.

2.1.2. Datagrundlag

'Modtagne klager' er data hentet fra budgetanalyse af Naturklagenævnet fra 2006 (kildematerialet ukendt). 'Gebyrafviste klager' er opgjort på grundlag af udtræk journaldatabaserne foretaget i februar 2009.

2.1.3. Registrering af oplysninger i den enkelte sag

a. Typen af klager - opdeles i 5 grupper:

1. Ejere (hvad enten klagen indgives af ejeren selv eller af en repræsentant herfor)

2. Nærtboende naboer/omboende (eller en repræsentant herfor, herunder grundejerforening). Ved 'nærtboende' forstås naboer, som er direkte påvirket af klagens 'emne'. Afstandskriterium 'inden for max. 200 m fra det påklagede' idet der dog kan være behov for en subjektiv vurdering.
3. Fjerntboende naboer/omboende (eller en repræsentant herfor, herunder grundejerforening). Ved 'fjerntboende' forstås naboer, som ikke direkte påvirkes af klagens udfald. Afstandskriterium 'nabo som ikke er beliggende inden for 200 m fra det påklagede'.
4. Grønne foreninger, herunder navnlig Danmarks Naturfredningsforening
5. Myndigheder

b. Lovområder – opdeles i 4 kategorier:

1. Landzonesager
2. Retlige klager
3. Naturbeskyttelseslovsager
4. Øvrige

2.1.4. Resultater af undersøgelsen

Normering af sammenligningsgrundlag:

Da opgørelsen af kildematerialet i budgetanalysen og udtrækket fra Captia er foretaget med forskellig systematik, foretages følgende 'normering' af materialet i de 2 undersøgelser:

Gruppe i sammenligningstabel	Registreringer i budgetanalyse	Dataindsamling fra journalsystem
'Ejer'	'Ejer' + 'grundejerforening' + 50 % 'advokater' + 50 % 'rådgivere'	Ejer
'Nabo'	'Nabo' + 50 % 'advokater' + 50 % 'rådgivere'	Nærtboende nabo + fjerntboende nabo
'Myndighed'	'Amt' + 'kommune'	Amt + kommune
'Grøn forening'	'DN'	Alle grønne foreninger
'Diverse'	'Ej opgjort'	Øvrige

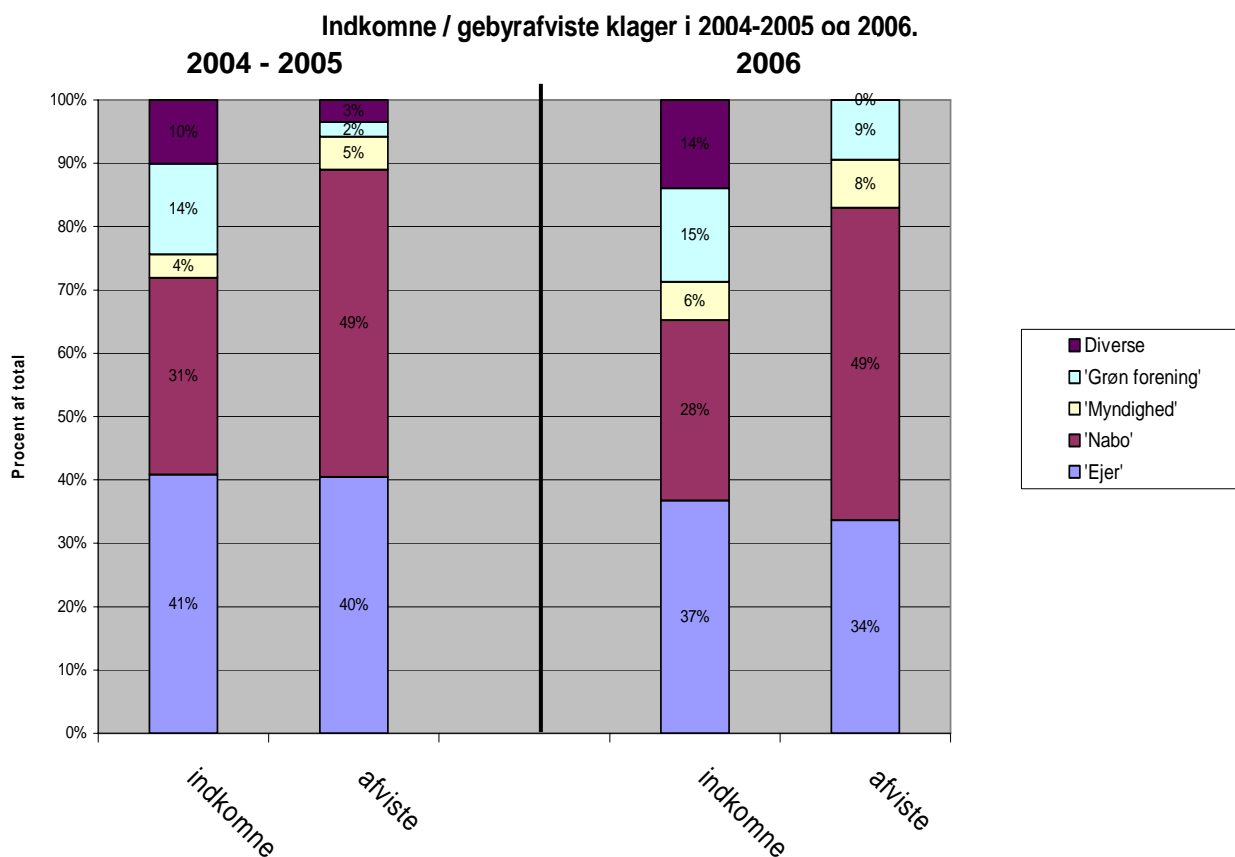
Det antages således, at indgivne klager fra advokater og rådgivere repræsenterer ejere og naboer ligeligt i de indkomne klager, og at grundejerforeninger repræsenterer ejere i klagesager.

Sammenligning af modtagne klager og gebyrafviste klager

Sammenligningen af fordelingen af indkomne og gebyrafviste klager fremgår af den nedenstående tabel + figur:

Indkomne og gebyrafviste klager. Klagertype - grupperet (%)

	2003		2004+2005		2006	
	indkomne	afviste	indkomne	afviste	indkomne	afviste
'Ejer'	47	-	41	40	37	34
'Nabo'	37	-	31	49	28	49
'Myndighed'	2	-	4	5	6	8
'Grøn forening'	12	-	14	2	15	9
Diverse	2	-	10	3	14	0
I alt	100	-	100	100	100	100

2.1.5. Resultater fra den rent talmæssige sammenligning:

Under de nævnte forudsætninger giver den rent talmæssige sammenligning af fordelingen mellem indkomne klager og gebyrafviste klager anledning til følgende bemærkninger:

1. Der synes at optræde forholdsmæssigt mange 'nabo'-klagere i de sager, som afvises på grund af manglende gebyrbetaling
2. Der synes at optræde forholdsvis få 'grøn forening' klagere i sager som afvises pga. manglende gebyrbetaling

Noget kunne således tyde på, at 'nabo'-klager oftere afvises pga. manglende gebyrbetaling end andre klagertyper – og at gebyrafvisninger optræder mindre hyppigt, når 'grønne foreninger' klager.

Imidlertid medtages i budgetanalysens talmateriale et antal 'ej opgjorte' (uspecificerede) klagere, som meget vel skal henføres (helt eller delvis) til gruppen af nabo-klagere. 'Nabo'-begrebet er i sit grundlag diffust og svært definerbart, hvorfor der sandsynligvis gemmer sig rigtig mange 'nabo'-klagere i gruppen af 'diverse'-klagere i registreringen af de indkomne klager.

2.1.6. Konklusion

Ud fra det foreliggende talgrundlag er det ikke muligt med sikkerhed at konkludere, at gebyret giver anledning til forholdsvis flere afvisninger hos bestemte klagertyper.

2.2. Undersøgelse af omgørelsesprocenten før og efter indførelsen af klagegebyret

2.2.1. Formål

Det ønskes undersøgt om omgørelsesprocenten i klagesagsafgørelserne har ændret sig efter indførelsen af klagesagsgebyret.

2.2.2. Datamateriale

Sagsoplysninger fra ScanJour / Captia fra hhv. 2002-2003 (før indførelsen af gebyr) og 1/4 2004 – 31/12 2005. Afgørelsestypen fremgår af sagens statistikark.

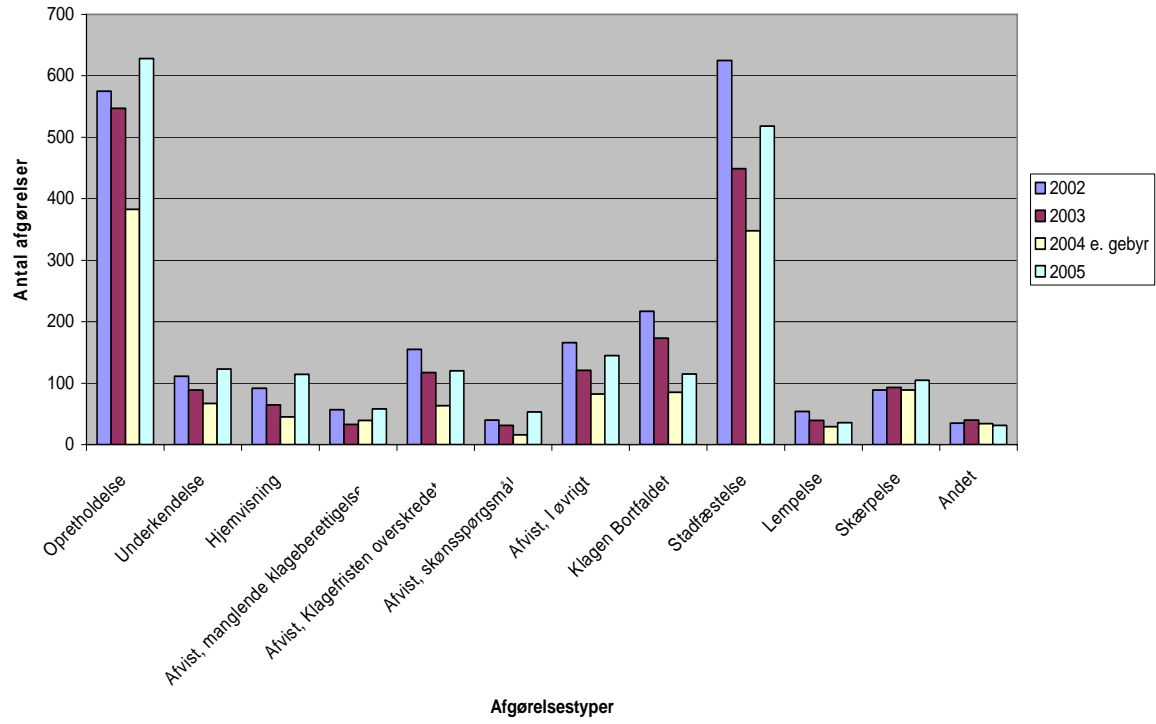
Afgørelsestyper opgjort i antal

Afgørelsestype	2002	2003	1/4-31/12/2004	2005
Opretholdelse	575	547	383	628
Underkendelse	111	89	67	123
Hjemvisning	92	65	45	114
Afvist, manglende klageberettigelse	57	33	39	58
Afvist, Klagefristen overskredet	155	117	63	120
Afvist, skønsspørgsmål	40	31	16	53
Afvist, I øvrigt	166	121	82	145
Klagen Bortfaldet	217	173	85	115
Stadfæstelse	625	449	348	518
Lempelse	54	39	29	36
Skærpelse	89	93	89	105
Andet	35	40	34	31
I Alt	2216	1797	1280	2046

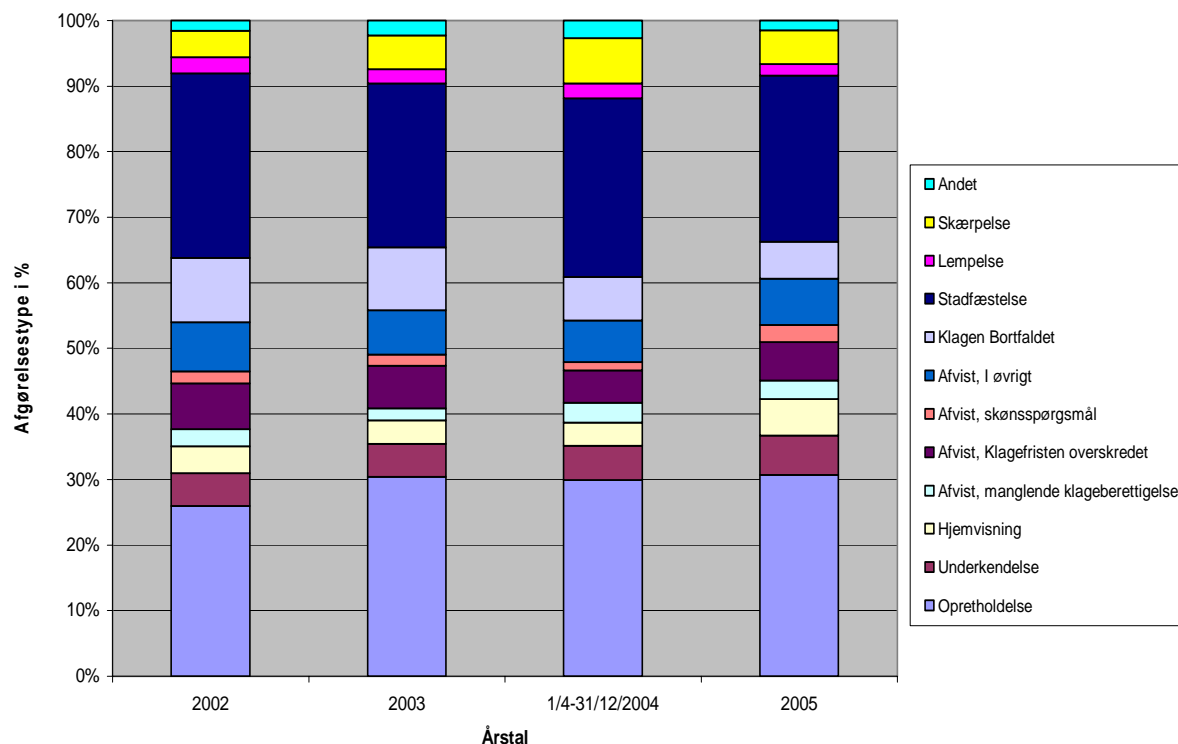
Afgørelsestyper opgjort i %

Afgørelsestype	2002	2003	1/4-31/12/2004	2005
Opretholdelse	26	30	30	31
Underkendelse	5	5	5	6
Hjemvisning	4	4	4	6
Afvist, manglende klageberettigelse	3	2	3	3
Afvist, Klagefristen overskredet	7	7	5	6
Afvist, skønsspørgsmål	2	2	1	3
Afvist, I øvrigt	7	7	6	7
Klagen Bortfaldet	10	10	7	6
Stadfæstelse	28	25	27	25
Lempelse	2	2	2	2
Skærpelse	4	5	7	5
Andet	2	2	3	2
I Alt	100	100	100	100

Fordeling af afgørelser på afgørelsestyper

Klagesagsafgørelser 2003 - 2005

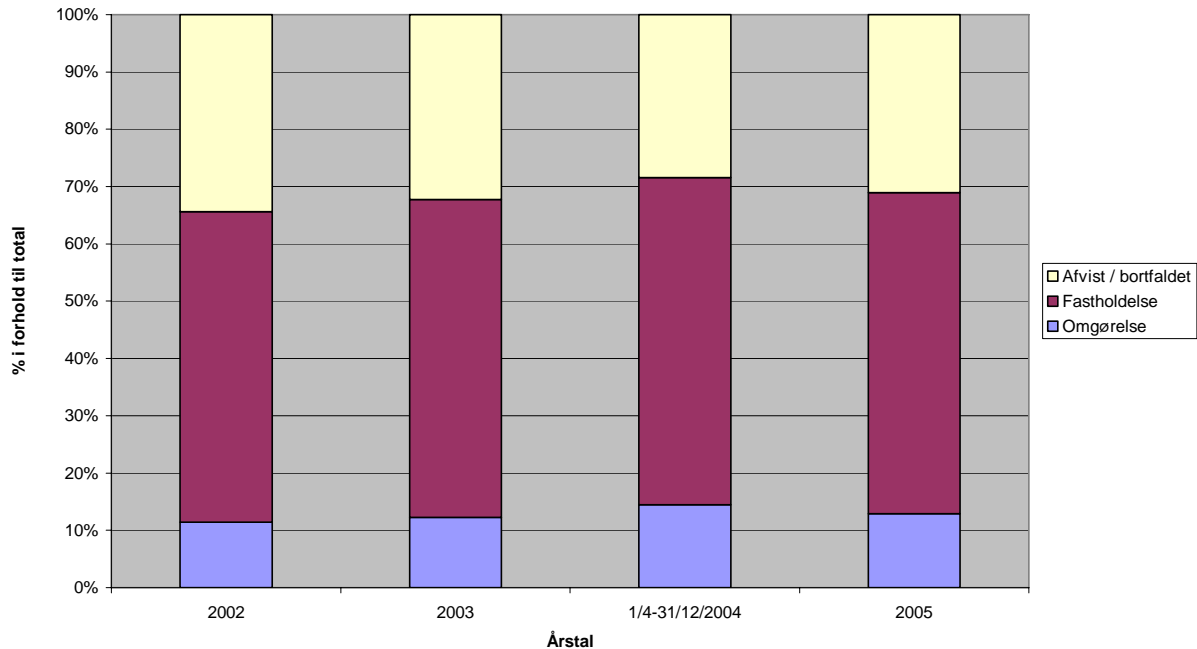
I det følgende samles de enkelte afgørelsestyper i 3 grupper – omgørelse, fastholdelse og afvist/bortfaldet efter følgende regler:

1. **Omgørelse** er i det følgende defineret som summen af procenter for underkendelse, lempelse og skærpelse af 1. instans afgørelsen.
2. **Fastholdelse** af 1. instans afgørelsen er defineret som summen af procenter for opretholdelse og stadfæstelse.
3. **Afvist / bortfaldet** er defineret som alle typer afvisninger, hjemvisning, bortfald af klagen og 'andet' – dvs. alle andre typer afgørelse end 1 og 2.

Afgørelsestyper opgjort i % i grupperne Omgørelse, Ej omgørelse, Hjemvist/Afvist/Andet

Afgørelsestype	2002	2003	1/4-31/12/2004	2005
Omgørelse	11	12	14	13
Fastholdelse	54	55	57	56
Afvist / bortfaldet	34	32	28	31
I Alt	100	100	100	100

%-fordeling af afgørelser til omgørelse, fastholdelse og afvisning/bortfald

2.2.3. Konklusion

Der kan på grundlag af det foreliggende talmateriale ikke registreres en ændring i omgørelsesprocenten før og efter indførelsen af klagesagsgebyret.

3. Kvalitative vurderinger

3.1. Antallet af klagesager

Naturklagenævnet kan naturligvis ikke med sikkerhed vide, hvem der har afholdt sig fra at klage efter gebyrets indførelse.

Den undersøgelse, der er foretaget omkring den del af de modtagne klager, der er afvist på grund af manglende gebyrindbetaling, viser imidlertid, at der er forholdsvis få klager fra ansøgere (der har fået afslag af førsteinstansen) samt klager fra de grønne foreninger, der afvises af denne grund.

Der er en lidt større andel af klager fra naboer og andre omboende, hvor gebyret ikke betales, og hvor klagen derfor afvises, men der er ikke tale om nogen stor forskel. Det er dog sekretariatets vurdering ud fra det daglige arbejde med sagerne, at klagegebyret har bevirket, at flere fjernere boende og dermed mere ideelt interesserede borgere afstår fra at klage.

Naturklagenævnets sekretariat modtager mange telefoniske henvendelser fra potentielle klagere, og det er ikke sekretariatets erfaring, at det forhold, at der skal betales et klagegebyr på 500 kr. har nogen væsentlig indflydelse på, om de, der henvender sig, vælger at klage.

Det er helt andre spørgsmål, der rejses under disse telefonsamtaler, typisk procedurespørgsmål, spørgsmål om sagsbehandlingstider og spørgsmål om nævnets praksis på området.

Det er sekretariatets opfattelse, at de borgere, som henvender sig, er klar over, at der skal betales et gebyr på 500 kr., men at dette er af underordnet betydning, også fordi gebyret tilbagebetales, hvis der gives helt eller delvis medhold.

3.2. Retssikkerhed

Det er sekretariatets vurdering, at klagegebyret i sin nuværende størrelse ikke i væsentligt omfang afskrækker nogen fra at klage, hvorfor det nuværende gebyr ikke synes at kunne give anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

3.3. Vurdering af konsekvenserne på begge punkter af en evt. justering af gebyret

En forhøjelse af klagegebyret vil selvfølgelig kunne få indflydelse på antallet af borgere/foreninger, der undlader at klage.

Det er imidlertid på baggrund af de hidtidige erfaringer Naturklagenævnets sekretariats opfattelse, at det i givet fald næppe vil være ansøgere og grønne foreninger, der vil undlade at klage, hvorimod andelen af klagere fra naboer og andre borgere nok vil falde.

Opdatering af gebyrevaluering 2007-2010

Natur- og Miljøklagenævnet har til brug for ekspertudvalget vedrørende klagesystemet på natur- og miljøområdet fremsendt "Evaluering af klagegebyret i Naturklagenævnet" af 1. april 2009.

Ekspertudvalget har efterfølgende som et supplement til gebyrevalueringen bedt nævnet om at oplyse andelen af gebyrafviste sager i perioden 2007-2010 med henblik på at vurdere, om andelen ligger nogenlunde stabilt over perioden.

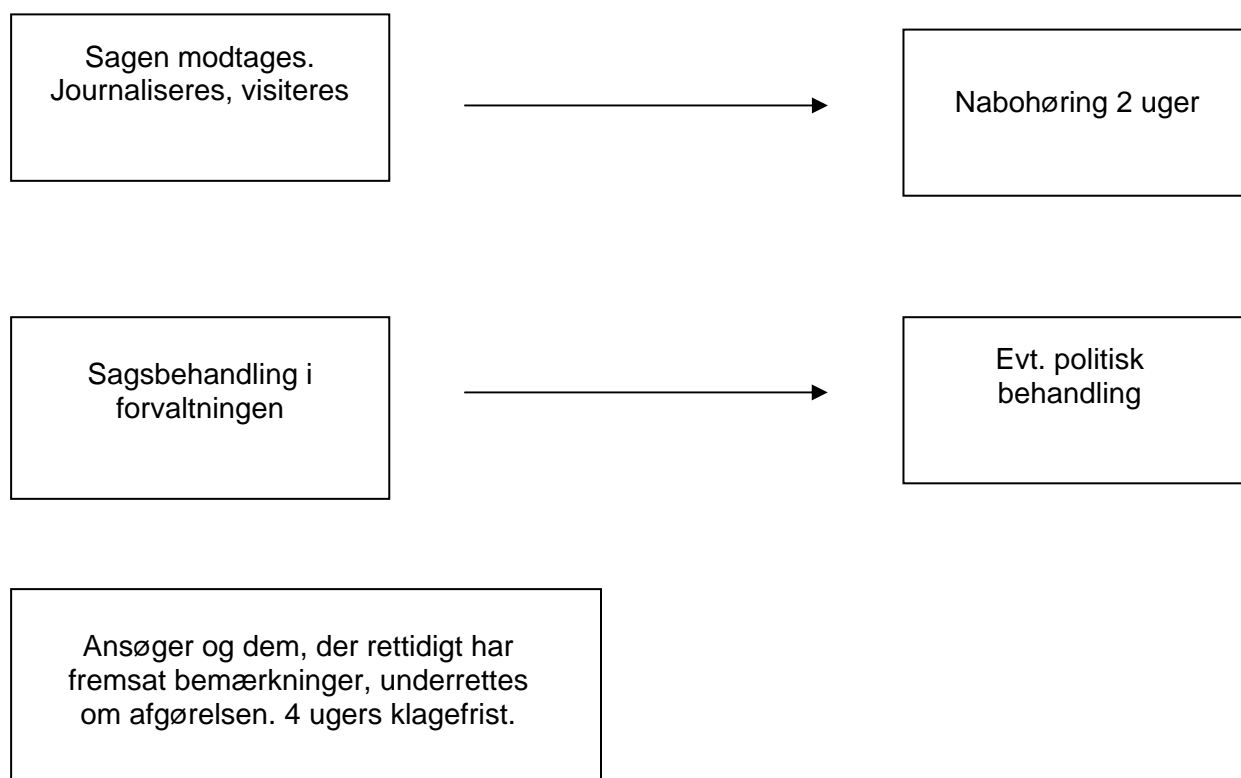
Indkomne klager og gebyrafvisninger 2004-2010

	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Udsendte opkrævninger	2096	2444	2290	2163	2484	2138
Afvist pga. manglende indbetaling	173	211	213	164	181	121
Andel afvisninger	4 %	9 %	9 %	7 %	7 %	5 %

Opgørelsen af afvisninger for perioden 2004-2005 og 2006 fremgår af "Evaluering af klagegebyret i Naturklagenævnet" af 1. april 2009. Den øvrige del af opgørelsen er baseret på træk fra regnskabssystemet Navision.

Kommunens behandling af en retlig plansag

Notatet beskriver sagsgange og sagsbehandlingstid for en sag vedr. dispensation fra en lokalplan. Oplysningerne om kommunale procedurer og tidsforbrug bygger på opbringninger til erfarne sagsbehandlere i forvaltninger i udvalgte kommuner.

Sagerne i kommunerne behandles enten i byggesagsafdelingerne, i kombinerede plan- og byggesagsafdelinger eller i planafdelinger. Hvis dispensation fra en lokalplan er relevant at overveje, da vil sagsbehandleren efter sin indledende sagsbehandling udsende materiale til nabohøringen i de 2 uger.

Efter nabohøringen fortsættes sagsbehandlingen - evt. med videre drøftelse i faggruppen - hvorefter der lægges op til selve afgørelsen, der i de fleste tilfælde vil blive truffet i forvaltningen.

I de fleste tilfælde vil sagerne blive afgjort i forvaltningerne – altså via generel delegation fra byråd og udvalg – enten af sagsbehandleren eller af en chef, evt. af direktøren for forvaltningsgrenen. I de mere komplicerede sager vil forvaltningerne dog skulle forelægge sagen for udvalget (teknisk/miljø/plan-udvalg) til afgørelse. I enkelte (mindre) kommuner er udvalgsbehandling nærmest obligatorisk, evt. med 2 behandlinger i udvalget. Behandling i selve byrådet er til gengæld nærmest ikke-eksisterende.

Når afgørelsen er meddelt ansøgeren m.fl., er kommunens opgaver efter planloven slut, medmindre afgørelsen påklages til klagenævn.

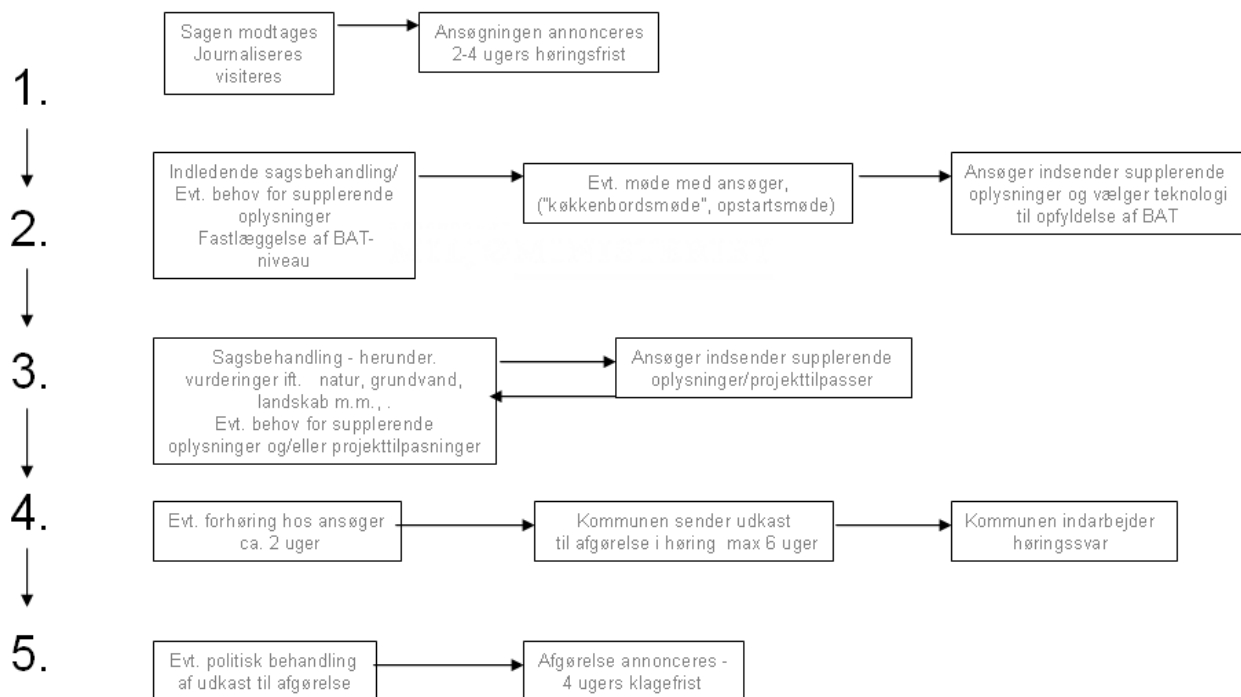
Nogle kommuner har særligt i byggesager, herunder også i byggesager der medfører spørgsmål om mindre dispensationer fra lokalplaner, i perioder egentlige ”sagspukler”, altså at ansøgningerne/sagerne står i kø for videre behandling. Dette forhold medfører naturligvis, at sagsbehandlingstiden trækker ud. Når der ses bort fra ovennævnte ”liggetid”, kan der om typisk tidsforbrug fra ansøgning via nabohøring til afgørelse foreligge oplyses:

I de mindst komplicerede sager, der alene behandles i forvaltninger:	1-1½ måned
I de øvrige sager, der alene behandles i forvaltninger:	1- 2 måneder
I sager, der forelægges udvalg til afgørelse:	2-3 måneder
I sager, der forelægges udvalg to/flere gange:	3-4 måneder

Kommunens behandling af en godkendelsessag efter husdyrgodkendelsesloven

Miljøgodkendelsernes sagsgang udgør i første omgang ansøgningsforløbet mellem landbrugskonsulent og kommune. Efterfølgende kan alle klage over kommunernes afgørelser om miljøgodkendelser, hvorefter kommunen sender klagen videre til Natur- og Miljøklagenævnet.

I hovedtræk følger sagsgangen i kommunen nedenstående forløb for en § 12-ansøgning (ansøgning om godkendelse af etablering, udvidelse eller ændring af husdyrbrug for mere end 250 dyreenheder):

Figur 1 Overblik over en optimeret sagsgang

I starten efter husdyrgodkendelseslovens ikrafttræden 1. januar 2007 kom mange sager til politisk behandling. Denne praksis er nu ændret i langt de fleste kommuner, og kompetencen delegeret til forvaltningerne, som så træffer den endelige afgørelse. Dog er det almindeligt, at principielle sager og sager, hvor der er indkommet naboklager i høringsfaserne, kommer til politisk afgørelse. Den

politiske behandling medfører, at liggetiden hos kommunen forlænges ca. 4-6 uger, fordi sagen skal fremsendes til dagsordenen godt 14 dage før mødet, og der typisk afholdes 1 møde om måneden i teknisk udvalg.

Nedenstående opgørelse af sagsbehandlingstiden i kommunerne tager udgangspunkt i et udtræk pr. 10. januar 2011 fra monitoringsystemet UVISA. I dette system, som Miljøstyrelsen satte i drift i foråret 2009, skal kommunerne indberette informationer om deres sagsbehandling vedrørende miljøgodkendelser på landbrugsområdet. Monitoringsystemet er døbt efter de fem trin, en ansøgning kan være i: "Ubehandlet", "Visiteret", "I behandling", "Supplerende oplysninger", "Afgjort".

I systemet findes alle sager om miljøgodkendelser inden for paragrafferne 11 (godkendelse af mellemstore husdyrbrug), 12 (godkendelse af store husdyrbrug) og 16 (godkendelse af arealer) siden husdyrgodkendelsesloven trådte i kraft.

Tabel 1 Statistisk over kommunernes sagsbehandling for afgjorte ansøgninger 1. januar 2007-10. januar 2011. Enhed: dage

	Mål	§ 11	§ 12	§ 16
Visiteret-Afgjort	Median (dage)	199	230	140
Liggetid (ubehandlet-visiteret)	Median (dage)	181	191	30
Samlet behandlingstid	Median (dage)	380	420	170
	Antal afgjorte ansøgninger	1372	2228	1577
	Andel af alle indsendte	91 %	76 %	87 %

Kilde: Miljøstyrelsen

Som det fremgår af tabel 1 har den gennemsnitlige sagsbehandlingstid i hele perioden været lidt over et år for ansøgninger om § 11- og § 12-godkendelser for alle de ansøgninger, som er blevet afgjort, siden husdyrgodkendelsesloven trådte i kraft. Ansøgninger om § 16-godkendelser har taget ca. 6 måneder. En del af forklaringen på de lange sagsbehandlingstider var, at der i forbindelse med husdyrgodkendelseslovens ikrafttræden kom mange nye sagsbehandlere til kommunerne, som ikke havde arbejdet med landbrug før, samt at der ikke blev tilført det antal årsværk til området, som fulgte af den økonomiske aftale om kommunalreformen. En anden årsag var, at mange kommunemedarbejdere har oplevet husdyrgodkendelsesloven som uklar i forhold vurdering af BAT (Bedste Tilgængelige Teknologi) og natur, hvorved de har haft svært ved at vurdere, hvornår en begrundelse til en afgørelse er tilstrækkelig, så at den ikke bliver påklaget⁶.

I forhold til de i husdyraftalen aftalte sagsbehandlingstider har i alt 1724 sager eller 34 % af i alt 5010 aktive sager i 2009-10 overskredet sagsbehandlingstiderne⁷ på henholdsvis 12 måneder efter 1. august 2009 faldende til 9 måneder efter 1. april 2010 og 6 måneder for § 11 og § 16 efter 1. oktober 2010.

⁶ Miljøstyrelsen 2009 – Nyhedsbrevet Husdyrgodkendelse nr. 4

⁷ På afslutningstidspunktet for de afsluttede sager og på opgørelsestidspunktet 4. november 2010 for de ikke-afsluttede sager

Som det fremgår nedenfor er der en stor spredning kommunerne imellem. Forskelligheden kommunerne imellem skyldes en lang række forhold: antallet af erfarne sagsbehandlere/nye medarbejdere, faglige fortolkninger af ny lovgivning, udarbejdelse af fælles faglige retningslinjer i kommunen, udfordringerne ved at lægge arbejdspladser sammen (kommuner og amter) og finde fælles måder at arbejde på generelt.

Kommuneoversigt pr. 4. november 2010							
Kommune	Sagsstatus					Sagsbehandlings- tid (Alle aktive sager 2009-10)	
	Indkomne sager 2007-10	% Afslutte de sager	Afsluttede	I behand- ling	Visiterede	Antal aktive sager der i 2009-10 har overskredet de aftalte sagsbehandlingstider	
						Antal	%
Landsplan	5853	85 %	4960	492	401	1723	34 %
Samsø	8	100 %	8	0	0	0	0 %
Læsø	4	100 %	4	0	0	0	0 %
Allerød	1	100 %	1	0	0	0	0 %
Solrød	1	100 %	1	0	0	0	0 %
Vordingborg	52	88 %	46	3	3	5	10 %
Ringsted	21	71 %	15	2	4	2	13 %
Odder	27	81 %	22	2	3	4	15 %
Kerteminde	30	93 %	28	1	1	3	16 %
Slagelse	45	89 %	40	5	0	3	17 %
Skive	117	80 %	94	14	9	17	17 %
Ringkøbing-Skjern	378	93 %	350	8	20	69	18 %
Middelfart	35	97 %	34	1	0	5	19 %
Ikast-Brande	89	90 %	80	7	2	14	19 %
Tønder	249	88 %	220	10	19	46	19 %
Fredericia	8	38 %	3	2	3	1	20 %
Stevns	16	100 %	16	0	0	2	22 %
Silkeborg	76	87 %	66	6	4	16	23 %
Horsens	57	86 %	49	3	5	11	23 %
Varde	345	87 %	301	22	22	71	24 %
Skanderborg	31	81 %	25	4	2	6	24 %
Lemvig	135	89 %	120	5	10	27	25 %
Viborg	198	90 %	179	12	7	46	26 %
Norrdjurs	103	87 %	90	5	8	19	26 %
Billund	89	84 %	75	6	8	22	26 %
Assens	92	96 %	88	1	3	22	27 %
Randers	88	85 %	75	9	4	22	28 %
Køge	7	86 %	6	1	0	2	29 %
Hjørring	157	81 %	127	17	13	30	30 %

Faaborg-Midtfyn	90	80 %	72	9	9	23	30 %
Vejle	131	91 %	119	9	3	36	32 %
Sorø	16	100 %	16	0	0	4	33 %
Holstebro	199	90 %	180	9	10	59	33 %
Esbjerg	150	93 %	139	9	2	45	34 %
Herning	203	89 %	181	6	16	56	34 %
Hedensted	51	80 %	41	7	3	14	34 %
Kolding	71	65 %	46	10	15	19	34 %
Nyborg	50	86 %	43	3	4	15	35 %
Brønderslev	105	92 %	97	0	8	32	36 %
Rebild	138	80 %	111	18	9	46	36 %
Kalundborg	52	73 %	38	6	8	16	36 %
Morsø	54	89 %	48	3	3	16	37 %
Langeland	32	84 %	27	3	2	11	37 %
Frederikshavn	53	94 %	50	2	1	17	38 %
Odense	20	70 %	14	4	2	7	39 %
Svendborg	52	87 %	45	5	2	17	40 %
Struer	58	84 %	49	3	6	21	40 %
Århus	28	71 %	20	8	0	10	40 %
Thisted	105	86 %	90	8	7	30	42 %
Jammerbugt	130	83 %	108	11	11	45	42 %
Bornholm	67	79 %	53	9	5	15	42 %
Guldborgsund	76	75 %	57	13	6	30	42 %
Sønderborg	76	71 %	54	12	10	33	43 %
Frederikssund	11	100 %	11	0	0	4	44 %
Næstved	32	81 %	26	0	6	14	44 %
Ærø	10	70 %	7	2	1	4	44 %
Aabenraa	156	94 %	147	7	2	68	47 %
Nordfyns	90	93 %	84	5	1	29	47 %
Mariagerfjord	138	39 %	54	44	40	58	47 %
Vesthimmerland	151	95 %	143	2	6	64	52 %
Vejen	175	86 %	151	15	9	79	52 %
Favrskov	64	77 %	49	4	11	32	52 %
Aalborg	164	91 %	150	11	3	69	53 %
Lolland	35	97 %	34	0	1	18	56 %
Haderslev	175	61 %	106	49	20	83	57 %
Faxe	16	38 %	6	9	1	8	62 %
Syddjurs	68	81 %	55	8	5	43	66 %
Roskilde	14	100 %	14	0	0	10	71 %
Odsherred	20	30 %	6	13	1	15	75 %
Holbæk	45	82 %	37	6	2	28	78 %
Lejre	15	87 %	13	2	0	11	85 %
Gribskov	3	100 %	3	0	0	1	100 %
Halsnæs	3	100 %	3	0	0	2	100 %
Hillerød	1	0 %	0	1	0	1	100 %
Tårnby	1	0 %	0	1	0	1	100 %

Sagsgange i Natur- og Miljøklagenævnet i en retlig plansag

Klager over retlige spørgsmål efter planloven indgives direkte til Natur- og Miljøklagenævnet.

Når Natur- og Miljøklagenævnet har modtaget en klage, bliver klagen journaliseret, og der indkræves klagegebyr. Først når klagegebyret er betalt, bliver sagen vurderet, dette indledes med en screening.

1. Screening

Screening foretages af screeningsteamet, som består af et hold sagsbehandlere i 1. og 2. kontor (plansøjlen).

Når en sagsbehandler fra screeningsteamet har fået tildelt sagen, foretages følgende processkridt:

- Kategorisering af specialesager der skal udskilles fra de øvrige retlige klager efter planloven, fx detailhandel, servitutter mv. Sagen afleveres til den ansvarlige i specialegruppen, som selv screener sagen
- Kategorisering af sager der skal afvises pga. fristoverskridelse, manglende klageberettigelse mv. Sagen afleveres til screeningsenheden, som afgør sagen
- Kategorisering af sager i fast track 1 hvor afgørelse kan træffes på det foreliggende grundlag. Sagen afgøres med det samme af den pågældende screener
- Kategorisering af sager i fast track 2 eller kategorien: øvrige sager. Den pågældende screener foretager en høring af kommunen (førsteinstansen), hvorefter sagen lægges i en fælles sagsreol

Høring/kontradiktion

I hørings- og kontradiktionsfasen bliver de processkridt, der skal foretages i sagen, varetaget af reolpasningsteamet i 1. og 2. kontor (plansøjlen).

I hørings- og kontradiktionsfasen sker følgende processkridt:

- Kommunen har en frist på 4 uger (kun fast track 2 sager) til at besvare Natur- og Miljøklagenævnets høringsbrev. Kommunen sørger for at sende en kopi af høringssvaret til klager og eventuelle andre parter (I ”øvrige sager”, har kommunen ingen svarfrist, men Natur- og Miljøklagenævnet rykker for et svar efter 10 uger)
- Herefter har klageren 4 uger til at kommentere på kommunens hørings svar. Klageren bliver orienteret om denne frist i forbindelse med udsendelsen af kommunens høringsbrev

- Når Natur- og Miljøklagenævnet har modtaget klagerens bemærkninger eller når fristen er overskredet, er sagen som hovedregel klar til at blive trukket i reolen af en sagsbehandler.

I nogle tilfælde giver klagerens kommentarer anledning til en supplerende høring af kommunen. Denne høring bliver foretaget af reolpasseren i umiddelbar forlængelse af modtagelsen af klagerens kommentarer til kommunens første høringssvar. Ved en supplerende høring får kommunen ofte en svarfrist på 4 uger, uanset hvilken kategori sagen tilhører (fast track 2 eller øvrige sager). Klageren får herefter, afhængig af sagens karakter, 2-4 uger til at kommentere på kommunens supplerende høringssvar. Det er sjældent nødvendigt at lave mere end 2 høringer af kommunen.

2. Sagsbehandling

Når en sagsbehandler trækker sagen fra reolen, er den som udgangspunkt fuldt oplyst og klar til afgørelse. Sagsbehandleren foretager en juridisk vurdering af sagen og skærer sagens problemstillinger endeligt til, så det er muligt at træffe og skrive afgørelsen. Det kan i nogle tilfælde være nødvendigt at foretage en opklarende opringning til kommunen, men en egentlig supplerende høring i sagen, er sjældent nødvendigt. Der foretages meget sjældent formandsbesigtigelse i retlige klagesager, men det kan eksempelvis forekomme i sager, hvor en besigtigelse kan være nødvendig for at forstå sagens faktum.

Derefter udarbejdes sagsfremstilling med præsentation af faktum og klagepunkter/anbringender. Processen består af juridisk metode med inddragelse af kollegiale diskussioner, chefkonsultation m.v. efter behov. Retsgrundlaget undersøges, analyseres og fortolkes og afgørelsesudkast skrives.

Afgørelsesudkastet afleveres til ankechefen, som foretager eventuelle rettelser og giver det tilbage til sagsbehandleren. Når ankechefen og sagsbehandleren er enige om afgørelsen, underskriver begge, hvorefter afgørelsen er klar til afsendelse. Såvel sagsbehandling som underskrivning foregår normalt elektronisk (i captia).

3. Særligt om nævnssager

Retlige klager skal behandles af formanden eller i det læge nævn. Der afholdes ca. 9 nævnsmøder om året, og der behandles ca. 25 sager pr. møde.

14-16 dage om året afsættes til nævnbesigtigelser, men det er yderst sjældent, at der foretages nævnbesigtigelse af en retlig klage.

Retlige klager bliver i langt de fleste tilfælde behandlet af formanden. Der er dog sædvanligvis 1-3 retlige sager med på hvert nævnsmøde. En kommunal afgørelse om et påbud om at fysisk lovliggøre et dyrt byggeri er eksempelvis en sag, der normalt ville blive forelagt det læge nævn, idet en sådan sag også indeholder skønmæssige betragtninger som fx værdispildssynspunktet. En retlig klage, der indeholder fortolkning af lovbestemmelser, vil også ofte blive forelagt for det læge nævn.

Hvis sagen skal forelægges for det læge nævn, udarbejder sagsbehandleren et nævnssnotat eller et udkast til afgørelse, som godkendes af formanden eller ankechefen. Der udarbejdes kortmateriale til brug for nævnmedlemmerne. Sagen sendes herefter til nævnmedlemmerne, således at de kan sætte sig ind i sagen før nævnsmødet.

På nævnsmødet forelægges sagen mundtligt for nævnets medlemmer, som derefter stemmer om sagens udfald.

Herefter udarbejder sagsbehandleren et udkast til afgørelse. Sagsfremstillingen i nævnsnotatet genbruges i meget vidt omfang i selve afgørelsen. Afgørelsesudkastet skal godkendes af den formand/ankechef, der har forelagt sagen, hvorefter afgørelsen er klar til afsendelse.

4. Tidslinje

Eksempel: Retlig klage efter planloven – vedtagelse af lokalplan og kommuneplan, dispensation fra lokalplaner m.v.

Modtage sag, journalisering, gebyropkrævning	Screening Sætte sag i spor: fast track 1, 2 eller øvrige sager Høring af førsteinstans	Høring Kontradiktion	Juridisk vurdering af sagen Afgørelsesudkast skrives	Ankechef underskriver	Sagen udsendes
Ca. 3 uger	1-5 dage	2-4 måneder	2 dage-2 uger	1-5 dage	1-5 dage

Hvis sagen skal for det læge nævn, vil sagen have følgende tidsforløb:

Modtage sag, journalisering, gebyropkrævning	Screening Sætte sag i spor: fast track 1, 2 eller øvrige sager Høring af førsteinstans	Høring Kontradiktion	Juridisk vurdering af sagen Nævnsnotat/afgørelsesudkast skrives	Ankechef/formand godkender nævnsnotat/afgørelsesudkast	Nævnsbehandling
Ca. 3 uger	1-5 dage	2-4 måneder	1-3 uger	1 uge	1-2 måneder

Afgørelsesudkast skrives/tilrettes	Ankechef/formand godkender afgørelsesudkast	Sagen udsendes
1-2 uger	1-5 dage	1-5 dage

Sagsgange i Natur- og miljøklagenævnet i en husdyrsag

Klager over afgørelser efter husdyrgodkendelsesloven indgives skriftligt til den myndighed, der har truffet afgørelsen. Myndigheden videresender klagen til nævnet ledsaget af den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse.

1. Screening.

Efter sagsoprettelse og gebyrindbetaling placeres sagen i screeningsenheden, der består af 4 sagsbehandlere og 3 studentermedhjælpere.

Enheden screener sagerne så snart som muligt efter modtagelsen.

1.1. Afvisninger (fast track 1)

Screeningen indebærer en undersøgelse og vurdering af følgende forhold:

- Overholdelse af klagefristen
- Klageberettigelse
- Kompetence

Overskridelse af klagefristen, manglende klageberettigelse eller kompetence medfører, at klagen afvises fra realitetsbehandling. Afgørelsen om afvisning udfærdiges – så vidt muligt – umiddelbart i forlængelse af screeningen, og inden ca. 2-3 uger efter videregivelsen til screeningsenheden.

1.2. Realitetsafgørelser i screeningsenheden (andre fast track 1-sager)

Screeningsenheden undersøger og vurderer, om den enkelte sag har en sådan karakter eller omfang, at det er ubetænkeligt at træffe en afgørelse på det foreliggende grundlag. Muligheden herfor vil variere fra sagsområde til sagsområde. Medarbejderne i screeningsenheden samarbejder med fagkontorerne med henblik på at forøge antallet af sager, der kan afgøres som fast track 1.

For sager på husdyrområdet kan det for eksempel være

- Nægtelse af genoptagelse af tidligere afgjorte sager, hvor der ikke er anført relevante nye oplysninger,
- hjemvisninger om forhold som nævnet har fastlagt praksis for (fx visse sager om BAT, manglende dispensation fra afstandskrav)
- stadfæstelser af afslag.

1.3. Fast track 2 og øvrige sager.

Sager der ikke kan afvises eller afgøres på det foreliggende grundlag, skal kategoriseres som fast track 2 eller som ”øvrige sager”, og fordeles til de respektive fagkontorer.

Fast track 2 sager omfatter sager, hvori der skal træffes realitetsafgørelse om en forholdsvis overskuelig sagsgenstand, men hvor det er nødvendigt at foretage høring eller andre sagsoplysningsskridt, inden afgørelsen træffes.

Øvrige sager omfatter mere komplicerede og principielle sager, hvor det er nødvendigt at foretage flere sagsoplysningsskridt.

Baggrunden for sagens kategorisering samt øvrige oplysninger (screeningsresultatet) viderefremmes til fagkontorene på særlige standardark (visitationsark og screeningsark).

2. Sagsbehandling

Nævnets behandling af husdyrsager varetages af 4. og 5. kontor, der er bemandet af teknikere og jurister.

2.2. Generelt

Prøvelse af sagens realitet har udgangspunkt i den almindelige, forvaltningsretlige regel om fuld prøvelse, idet Natur- og Miljøklagenævnets prøvelse i forhold til husdyrgodkendelsessager ikke er begrænset i lovgivningen.

Nævnets behandling af afgørelser efter husdyrgodkendelsesloven omfatter bedømmelse af kommunens afgørelse både for så vidt angår lovligheden og hensigtsmæssigheden af afgørelsen. Dette gælder også de vilkår, en kommune skal fastsætte i en afgørelse efter husdyrgodkendelsesloven.

2.3. Sagsbehandlingen

Udkast til afgørelser vedrørende juridiske realitetsspørgsmål udarbejdes som udgangspunkt af en fuldmægtig eventuelt i samarbejde med en student. Udkast til afgørelser, der indeholder en realitetsbehandling af tekniske spørgsmål, udarbejdes i samarbejde mellem tekniker og fuldmægtig.

Som led i forberedelsen af en afgørelse foretager sagsbehandleren en tilskæring af sagen, der klargør hvilke problemstillinger sagen rejser, og tager stilling til, om disse problemstillinger er belyst på en sådan måde, at pligten til en forsvarlig og tilstrækkelig sagsoplysning er opfyldt (officialmaksimen).

Når sagen er klar til afgørelse, udarbejdes udkast til afgørelse med præsentation af sagens faktum og klagepunkter. Af hensyn til sagers behandling af beskikkede kan sagsfremstillingen være ganske omfattende. Sagsfremstillingen skal i øvrigt sikre, at den enkelte afgørelse er egnet til at danne praksis i førsteinstanser. Dette betinger en grundig sagsfremstilling, således at afgørelsens præmisser giver fyldestgørende mening for læseren.

Alle udkast til afgørelse forelægges ankechefen/specialkonsulenten. I visse tilfælde, hvor udkast til afgørelse er til skade for adressaten, har nævnet pligt til/praksis for, at udkastet til afgørelse

undergives partshøring, således at adressaten får mulighed for at fremkomme med synspunkter om skærpelsens konsekvenser, før der træffes en endelig afgørelse i sagen.

2.4. Særligt om nævnssager

Oftest udarbejdes der til brug for nævnsbehandlingen et færdigt udkast til afgørelse, som sendes til skriftlig votering. Gennem bi- eller trilaterale drøftelser (skriftligt eller telefonisk) gennemføres herefter i nødvendigt omfang ændringer i sekretariatets udkast. Såfremt et medlem anmoder om et møde i sagen, indkalder ankechefen hertil.

Som nævnt ovenfor gennemføres der partshøring over et afgørelsesudkast i tilfælde, hvor der foretages ændringer til skade for sagens adressat. I nævnssager indebærer dette, at det udkast, der går til partshøring, er tiltrådt af beskikkede medlemmer. Når partshøringen er gennemført, udarbejder sekretariatet et nyt udkast til afgørelse, som forelægges de beskikkede medlemmer.

I sager, hvis behandling kræver speciel sagkundskab, kan et beskikket medlem inddrages i sagens forberedelse, således at udarbejdelse af et udkast til afgørelse sker ved hjælp af medlemmets særlige kundskab.

I sager, der er meget omfattende eller komplicerede, forekommer det, at sekretariatet udarbejder en sagsfremstilling uden udkast til nævnets bemærkninger og afgørelse. Sagsfremstillingen gøres herefter til genstand for faglige og principielle drøftelser på et møde, og først på grundlag heraf udarbejdes der et udkast til afgørelse, som sendes til skriftlig votering eller drøftes på et nyt møde. Fremgangsmåden anvendes bl.a. i sager på nye områder, hvor afgørelsen også vil være retningsgivende for andre sager.

3. Tidslinje

Modtage sag, Journalisering, gebyropkrævning	Screening Sætte sag i spor: fast track 1, 2 - eller øvrige sager. Afgørelse om afvisning/andre fasttrack 1-sager	Evt. høring kontradiktion	Udkast/oplæg til afgørelse skrives	Ankechef Underskriver/godkender	
Ca. 3 uger	Ca. 3 uger	1 måned	2-3 måneder	Ca. 2 uger	

Hvis sagen skal for det sagkyndige nævn vil sagen have følgende yderligere tidsforløb:

Nævnsbehandling	Oplæg rettes til udkast	Udkast i høring hos parter Registrere svar	Kontakt til nævn Tilretning til endelig afgørelse	Afgørelse udsendes
2-4 uger	2 uger	1 måned	1 måned	1 uge

Bilag 8

Oversigt over effekten af ekspertudvalgets anbefalinger

Med udgangspunkt i effektvurderinger fra ekspertudvalgets rapport er der udarbejdet nedenstående skematiske oversigt over forventninger til effekterne af ekspertudvalgets kortsigtede anbefalinger.

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
Fokusering af klagesagsbehandling en	Anbefalingen forventes at indebære, at Natur- og Miljøklagenævnets samlede produktivitet kan stige med op til 5 % som følge af et betydeligt lavere ressourceforbrug i sagerne. Estimatet er udtryk for en gennemsnitsvurdering af samtlige sagsområder. I forhold til nogle sagsområder (herunder blandt andet sager efter husdyrgodkendelsesloven og sager vedrørende dambrug), kan produktivitetsstigningen	Ingen effekt	Da anbefalingen anslås at medføre en produktivitetsstigning på op til 5 %, vil borgere og virksomheder generelt opleve kortere sagsbehandlingstider som følge af anbefalingen. På nogle sagsområder (blandt andet sager efter husdyrgodkendelsesloven og sager vedrørende dambrug) forventes produktivitetsstigningen at ligge over gennemsnittet, hvilket indebærer, at	Kræver lovændring

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
	være højere.		borgere og virksomheder især på disse områder vil opleve kortere sagsbehandlingstider som følge af anbefalingen.	
Mulighed for at afvise sager af uvæsentlig betydning	<p>Op til 5 % af alle indkomne sager vil kunne afvises med udgangspunkt i den nye hjemmel, svarende til ca. 125 sager årligt, når anbefalingen har fuld effekt.</p> <p>De afviste sager vil overvejende være nogle af de mindre ressourcekrævende sager for Natur- og Miljøklagenævnet. Vurderingen af den forventede effekt på nævnets produktivitet vil således tage udgangspunkt i, 1) at det sparede ressourceforbruget til de afviste sager svarer til 50-70 gennemsnitlige sager, 2) at der fortsat skal bruges et – begrænset - ressourceforbrug i nævnet til at screene sagerne og udarbejde og udsende den formelle afvisning af sagen og 3) at det sparede ressourceforbrug kan allokere til at løse andre sager.</p>	Ingen effekt	<p>Borgere og virksomheder vil kunne opleve, at deres klager bliver afvist. Klageren må forventes at være negativ over for at få sin klage afvist, mens afgørelsens adressat – hvor denne er forskellig fra klageren - omvendt må ventes at være positiv over for, at førstestansens afgørelse er endelig og ikke skal afvente en administrativ klagesagsbehandling.</p> <p>Da anbefalingen, når den er fuldt ud implementeret, anslås at medføre en produktivetsstigning på 1,5-2,0 %, vil borgere og virksomheder generelt opleve kortere sagsbehandlingstider som følge af anbefalingen.</p>	Kræver lovændring

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
	Dermed anslås det samlet set, at nævnets produktivitet vil kunne forøges med 1,5-2,0 % når anbefalingen er fuldt implementeret.			
Normering af Natur- og Miljøklagenævnets hjemvisningsadgang	Anbefalingen indebærer, at flere sager skal færdigbehandles i nævnet, med et dermed følgende ressourcemæssigt merforbrug i de sager der efter gældende praksis ville blive hjemvist. Merforbruget i visse sager skønnes at kunne være op til 50 %. Denne stigning modsvares dog efter ekspertudvalgets opfattelse af en besparelse af mindst samme størrelse i førstestanserne, som ikke vil få lige så mange sager hjemvist til fornyet behandling.	Ingen effekt	Anbefalingen indebærer en vis skærpelse af nævnets gældende hjemvisningspraksis og forventes at medføre færre hjemviste sager til førstestansen, bedre sagsbehandling i førstestansen af hjemviste sager og samlet set kortere sagsbehandlingstider.	Kræver lovændring
Etablering af specialenhed til færdigbehandling af sager på husdyrområdet, der er på vej til at blive hjemvist	Formålet med enheden er, at færdigbehandle de verserende sager efter husdyrgodkendelsesloven pr. 1. januar 2011. Det er en forudsætning fra ekspertudvalgets side, at enheden etableres på en sådan måde, at nævnets	Ingen effekt	Anbefalingen indebærer en styrkelse af retssikkerheden for de ansøgere, der ellers ville have risikeret at skulle vente i flere år på en endelig afgørelse, og som måske allerede har ventet længe.	Anbefalingen kræver ikke lovændringer.

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
	<p>Øvrige produktion kun påvirkes i begrænset omfang.</p> <p>Da enheden i løbet af 1½ år vil skulle afvikle op imod 800 husdyrgodkendelsessager, hvoraf nogle er flere år gamle, vil gennemsnitssagsbehandlingstiden i nævnet teknisk set blive højere.</p> <p>Dog forventes et mindst tilsvarende fald i sagsbehandlingstiderne, når enhedens arbejde er afsluttet, og sagsbeholdningen er nedbragt til et forsvarligt niveau.</p> <p>Udgifterne til etablering af enheden modsvares dog efter ekspertudvalgets opfattelse af en besparelse i førsteinstanserne, som ikke vil få sagerne hjemvist til fornyet behandling.</p>			

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
Klagegebyret forhøjes til 800 kr. for privatpersoner og klagegebyret pristalsreguleres	Ingen	Det vurderes at gebyret vil fastholde den effekt gebyret har i dag og sikre – gennem pristalsreguleringen – at denne effekt ikke udhules over tid.	Klagegebyrerne pristalsreguleres, men derudover har anbefalingen ingen direkte effekt for virksomheder. Borgere vil skulle betale et forhøjet klagegebyr på 800 kr. Generelt vurderes anbefalingen at modvirke længere sagsbehandlingstider ved at fastholde effekten af klagegebyrerne.	Kræver lovændring
Tre anbefalinger vedrørende begrænsning af sagstilgangen: - Førsteinstansen betaler klagegebyret, hvis klagenævnet ændrer på førsteinstansens afgørelse - Alle klager indsendes gennem førsteinstansen, og førsteinstansen forpligtes til at	Der vil være en ressourcebesparelse for nævnet i retlige sager efter planloven, hvor sagerne i dag indsendes til Natur- og Miljøklagenævnet. Flere sager vil endvidere kunne afgøres på det foreliggende grundlag uden supplerende høringer m.v., bl.a. fordi førsteinstansens forpligtelser til at oplyse sagen fastsættes i lovbestemmelsen. Flere interessenter har tilkendegivet over for ekspertudvalget, at sager der kunne finde deres løsning	Anbefalingen skaber øgede økonomiske incitamenter for førsteinstanser til at træffe rigtige afgørelser. Dermed kan forslaget få en mindre betydning for antallet af klagesager. Forpligtelsen for førsteinstansen til at tage	Borgere og virksomheder vil opleve en forenkling, idet alle klager efter anbefalingen skal indsendes gennem førsteinstansen. Førsteinstansen forpligtes til at overveje, om betingelserne for at genoptage en sag er til stede, hvilket Anbefalingen om, at klagegebyret kan tilbagebetales, hvis klagesagen trækkes tilbage, understøtter, at klagesagens parter finder løsninger uden for det	Kræver lovændring

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
<p>tage stilling til om en klage giver anledning til at genoptage sagen</p> <p>- Klagegebyret kan tilbagebetales, hvis klagen trækkes tilbage under klagesagsbehandlingen</p>	<p>uden for klagesystemet bliver opretholdt, fordi klageren ikke får sit gebyr tilbage, hvis klagen trækkes tilbage. Dermed må det antages, at flere klager trækkes tilbage, med dermed følgende ressourcebesparelse for Natur- og Miljøklagenævnet, som vil kunne omsættes til øget produktivitet. Omfanget af besparelsen er afhængig af omfanget af den forudgående sagsbehandling i nævnet og dermed, hvor langt sagen er fra realitetsafgørelse.</p> <p>Ekspertudvalget vurderer samlet set ikke, at de tre anbefalinger har nævneværdig effekt på produktiviteten.</p>	<p>stilling til om sagen skal genoptages vil have en vis – vanskelig kvantificerbar – effekt på sagstilgangen. Førsteinstanserne overvejer i dag på ulovbestemt grundlag om sagen skal genoptages, men lovfastsættelsen vil have en effekt.</p> <p>Ekspertudvalget vurderer, at de tre anbefalinger på sigt vil have en vis effekt på sagstilgangen, som dog først viser sig efter nogle år.</p> <p>Det anslås således, at anbefalingerne i 2014 vil</p>	<p>formelle klagesystem. Det er ekspertudvalgets vurdering, at sådanne løsninger ofte vil føre til større tilfredshed blandt parterne, og at afgørelserne sjældnere vil blive gjort til genstand for en ny klagesag.</p>	

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
		betyde op til 10 % færre sager.		
Bemyndigelse til ministeren til at fastsætte sagsbehandlingstider for forskellige dele af klagesystemet	<p>Bemyndigelsen har ingen effekt i sig selv.</p> <p>Fastsættes der sagsbehandlingstider kan dette have en vis positiv effekt på sagsbehandlingstiderne i nævnet under forudsætning af, at sagsbehandlingstiderne udtrykker realistiske mål, der med en vis sandsynlighed kan overholdes.</p>	Bemyndigelsen har ingen effekt i sig selv.	<p>Fastsættes der sagsbehandlingstider, kan dette have en vis positiv effekt på sagsbehandlingstiderne i førsteinstansen og i nævnet under forudsætning af, at sagsbehandlingstiderne udtrykker realistiske mål, der med en vis sandsynlighed kan overholdes.</p> <p>Ydermere kan miljøministeren fastsætte regler om, at myndigheden - i tilfælde, hvor en frist ikke kan overholdes - skal underrette sagens parter om grunden hertil samt om, hvornår en afgørelse kan forventes at foreligge.</p>	Kræver lovændring
Digital klagesagsbehandling – en digital klageportal, med Dankortbetaling af gebyrer, interaktiv vejledning m.v.	Klagegebyret foreslås opkrævet elektronisk, og systemet til opkrævningen automatiseres i videst mulig omfang således, at nævnets administration heraf bliver begrænset.	Anbefalingen vedrørende interaktive vejledninger kan have den effekt, at klagerne får et bedre grundlag	<p>Etablering af en e-løsning til betaling af klagegebyret vil korte 2-3 uger af sagsbehandlingstiden af alle klager.</p> <p>Den digitale klageportal og den interaktive vejledning</p>	Dele af anbefalingen kræver lovændring

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning
	<p>Styrket (interaktiv) vejledningsindsats vil medvirke til, at klagesagerne bliver mere ensartede at håndtere.</p> <p>Automatisk kommunikation af standardekspeditioner begrænser ligeledes ressourceforbruget i nævnet.</p> <p>Ekspertudvalget forventer, at den øgede digitalisering på sigt vil have en synlig effekt på nævnets produktivitet, stigende fra 1 % i 2012 til 5 % efter 2014.</p>	<p>for at vurdere om der er anledning til at klage. På områder, hvor der fx har udviklet sig en praksis i forhold til det konkrete sagsområde vil vejledningen således indebære vil få bedre grundlag for at vurdere, om der er udsigt til at få medhold.</p> <p>Effekten vil først ses efter nogle år og er vanskelig at kvalificere nærmere, men ekspertudvalget forventer i 2014, at anbefalingen kan medføre, at der kommer op til 5 % færre sager til behandling i</p>	<p>vil – evt. efter en indkøringsperiode – gøre det lettere at klage og sikre åbenhed omkring klagesagens status.</p> <p>Når anbefalingens effekt på nævnets produktivitet er slået igennem, vil anbefalingen medvirke til en generel forkortelse af sagsbehandlingstiderne.</p>	

Anbefaling	Effekt på nævnets produktivitet	Effekt på tilgangen af nye sager nævnet.	Effekt for borgere og virksomheder	Forudsætning